Nemunas

Nr. 13
(949)

2015 m.
birželio 4–17 d.

Kaina 1,35 Eur
(4,66 Lt)

DVISAVAITINIS KULTŪROS IR MENO LEIDINYS

Edis JURČYS. Iš serijos „Keltas“.

Lietuvių fotografija į Naująją Zelandiją: oru, vandeniu ir žeme

21 p.

9 770134 314014

* * *

šulnio teleobjektyvas
pritraukia teliuko lęšį
regintį šeimininką
statantį lygmalą viedrą
sąnarius geliančio vandenio
ar keliantį šieno doklą
jau sunkų lyg pirmutinis
giliausio dangaus
rentinio žiedas

drumstas ir matinis, baltas
paplauto kaulo vandva
sėda ant mano monoklio
dausų ar kadaisių prapuolusiems paukščiams sekioti

pasispiri – čiūžt per dangų
kaip per Baltrūno kūdrą
lūgnių prižydusią
čiuoždavo Nojaus gelda

gelbėt vėlu
užsiuvo mane
negrabiais lavoninės dygsniais ir dar
prižaibavo prie rentinio aido

Vladas BRAZIŪNAS

Vlado BRAZIŪNO nuotrauka

Šiaip pavasarių niekas neskaičiuoja, nes kvepiantys vėjai visiems sumaišo protus. Tik Poezijos pavasario laikas, jau perkopęs per pusamžio ribą, atrodo kaip vertingas užtarnautas kapitalas. Per tuos metus renginys ir laike, ir erdvėje išaugo iki sunkiai aprėpiamų dydžių. Penkiolikai dienų ir šiemet poetų grupelės išsibarstė po Lietuvą, kol pasiekė pačius jos pakraščius. Ir daug kam regis, kad tenykščių aplankymas yra viena didžiausių renginio vertybių. Kiti iškeliauja ir už sienų, kad Airijoje, Armėnijoje, Baltarusijoje, Gruzijoje, Lenkijoje, Rusijoje ir Šveicarijoje eilės suskambėtų lietuviškai. Lygiai taip į Lietuvą atvyko dvylika užsienio kūrėjų skaityti poezijos renginiuose arba pranešimų tarptautinėje poetų ir kritikų konferencijoje „Poezijos valstybė“. Poezijos metus – bent jau atsispindėjusius periodikoje – apibendrino poezijos almanachas, kurį sudarė poetai Antanas Šimkus, Vytas Dekšnys, Vytautas Stankus bei literatūrologė Donata Mitaitė. Toks ar panašus įvykių ratas apsisuka kasmet, tačiau atsineša vis naujų vardų ir kitą festivalio laureatą, kurio ąžuolo vainiko lapai atrodo vis tie patys.

Kadangi festivalio platumos niekaip nepaklūsta medijų formatams, tenka „sulesioti“ akimirkas, pabirusias atplaišas, atspindžius, atgarsius...

Poezijos pavasario laurus ir Maironio premiją pelnė – Vladas BRAZIŪNAS už eilėraščių knygą „Stalo kalnas“.

„Sulesiotos“ festivalio akimirkos

Salomėjos Nėries premija skirta poetui Vainiui BAKUI už knygą „Kas vėjo – vėjui“.

Legionieriaus ruduo

Tik pasagėlė asiliuko – Trojos
čia būta, sako, ji užžėlė krūmais...

Per dieną eiti vis paskausta kojos,
matuodamos tiek laiko ir atstumų.

Kokia čia armija? Tiesiog pulkelis zylių
dar susirinko palesioti duonos.

Tai beliko čia – kaip Dievą myliu,
o raštininkai sako – legionas...

Gegužė. Perėjimo ritualas

Tu graži
lyg tave įviliotų
augt beprotiškai žemė vaisinga
skalsios žolės, aistra besotė
po lietaus viską viską –
ir upelį, ir mus –
pagilinančio

skambant
gegučių dviejų sutartinei
vasarop ir išauga
pabudinta
neraikoma duona gegutės

tu graži
jau prinokus seniai
jau pabudinta

tu graži
pakeliui kiton dirvon.

Už pirmąją knygą „Šaltupė“ Zigmo Gėlės-Gaidamavičiaus premija skirta Jurgitai JASPONYTEI.

4 Poezijos pavasaris

***

pirmą kartą pasijutau senas
kai Erika Drungytė poezijos pavasaryje 2011
pagal amželį sugrupavusi poetus
mane priskyrė prie nueinančiųjų kūrėjų
nors jaunoji Irna Labokė
tik mėnesiais keliais jaunesnė už mane

ak mama
gimiau po karo
ar negalėjai nunešti manęs
į valsčių registruoti bent pusmečiu vėliau
juk niekas prie lovų žvakių tuo metu nedegino

būčiau 2011 buvęs greta tų kurie
*smaragdinių papievių veidrodėliuose**
*mirties koridorių sulūžę kūnai ramsto***
*ateina povo plunksnomis iš ateities kurios nepamatysi****
kamuojasi su nėščiomis katėm
*išprievartautomis anksčiau nei morčius*****
*ir plėšo meną nuo gražiausių paskenduolių******

ir nenuklysčiau
į vaikystę taip dažnai
o išdidžiai gurkšnočiau kavą
po skėčiu

** Irna Labokė*
*** Eglė Juodvalkė*
**** Rimantas Vanagas*
***** Aldona Ruseckaitė*
****** Romas Daugirdas*

Prozerpina pievoje

Ramunei Brundzaitei

Skinamės kelią
į užsitęsusius paryčius,
brendame per šlapią pievą,
burtažodžiai vartos burnoj
tarsi mėtiniai ledinukai.
Buriamės iš ramunių:
myli–nebemyli–nemyli–nemyli–nemyli –
o juk tai tik gėlytės,
tai tik mirtis, auganti iš gyvenimo,
dygstantis iš mirties migdolo
gyvenimas.
Piname po vainiką
iš pelynų ir pelenų.
Jokių ąžuolų, jokių laurų –
težydi visos gėlės,
kol ieškome
teisingo burtažodžio
kad žolės, svirpliai,
žiogai ir drugeliai
spėtų
sustingti į ledinuką
anksčiau,
nei Prozerpina nuskins
paskutinę ramunę.

„Nemuno“ katino, skiriamo už ryškiausią debiutą almanche „Poezijos pavasaris 2015”, laimėtoja Olga DEDOVA.

Kauno r. savivaldybė Mero V. Makūno fondas įkyrė prizą poetui Stanislovui ABROMAVIČIUI už eilėraščių rinkinį „Išbarstytos mėnesienos“.

****

ar jau nebenori atsiliepti
kai klykauja gervės slapukės

žinau
joms padedi krauti lizdus
lepini pateles kuteni
jų pasparnes – nesibaido – kai

kalbuosi su tavimi
tegirdžiu laukinių paukščių klyksmą

Aldona RUSECKAITĖ už profesionalumą palydint poezijos knygas skaitytojams įvertinta Rašytojų klubo premija ir UAB “Kauno švara” premija už kritiką.

Specialus „Kauno dienos“ apdovanojimas skirtas Giedrei KAZLAUSKAITEI už rinkinį „Meninos“.

* * *

Jeigu reikėtų mano tėvui nukaldint
sarkofagą savo nekilmingai dukrai,
iš ko jisai, vargšas, jį nulipdytų?
Juk neturim nei herbų,
nei kilnūs gyvūnai ar paukščiai
ar bibliniai augalai ten netiktų.
Išskyrus kokius kvailus drugelius
arba laumžirgį, nutūpusį ant suknygėjusio dangčio.

Išdavikiškai nusigręžtų
artimaisiais turėję man tapti
Heideggeris su Husserliu:
neleistų tikrai puošyboj ežiukų ar ratų naudoti.

Dar nebent Renesanso piešėjų tinkleliai,
virstantys mano vienintele
sporto rūšim ir įrodymu, jog perspektyvoje
egzistuoja tik trys svajonių matavimai –
gėris, grožis, neapčiuopiamoji tiesa,
dėl kurių sukyla karai ir griūva valstybės;
kupolas, kolonos, fontanai.

Tinklai damigelių plaukuos ir
drabužių valstybėse arba slidaus ir žuvis
lutnią bepaišančio
jauno pameistrio karingumas.

Žurnalo „Šeimininkė“ prizą atsiima Mindaugas NASTARAVIČIUS už knygą „Mo“.

šuolis

važiuodamas iš laidotuvių galvoju
o kas man buvo
mano tėvas

svarstau kaip jį prisiminsiu
ko iš jo išmokau

įsivaizduoju kad jam dabar labai keista
gulėti kelių metrų gylyje

prisimenu kaip kasėme duobę
krepšinio stulpui

ir tėvo prašiau kad duobė
būtų kuo gilesnė

nes kitaip nepasieksiu lanko
ir negalėsiu įkrauti ---

--- tėve mano tu išmokei mane
krauti iš viršaus

nors pats niekada nepašokdavai
iki lanko

tėve mano tau reikėjo iškasti
dar gilesnę duobę

įveikti žemę laužtuvais iškelti
akmenis tėve mano

kuris nesi danguje kuris guli
žemėje ir nematai

kaip aš kraunu iš viršaus iš apačios
per tavo iškeltas rankas

išsikraunu

28 p.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. birželio 4–17 d., Nr. 13 (949)

Mantas LIDEIKIS

Duženos

Saulės šviesa trumpam užliejo akis. Net stiklo duženos taip skaudžiai nežeidžia, kaip jas užgavę šimtai atspindžių, tokių nesugaunamų, kad nors apsiašarok.

Ernestas Kunca pakėlė ranką ir perbraukė plaštaka giliai įdubusių akių orbitas. Regėjimo lauką globė rausva migla. Betgi pamirksėjus vaizdas pagerėjo – Ernestas suvokė, jog ranka kruvina.

– Dievulėliau, kas gi čia dabar? – sumurmėjo.

Atsargiai pakreipė galvą – pro automobilio langą išvydo išlakias pušis. Medžių kamienai smigo į dangų, o pušų kepurėse šypčiojo linksmi saulės žaižuliai.

Ant žemiau augančių krūmų šakelės nutūpė paukščiukas, toks margas ir regis, įžūlus kaip pinigų neturintis alubario klientas. Pakreipė galvą ir ėmė čirškauti laibu piktu balseliu.

Artimiausių pušų kamienai pažymėti sakais rasojančias rėžiais – žievė nudrėksta, balta medžio mėsa atšerpetojusi.

Automobilio stiklas sueižėjęs. Po truputį pradėjo prisiminti... Pažvelgė į priekį, tačiau ten pamatė tik tamsią dėmę, kažkokius protui nesuvokiamus atvaizdus. Dar po akimirkos atmintis grįžo nelyg upelis, įveikęs kelyje pasitaikiusią užtvarą. Prisiminė, kas nutiko: siaurame kelyje automobilis tapo nevaldomas, nulėkė į šalikelę. Tarpas nuo tos minutės iki atsipeikėjo skendėjo migloje, sąmonė nesugebėjo jo atkurti. Lygiai taip pat sunku suklijuoti sudaužytą veidrodį.

– Dieve, aš patekau į avariją! – sustenėjo jis ir tada pamėgino pajudėti, galbūt net išsikepurnėti lauk iš sudaužyto, tarp medžių parimusio automobilio liekanų. Vos krustelėjus užėmė kvapą – toks stiprus kilo skausmas. Ernestas tik spygtelėjo ir čia pat neteko sąmonės.

Ši atminties dalis buvo virtusi duženomis – likęs nežymus atspindys voliojasi it šukė, bet... nieko konkretaus pamatyti neleidžia. Sunku net susivokti, kada tai buvo. Vakar? Šiandien ryte? Kiek dabar apskritai laiko?

Ernestas vėl kryptelėjo, ir skausmas jį stačiai surietė.

– Viešpatie!

Savo apmaudui ir gėdai – pravirko.

– Padėkite kas nors!

Jau suprato – pats iš lūženų neišlips. Laukė – tuoj tuoj pasirodys policija, gelbėtojai. Juk visada taip būna, kai nutinka avarijos. Kas nors būtinai iškviečia pagalbą. Su policija, tiesa, santykiai ne patys geriausi. Juk, regis, prieš savaitę iš jo atėmė vairuotojo pažymėjimą trejiems metams, o Ernestui į tai nusispjauti. Tačiau šią akimirką policininko laukė kaip išganymo. Taip pat ir medikų su skausmą malšinančiais vaistais, kurie būtų lyg dangaus palaima. Tik kurgi jie?

Laikas bėgo, saulės zuikučiai šokinėjo kaip šokinėję, o jokio kito triukšmo, išskyrus nerūpestingą vėjo ošimą pušų kepurėse, nesigirdėjo. Ernestas šalinosi tos minties kaip išgalėdamas. Na, tegu jie išjungę sirenas važiuoja, gal todėl negirdėti, bet tegul tik atvažiuoja... Tačiau atėjo laikas, kai ilgiau savęs apgaudinėti negalėjo ir turėjo pripažinti – pagalbos nėra. Niekas jos neiškvietė. Nėra jokios žioplių minios aplink šios avarijos vietą. Niekas, ko gero, net nežino, kad jis šiuo metu patyręs avariją, vienas, prispaustas savo sulamdytame automobilyje, kurio net neturi teisės vairuoti.

Ernestas nė nenumano, kur jis. Pamena, važiavo asfaltuotu, bet gana siauru miško keliuku. O štai iš kur, kur link ir kodėl būtent čia – visa tai priklausė duženų erdvei, nesupinamai į vientisą kasą.

Skausmas darėsi maudžiantis, bukas. Sunku net suprasti, kur iš tiesų skauda. Kūno dalį, kur turėjo būti keliai, Ernestas tegalėjo apibūdinti žodžiu „kažkas“. Kojas šlaunų apačioje stipriai prispaudė vairas kartu su iškritusiu prietaisų skydu.

„Jergutėliau! Kad tik nebūtų sulaužytas stuburas! Kad tik nebūtų! Nenoriu visą likusį gyvenimą sėdėti vežimėlyje ir myžti į pūslę...“

Jam prieš akis iškilo epizodas iš per televiziją matytos socialinės reklamos, kurioje vyrukas, sėdintis invalido rateliuose, sako: „Žinai, aš taip mėgau greitį. Gal ir tu nori prisijungti prie manęs?“ – ir parodo šalia savęs stovintį kitą vežimėlį.

„Tai juk man!“ – dingtelėjo deginanti mintis. Ne be siaubo prisiminė, kaip šaipėsi žiūrėdamas tą reklamą (sunku paneigti, tada buvo pauostęs kokaino).

Tačiau kaip tik dabar šis epizodas nelyg bausmė iškilo atmintyje, ir nieko negali padaryti – ne musė, pamojavęs ranka nenuvysi.

– Ne... ne... Tai juk ne man. Dieve mano, negali būti man... Aš juk dar jaunas... Pernelyg jaunas!

Siaubas jį perplėšė kone pusiau. Pradėjo klykti:

– Žmonės! Kur jūs, velniai jus trauktų! Negi šitame šūdparkyje nėra nė vieno gyvo? Padėkit! Kas nors! Ei, dėl Dievo – padėkit! Aš turiu pinigų, aš turtingas – galiu atsilyginti!

Ūžtelėjo vėjas ir švelniai, tarsi guosdamas, perbraukė nematomais pirštais nelaimėliui per veidą. Niekas neatsiliepė į šūkalojimus. Švietė saulė, tyliai siūbavo pušys. Tapo vis aiškiau, kad jis čia vienas kaip pirštas, paliktas likimo valiai, tikriausiai to paties likimo įgeidžiu. Krūptelėjo ir sudejavo:

– Dieve mano... Tik ne tai...

Sąmonė lyg išeidavo, lyg vėl pareidavo. Nuovoka triko, tarsi būtų sriūbtelėjęs stipraus alkoholio. Mintys plaukiojo paribiuose, tokiuose tolimuose kaip galaktikų kvazarai. Skausmo nejuto arba bent jau atrodė, kad nejunta. Tačiau tas žvėris tūnojo visai čia pat, pasiruošęs suleisti į auką dantis ir nagus. Šešėliai keitė vienas kitą, medžių šakos lingavo tyliai čežėdamos – traškesiu ar lapų šnarėjimu šito garso nepavadinsi. Ernestas garsus sekė labai įtemptai – juk jie galėjo reikšti išsigelbėjimą.

Netikėtas duslus blinktelėjimas sutelkė, sutirštino beišskystančią sąmonę. Vis išplaukiantis vaizdas tapo ryškesnis. Krestelėjęs galvą – tam didelių pastangų dar nereikėjo – pro suaižytą, pusiau iškritusį priekinį stiklą išvydo ant sulankstyto variklio dangčio nutūpusį paukštį. Nematytas toks – balta krūtinėlė, juodi sparnai, žaižaruojančios įžūlios akeliūkštės, ilgas snapas.

Kilo nesmagi asociacija. Prieš gerą pusmetį nežinia kaip pakliuvo į operos teatrą. Nuėjo ten jau gerokai prisišniaukštęs. Dabar šis paukštelis jam priminė žmogų, kuris anuomet išėjo diriguoti orkestrui – lygiai tokia balta krūtinėlė, tokie patys juodi skvernai. Atrodė juokingas.

Tuo metu paukštelis nė kiek nesibaimino geležies lauže tūnančio žmogaus. Jis žvitriai kraipė galvutę, manytumei, vertindamas, ar gali jam kas nors grėsti. Paskui, matyt, nutaręs, kad ne, stryktelėjo ant variklio dangčio ir snapeliu bilstelėjo į jį.

– Kad tave kur! – užpyko Ernestas. – Įmanyčiau, nusukčiau tau sprandą!

Pamanė, kad tai padarytų tikrai su malonumu. Jam nerūpėjo, kas čia per paukštis ir kokia jo rūšis. Ernestas nekentė paukščių...

... – O kas man tie jūsų paukščiai? – burbtelėjo Ernestas žvelgdamas į jo kabinete mindžikuojančią dėl storastiklių akinių šiek tiek silpnaprotiškos išraiškos apkūnią moterėlę. Jam ta boba nepatiko iš pirmo žvilgsnio. Ir žalga pienburnis atėjęs kartu, užsiklijavęs ant kuprinės šūkį „Saugokime nykstančias rūšis“.

Moterėlė krankė it varna:

– Gerai, sakykime, jums paukščiai nerūpi, tegu išgaišta įki paskutinio... O kaip žmonės? Kaip vaikai? Šitas jūsų fabrikas išleidžia į upelį tiek chemikalų, kad visa apylinkė gali būti apnuodyta! Teršalai patenka į gruntinius vandenis...

– Ką jūs šnekate?! Čia pramonės įmonė, atliekas kur nors reikia dėti. Tačiau kiek, jūsų manymu, aš išleidau pinigų valymo įrenginiams ir filtrams?

Atėjūnė išsišiepė:

– Man irgi labai įdomu! Rašoma, kad jūsų įmonė, gerindama šios apylinkės aplinkosaugą, investavo daug Europos Sąjungos lėšų. Tačiau kyla klausimas, kodėl tie projektai visiškai neturi įtakos vandens kokybei? Va duomenys, kurie teigia...

Ernestas pratrūko:

– Lauk iš čia! Antraip paprašysiu apsaugininkų, kad išlydėtų su visais jūsų duomenimis! Negi nežinote, jog mano įmonė pusę jūsų apylinkės šeria? Tik man turite dėkoti, kad jūsų šeimos turi ką ėsti! Mes gaminame, gaminome ir gaminsime, ir man nusispjaut ant jūsų, sumautų aplinkosaugininkų, paukštelių ir varlių! Velniop iš čia!

Jis jau siekė pultelio apsaugai iškviesti, tačiau atvykėliai to nelaukdami apsisuko ir išėjo. Girdėjo, kaip lauke savo palydovui moteris aiškino, kur reikia kreiptis, kad sutvarkytų šitą nevidoną verslininką. Ernestas nelaukė – tuoj pat paskambino geram pažįstamam iš atitinkamos ministerijos. Jo padedamas ir gavo didelę finansinę „dozę“ neva aplinkosaugai gerinti, ir tai, žinoma, įvairiose ataskaitose atrodė puikiai. Dalis tų pinigų, kaip įprasta, sugrįžo Gerajam Žmogui, dalį Ernestas investavo. Gerasis Žmogus jį paguodė, jog nori nenori su tokiais kaip šiedu tenka susidurti, tokia jau nemokamų pinigų kaina, bet užtikrino, kad niekas daugiau į jo įmonę nė kojos nekels. Išties kelias dienas neramiai laukęs ir truputį bijojęs Ernestas pagaliau nurimo – Gerasis Žmogus, matyt, savo žodį tesėjo...

Štai dabar paukščiai, regis, atsiuntė keršytoją. Margaplunksnis įkyriai striksėjo sulamdytu dangčiu ir vis dažniau bilsnojo snapeliu.

– Paukščiai... Sumauti paukščiai! – murmėjo Ernestas stebėdamas sparnuotį. – Kokio velnio čia tau reikia? Ei, ką ten darai?!

Šūktelėjo jau ne tik nustebęs, sutrikęs, bet ir pradėjęs pykti. Saulė atsimušė nuo apdaužyto automobilio priekio tokiu kampu, kad sutvisko mašinos firminis ženklas, kurį Ernesto užsakymu gamintojas buvo padabinęs Svarovskio kristalais. Tai atsiėjo nemažai papildomų pinigų. Margaplunksnis, nekreipdamas jokio dėmesio į jų šeimininką, skabė blizgančius akmenėlius. Ernestas matė, kaip su kiekvienu snapo stuktelėjimu atskyla ir šalin nulekia brangaus turto dalelė. Galėjo prisiekti, kad paukštis taip elgiasi tyčia, su kažin kokiu pasimėgavimu. Vyrą pagavo bejėgiškas pyktis, privertęs pamiršti netgi skausmo žvėrį.

– Šalin tu! Varna pasišiaušus, šalin! Nudėsiu! Nusuksiu tavo susmirdusį sprandžiūkštį! Surasiu ir išdraskysiu tavo lizdą su susivėlusiais išperomis! Velnioooop!

Rankomis graibė, ką galėtų paleisti į nekenčiamą padarą, tačiau nieko neužčiuopė. Tik vėl prisimasino skausmą. Sukaupęs jėgas, degdamas iš neapykantos, Ernestas surinko burnoje buvusias seiles ir atsivėdėjęs spjovė. Iš burnos išlėkė tamsus gniutulas ir nukrito nepasiekęs taikinio – nemažas su seilėmis sumišusio kraujo krešulys. Nuo jo Ernesto lūpų link tarsi siūlas dryko pakraujavusių seilių gija. Vaizdas buvo klaikus, jo sukrėstas nelaimėlis pamiršo ir paukštį, o skausmas vėl įsuko į verpetą. It tolydžio augantis viesulas atslinko tamsi panikos audra.

Sąmonė grįžo, bet širdis taip ir liko apglėbta, tarsi akmeniu prispausta, sunki. Atrodė, ir plakti jai vargas, dunksėjo krūtinėje lyg kūjis. Oras atvėso, miške ištįso šešėliai. Nosį pakuteno nemalonus keistas tvaikas. Ernestas ilgai raukėsi, paskui pajuto, kaip iš akių ėmė ristis nevilties ašaros.

– Viešpatie, aš juk apsidirbau... Ir net nepajutau!

Artėjo vakaras, o drauge ir neviltis. Šiuo miško keliuku per visą dieną nepravažiavo nė vienas automobilis, nepraėjo joks žmogus. Negi taip gali būti? Jis neleido sau tuo patikėti, nes tokia realybė jį prislėgtų sunkiau nei betoninis blokas. Nori nenori į galvą smelkėsi mintis, nors Ernestas atkakliai ir siekė ją paneigti: jeigu čia jau per visą dieną niekas nepraėjo ir nepravažiavo, tai sutemus tuo labiau...

Mintis, kad teks šitaip praleisti kiaurą naktį, buvo siaubingesnė už bet kokį kada nors patirtą košmarą.

Kaip tik tą akimirką tylą perskrodė skardus melodingas triukšmas. Jis sklido kažkur dešinėj, vibruojančiais garsais užliedamas aplinką ir sukeldamas netikėto džiaugsmo antplūdį. Greičiau nei per sekundės dalį Ernestas prisiminė savo mobilųjį telefoną, kurį buvo visiškai pamiršęs. Išmanusis delninis kompiuteris, turintis ir telefono funkciją, čirškė, šokinėjo ir vibravo it gyvas visai čia pat. Užvaldytas beprotiško džiaugsmo, įgavęs jėgų ir vilties, Ernestas dairėsi aparato, graibė aplink rankomis. Jau suprato, kad telefonas ne kišenėje, tačiau arti. Naršė visur ir tik po kurio laiko pasukęs galvą nuleido rankas. Jis buvo išties netoli, bet tik sveikam ir vairo neprispaustam žmogui. Kad jį pasiektum, vien rankos ištiesi nepakako. Matyt, avarijos metu mobilusis, nusviestas į priešingą prietaisų skydelio pusę, įstrigo, tolimiausiame kampe tarp skilusio plastiko ir priekinio stiklo likučių. Jis vis dar čirškė, tačiau naudos iš to nebuvo jokios. Skambinantysis atkakliai laukė, kol atsilieps. Ernestas matė, kaip įvairiomis spalvelėmis mirga ekranas. Nevilties gujamas, kiek galėdamas ištiesė dešinę ranką... Visgi pernelyg toli. Visiškai nerūpėjo, kas skambina, tetroško pasiekti. Kilo viltinga mintis – jei kažkas jo ieško, tai dar ne viskas prarasta. Žmonės, matydami, kad ilgai neatsiliepia, sunerims. Galų gale kreipsis pagalbos, o policija juk gali nustatyti, kur yra telefono aparatas. Vadinasi, jau artimiausiomis valandomis galima laukti, kad kas nors pradės jo ieškoti. Betgi džiaugsmas truko neilgai. Prisiminė visiems pasakęs, kad išvyksta asmeniniais reikalais, ir nurodė jo neieškoti. Šaltas prakaitas išmušė kaktą ir ėmė srūti skruostais žemyn. Niekas šiandien jo nepasiges. Jei ir sunerims, tai ryt, o gal net ir poryt. Vadinasi... lieka pasitikėti tik tuo, iš ko Ernestas visuomet šaipėsi – viltimi ir likimu. Vien prašalaitis, užklydęs į šią nuošalią vietą, gali jį rasti. Bet kurgi tu, prašalaiti?

Pirmą kartą gyvenime Ernestas ėmė jausti artėjančios mirties grėsmę: nesuvokiamą, bet realią ir jau apčiuopiamą. Šią minutę jį apėmęs siaubas buvo šaltas ir tikras kaip lediniai pragaro vartai, nuo kurių neišsigelbėsi.

Šešėliais apkibo visa aplinka. Dienos kaitra traukėsi, vis dažniau medžiuose suošdavo jau gerokai ataušęs vasaros vėjūkštis. Pro šakas besiskverbiantys įkypi spinduliai dar iš paskutiniųjų žybtelėdavo chromuotose sudaužyto automobilio padailinimuose.

Ernestas pramerkė akis – norėjosi gerti. Galva sunki, bet mintys tekėjo rišliai. Aiškiai suvokė sunkią padėtį, tačiau, keista, baimės nebejautė. Apėmė vangi būsena – tarsi visi šie įvykiai tebūtų atgarsis kažko, kas jau buvę ir laimingai pergyventa, iš ko dabar tegalima pasijuokti. Sakytumei, eilinė eilinio serialo serija, po kurios, visi dar gyvendamas matytais vaizdais, pakyli nuo sofos, pasitaisai į užpakalį įsirėžusius apatinius ir nueini prie šaldytuvo atsinešti alaus. Ernestas šyptelėjo – ar gali kitam taip nutikti? Juk čia ne Brazilijos džiunglės, čia skersai išilgai keliais ir keleliais išraižyta *rytvakarių* Europos šalis, kurios kiekviename kvadratiniame kilometre rasi po namų ūkį, nuosavybę ir kitokių žmonių veiklos pėdsakų. Tačiau...

Nusijuokė iš tos minties. *Tačiau* Dievas gali panorėti tam tikru metu tam tikroje vietoje pasielgti taip, kaip Jam reikia, galbūt vien savo pramogai, kad pažiūrėtų, kaipgi elgsis, ką mąstys ir kaip ant Jo burnos bėdon patekusysis.

Apniktas pagiežos Dievui Ernestas vos nepaspringo burnoje susikaupusiomis seilėmis, užsikosėjo. Akyse ėmė mirguliuoti... Vairuotojo durelių galinio vaizdo veidrodėlis ištvėrė avariją, liko nesudužęs. Jame Ernestas gana gerai matė visą nuo kelio nulėkusio automobilio it liniuote nurėžtą trasą, ratų šliūžes, išlaužytus medelius ir suguldytus krūmokšnius. Matė ir neaukštą pylimą, nuo kurio nelaimingai nuslydo šis keliais šimtais tūkstančių vertinamas automobilis. Ir dabar kaip tik ant to pylimo, pačiame atsiradusios proskynos centre, stovėjo žmogus. Ernestas jį matė taip aiškiai, lyg žiūrėtų teisiai, o ne į veidrodėlio atspindį. Žemyn žvelgė galvą kepurėle prisidengęs vaikėzas, apsižergęs dviratį. Jo kontūrai vakarėjančio dangaus fone atrodė ypač ryškūs, o nuo dviračio netgi atsimušė saulės gaisai.

Ernestas kelias akimirkas giliai kvėpavo. Nauja vilties ir palengvėjimo banga buvo pasirengusi perplėšti jį pusiau. Stengėsi suvaldyti ausyse staiga kilusį ūžesį, lyg ten būtų atsivėręs krioklys. Ašarojant pervargusioms akims akimirką vaizdas susiliejo. Tačiau, kai perbraukė jas delnais ir vėl galėjo matyti, reginys liko tas pats – vaikėzas stovėjo viršuje, žvelgė žemyn ir nežymiai, matyt, kažką galvodamas, kraipė dviračio vairą.

Nukelta į 10 p.

Vlado BRAZIŪNO nuotrauka

www.nemunas.net ▪ 2015 m. birželio 4–17 d., Nr. 13 (949)

Juozas NEKROŠIUS

Portreto detalė

Monsinjorui K. Vasiliauskui

Iš meilės,
Tik iš meilės tas drovumas,
Ta baimė mano,
Tas atsivėrimas,
Tikėjimas ir praregėjimas – – –
Kai – – –
Sielą sukrečia
Neįtikėtina tiesa –
Ir – – –
Supranti –
Delnuos laikai
Pulsuojančią bedievio širdį.

Antstoliai

Ne kartą klydom –
Netikėdami...
Palei ežerą,
Slenkant baltam rūkui,
Paukštukui čiulbant,
Vėstant arbatos puodukui
Ar šiaip –
Dykinėjant –
Artėja, artėja, artėja –
Keliais – ne – keliais –
Iš visur – visada –
Prie užrakintų vartų
L e m t i e s antstoliai.

Ekspromtas varnėno garbei

Tai grįžai,
Varnėne emigrante,
Kur sode supuvę inkilai,
Kur be noro žydi senos vyšnios,
Kur...
Neišvalyti šuliniai,
Kur...
Nėra jau kam pasiklausyti
To švilpimo –
Lyg atodūsio kraupaus...
O, varnėne,
Kas apleisto mano sodo gėlą
Tartum skausmą smilkiny užspaus?

Be pilietybės

Toks praskaidrėjimas
Nakties,
Jog matėsi, kaip sodo gilumoj
Nekaltas avinėlis skabo pirmą žolę.
Sparnų plazdėjimą
Iš karto išgirdau...
O gal suklydau,
Gal taip tyla tik atsiduso?
Ne!
O, ne!
Ir
Paukščių Takas sugirgždėjo...
Grįžta!!!
Prisiminė –
Neišdavė –
Ir nepaklydo!
Ak,
Paukščiai, paukščiai,
Gimtinės mano amžini piliečiai –
Be pilietybės.

Liūdesio profesorius

Prisipažindavo
Saulėlydžiams
Ir šuniui,
Kaukiančiam vidurnaktį prie kūtės,
Ir gervėms rudenį,
Ir lietui,
Verkiančiam ties kryžkele prie kryžiaus:
Norėjęs
Ir norįs
Patapti liūdesio
Ir dvasinės kančios,
Ir ilgesio profesorium...
Jau
Buvo davęs įžadus senatui,
Mokslo vyrams,
Į klausimus sokratiškai atsakinėjo,
Bet netikėtai – – –
Prieš pat balsavimą paliko pareiškimą:
„Atsiprašau...
Nevertas...
Sužinojau – – –
Aš niekados liūdėti taip nesugebėsiu,
Kaip liūdi našlaityne palikti vaikai...“

Chinese rose

Tik vieną
Vienintelę dieną
Žydėjo kiniška rožė.
Ir –
Ačiū!
Užtenka ir tiek –
Svarbu –
Pražydėti.

Nereikalingas

Nereikalingas
Kaip vakarykštis saulėlydis,
Kaip vėjas nuščiuvęs
Už kampo.
Kaip
Perpildytame gyvenimo teatre
Pristatoma kėdė
Ar neparduotas bilietas...
Nereikalingas...
Nereikalingas –
Ir sau,
Nežinantis kur dėtis...

Iš autobiografijos

Nerašyk...
Prašau, nerašyk
Pilkų eilėraščių
Apie
Tuščią, bekraujį
Gyvenimą.
Mačiau jau gimimo kančių
Ir
Mirčių
Su saulėtekio nuojauta.
O,
Tos nuoskaudos, nuodėmės, nuopuoliai –
Tik iš jų,
Tik iš jų
Pasirašo eilutė
Išgaravusio kraujo lašu.

Akvilė VAINIŪTĖ

rūgštūs obuoliai

kai nieko apie save
nežinai lieka tik
žaisti kauliukais
iš būtojo
būtojo kartinio ir visų
esamųjų

praeitą savaitę draugė man pasakė: „Aš
norėčiau būti bajoraitė.“
po to ėjau tylėdama nieko nesakiau
nei kad nebenoriu būt nei bajoraite
nei princese anei jokia stebuklinga būtybe
aš tai noriu būt panku galvojau
bet visgi tai labai intymu šitas
rėkiantis mažas norėjimas

norėčiau juo būt, nu jei būtų kokie
aštuoniasdešimtieji –
nusiskusčiau galvą daug keikčiaus spardyčiau
ženklus klausyčiaus palėpėj slapta įrengto
radijo laikyčiau saujoje krūtį

tai labai intymu šitas
besiveržiantis mažas norėjimas

mano sesuo išsigando manęs ir
nusuko žvilgsnį į saulę tylėjo

nes supranti -aš būčiau pankas- teisinuosi, ir maištaučiau
prieš būtinybę ką nors žinoti ar kuo nors
tapti aš tiesiog spjaučiau pasauliui į veidą

rūgštūs obuoliai vis byra ir byra
už sodo

šį kartą – žalias lapelis

iš šito urvo išlįst nesaugu
visur maišos ir plaka raketos
jau seniai virtau Poligrafo širdim
šitos gūžtos langai užkalti
kad duokdie nepatektų šviesa
kad nereiktų nuo jos prisimerkti
mylima mano, ko gi verki
priešais pavargusį nuo
rūpesčių manąjį o gal senojo
dievo veidą

parnešiu vaikams duonos medaus
kai nustos drebėti languinės

pavargo galva jau nuo savęs
šitokio šito
nepakeliančiojo
savųjų rankų beprotiško
karo

žuvys ant dulkių vandens

So I wait for you like a lonely house,
Till you will see me again and live in me.

Pablo Neruda

užduodavau
daug klausimų
nebeesančiajam

vis kalbamės kol užverda
mano kava
per visą ilgą rytmečio lietų
verkiam į delnus
verkiam
ir šnabždam
tiesas kurios
nesužeidžia

apvalūs veidrodžiai
neatspindi
apvalūs veidrodžiai
neberanda tavęs
apdulkėję

dažnai suprantu
kalbuos su savim
beprotė

nepaliaujamai trūksta – – –
atspindžiuos net ne tu
ten vien mano
sustabarėję nudegę
laukai

pokalbiai kurių nebėra

galbūt apvaizda dar ateis
sruvenantis vanduo
po ledu
prasiverš

nusinešdamas tylos
lytis
ant kurių
balansuojam

laukdami
savojo filmo

budinčio piligrimo

jau tuoj
išauš amžinas sekmadienis.
ateis laikas
sustojus valgyti pakelės pievų
žolę. atsisukus perspėsiu
– nevalgyk, šita karti
tu juoksies. pati paragausi
žinau įšaknytai tvirtai –
tuomet galėsiu išeiti rinkti žemuogių į sapnuotąjį mišką
ir niekuomet negrįžti namo
tik kristi į atrastą valtį ant medinio dugno ir miegoti
atsibusti pakibus virš saulėto paviršiaus
tikrai
ateis laikas
budėti ketvirtos naktigonės
raibuliuojančios
ir nueiti miegoti
kai dangų išmuša mirštančiojo dėmėmis
o gal tiesiog taip –
išauš laikas būti

o kol kas, mylimoji, kol budžiu ilgą
letargo sargybą, aš renkuosi, tu tik nesupyk,
būti tingiu saulės
zuikučiu ant tavo blauzdų

www.nemunas.net ▪ 2015 m. birželio 4–17 d., Nr. 13 (949)

Duženos

Atkelta iš 7 p.

– Dieve mano, ačiū Tau! Ačiū! Jis gi mane mato, jis mane mato... Ačiū Tau už išgelbėjimą! Bet kodėl gi neprieina... Ei! Berniuk, prieik artyn, prieik! Paduosi man telefoną... Arba ne... Paskambinsi... Prieik...

Tačiau ta besileidžiančios saulės užlieta statula nė nekrustelėjo. Ernestas stengėsi įžvelgti vaiko veido bruožus, bet jo atvaizdas buvo per toli. Mėginimas labiau pakreipti galvą baigėsi skausmo smūgiu pilvo apačioje. Minutėlei aptemo akys. Kol dejuodamas ir kone verkdamas atitoko, negalėjo patikėti: berniuko veidrodėlyje neliko – tematė dailų vakarėjančio dangaus foną.

– Tu tyčiojies iš manęs? Dieve... Tu tyčiojiesi... Ne kitaip... Berniuk... Berniuk! Dėl Dievo, prieik, berniuk! Nepalik manęs čia taip... nepalik! Aš turtingas... Labai turtingas... Sumokėsiu tau tiek pinigų, kiek norėsi, tik paduok man telefoną... Bent jau jį... Ne... ne... tik ne tai...

Vėl ėmė krėsti drebulys, sielą lediniais pirštais sugniaužė baimė. Negi jam pasivaideno? Negi viskas tebuvo klejojančios vaizduotės vaisius? Pamėgino susiimti: nepanikuok, tik nepanikuok. Pagalvokim – juk ten buvo vaikas. Įsivaizduok save jo vietoje – ar tu nebijotum prieiti prie sudaužyto automobilio? Greičiausiai bijotum. Bet tai įvykis, kurį sunku nutylėti. Tad ką tu darai? Teisingai. Leki namo ir sukeli visus ant kojų: tėtį, mamą ar dar ką. Ši mintis įkrito taip tvirtai, jog Ernestas palaimingai, kiek tik leido skausmas, atsilošė kėdėje, užsimerkė ir ėmė laukti pagalbos, kuri, jis tuo nė kiek neabejojo, jau pakeliui...

Iki pat šios akimirkos Ernestas niekuomet sau nepripažino, kad baimė jį lydėjo visą gyvenimą. Kiek tik įstengė prisiminti. Ji įaugo į kraują, tapo neatskiriama sielos dalimi. Tam tikra prasme baimei Ernestas turėjo būti dėkingas: tai ji padėjo jam užsitikrinti sėkmę. Bijodamas būti paskutinis, nuolat siekė būti pirmas. Bijodamas būti apgautas, niekuomet niekuo nepasitikėjo. Turėjo begalę pažįstamų, tačiau, bijodamas susisaistyti, neturėjo nė vieno draugo. Turėjo motiną, prisiminė ir tėvą, kuris mušdavo juos abu. Ernestui taip ir nepavyko sužinoti, už ką tėvas jo nekentė. Jis mirė ne visai aiškiomis aplinkybėmis, bet tuo metu Ernestas jau buvo pabėgęs iš namų, gyveno kitur. Gimtinėn nebegrįžo. Nuėjo dar toliau – išsižadėjo tėvų. Sakydavo esąs našlaitis, nors žinojo, kad motina gyva. Net nebuvo labai sena. Kartą ji švenčių proga atsiuntė jam atviruką su linkėjimais. Tačiau Ernestas jį sudegino nė neskaitęs. Jis vis dar neatleido motinai, nors pats gerai nežinojo – už ką. Buvo apsukrus, jam neblogai sekėsi, nors netrūko ir nesėkmių. Atkakliai stojosi ant kojų ir ėjo pirmyn. Praradęs atjautą, nepatyręs meilės, troško vien tenkinti instinktus. Todėl Ernestui niekuomet nebuvo gaila kitų žmonių. Moterų turėjo, tačiau, būdamas su jomis, neįveikiamai troško skaudinti ir žeminti. Tuomet labai trumpam atlėgdavo, tarsi būtų atidavęs nedidelę dalelę didžiulės skolos...

Laikas bėgo, ir viltis pamažėl nyko it nekurstoma laužo liepsna, kol liko tik rusenantys nuodėguliai. Menkiausias įvykis ar šlamesys žarijas vėl įkvėpdavo, bet tai būdavo apgaulė.

Nuslinkus dienai mašinos viduje kažin kas trakštelėdavo, tarsi auštų vėstantis variklis. Jau gerokai įnaktėjus kelyje pasirodė automobilis, plykstelėjo ilgosiomis šviesomis, spindulys nuslydo pilką atspalvį įgavusiais medžių lapais, praūžė pro šalį ir nutolo.

Ernestas abejingai galinio vaizdo veidrodėlyje sekė šį nutikimą. Nekilo nė menkiausia emocija. Nuvažiavusio automobilio vairuotojas neatkreipė dėmesio į išlaužytus krūmus, nepastebėjo giliau miške įstrigusios sudaužytos mašinos.

Sunkiai, pamažu prasišiepė – lūpos buvo tokios sukepusios, jog girdėjosi, kaip trekši atplyšdamos viena nuo kitos. Burnoje juto geležingą, sūrstelėjusį kraujo prieskonį. Visą kūno apačią apėmė bukas maudulys, atrodė, nebėra nei kojų, nei dubens, tik tamsus žaibuoti grasinantis debesis. Nutirpo rankos, o nuo vienos ir tos pačios padėties įkyriai skaudėjo nugarą.

Staiga prieš akis lyg dieną stojo tolimas, kadaise regėtas ir seniai pamirštas vaizdas, kaip dar apyjaunė mama švelnia ranka glosto jam plaukus ir maitina šviežiomis, su grietinėle sutrintomis braškėmis. Iki pat šios dienos niekuomet neprisiminė šito įspūdžio, o dabar jis tapo toks ryškus, kad net sudrėko akys. Jei Ernestas tą minutę būtų pažvelgęs į save, pamatytų, jog apdulkėjusiais skruostais tikrai ritasi ašaros, palikdamos šviesesnes vageles.

Tačiau sąmonė blėso ir vis mažiau leidosi valios valdoma. Tai, kas iškildavo joje, ne visada būdavo malonu ir daug dažniau svetima nei sava. Bet, kad ir kaip žiūrėsi, tai buvo jo gyvenimas, jo esaties dalis. Sąmonė atskleidė ir tai, kur jis tą rytą važiavo, nors iki tol neįstengė prisiminti.

Automobilis, kuriame dabar sėdėjo, anksti ryte, vos vos saulei patekėjus, neskubėdamas riedėjo siauru keleliu per mišką, daužydamasis ratais į plačias, polaidžio vandens išgraužtas duobes. Skausmingai sukosi mintis, jog kiekvienas žvilgantis ratlankis jam atsiėjo krūvą pinigų. Kai pasiekė miškelio pakraštį, saulė tik kilo iš už horizonto, spinduliais auksindama apylinkę ir žadindama dvejopą jausmą. Nesugebėjo jo pažinti, bet šis jausmas, vedęs čia, nebuvo malonus. Jis klausė savęs, ką čia veikiantis. Atsainiai žvilgtelėjo į telefoną, tarsi kas nors tokiu ankstyvu metu galėtų skambinti. Tada švystelėjo jį ant priekinio skydelio, kuo toliau nuo savęs. Išvakarėse kažkur buvo, nakvojo pas moterį, lyg ir vardu Evelina. Drauge vartojo miltelius – tebejautė jų poskonį. Paryčiais ją paliko. Apkūlė, užėjus pykčio priepuoliui, sėdo mašinon ir leidosi į kelią...

...Gerai žinojo, jog netrukus įvažiuos į platesnį žvyrkelį ir juo pasieks senutėlę medinę mokyklą. Bet mokyklos nebuvo, jos vietoje stovėjo naujas metalinis angaras, o šalia riogsojo rasos biruliais nusagstyta ūkinė technika. Iš kitos pusės pamatė milžiniškas rąstų rietuves.

Posūkis, kalvelė ir žemyn į sraunaus siauručio upelio slėnį. Per tiltelį, vėl į šlaitą ir štai pirmieji namai kaip niekada neskaitytoje pasakų knygoje. Už gyvenvietės pirmame posūkyje važiuos į kairę ir maždaug kilometrą riedės neplačiu keliu, kol pasieks gyvenvietės pakraštį. Tada aplenks apmeldėjusį tvenkinį, už kurio vėl bus posūkis, tik į dar siauresnį keliuką, jau su žolės juosta tarp provėžų. Dešiniau liks kapinaitės, kur ilsisi ne viena čionykščių gyventojų karta. Už jų vėl posūkis, dabar šiek tiek į slėnį ir tada...

...Netoliese kranktelėjo. Ernestas sunkiai pramerkė akis. Buvo aklinai tamsu. Atrodė, kažkas vaikšto aplink sudaužytą automobilį. Regis, net girdėti, kaip trekši smulkios šakelės ir sausi pušų spygliai. Ir dar kažkoks aitrus pasalūniškas alsavimas. Paširdžius užgulė slogi baimė. Ernestas nenorėjo išvysti to, kas gali išnirti iš tamsos. Nenorėjo eiti su juo. Pasijuto vienišas ir pažeidžiamas tarsi kūdikis – pravirko balsu, šniurkščiojo it mažas berniukas:

– Mama, ar čia tu? Mama...

...Automobilį sustabdė atokiai. Tekančios saulės spinduliuose trobos langai žėrėjo keista, šiltai auksine spalva. Namas atrodė daug mažesnis, nei išliko atmintyje. Suprantama, kai jį matė paskutinį kartą, buvo beveik vaikas. Troba visai tokia pat, gal tik kiek labiau sukrypo ir susmego, stogas apėjo samanomis, o virš kamino nebuvo skardinės kepurės su vėtrunge. Visgi tai jo vaikystės namas. Žinojo, kad už jo yra tvartas, kuriame ne vieną naktį slėpėsi nuo žiauraus tėvo. Iš čia vieną rytmetį išėjo neatsigręždamas, bijodamas, kad nesugrąžintų atgal. Skubėjo tuo taku, ant kurio dabar stovėjo jo brangus automobilis. Priešais namą tebekerojo sodas, gerokai išplatėjusiomis medžių lajomis. Tebeaugo ir kriaušė, kurią apsikabinęs verkdavo, kai tėvas nusisegdavo odinį diržą. Beveik viskas buvo taip, kaip paliko. Kūno žaizdos seniai sugijo, o štai sielos – vėl ėmė rasoti krauju. Net ir po tiek metų viskas iškilo, lyg vakar buvę, oda pašiurpo laukdama smūgio, širdis spurdėjo, o kaktą išmušė prakaito karoliukai.

Atrodė, namas negyvas, apleistas, ir motina jau galbūt mirusi. Beveik tikėjo, jog ir ji jau išėjusi.

Betgi durys staiga prasivėrė, regis, jos net ir vyriais cypsėjo lygiai kaip prieš ilgus dešimtmečius. Pro jas išėjo paprasta kaimo moterėlė nenaujais, ūkio darbams patogiais drabužiais, aukštais guminiais batais ir skarele pridengtais plaukais. Sumenkusi, gunktelėjusi, bet visgi žvali ir tvirta. Ji kiek pastovėjo prisidengusi ranka akis, paskui išvydo netoli kiemo vartų stovintį automobilį, priėjo artyn. Moteris nusišypsojo su kaimo žmogaus atvirumu, pažvelgė į jau žilstelėjusį vyrą už mašinos vairo. Čia neretai užsukdavo kelio pasiklausti, nes kaimynas vertėsi kaimo turizmu, tad prabangios mašinos nestebino.

– Pasiklydote? – paklausė.

– Taip, pasiklydau... – sumurmėjo atvykėlis ir spustelėjo atbulomis. Kažin kas apsivertė Ernesto sieloje. Pokštelėjo, tarsi būtų trūkusi pernelyg įtempta styga. Tas balsas perskrodė laiko sluoksnį, jis buvo toks pažįstamas, toks skaudus, jog neleido suabejoti, kad ši moteris – jo motina.

Tik ji jo nepažino. Abejodama klausiamai žiūrėjo, tačiau jokia kibirkštėlė akyse nesutvisko. Galbūt ji jau ir pamiršusi prapuolenį sūnų. Automobilis iššoko ant kelio. Moteris stovėjo prie vartelių ir žiūrėjo į nulekiančią, dulkes keliančią mašiną. Tada apsisuko ir lėtai nukrypavo savo reikalais.

Ernestas atitoko kažkokiame siaurame kelelyje, bėgančiame per tankų išlakų mišką. Nežinojo, kuria kryptimi važiavo ir kiek laiko tai truko. Spaudė taip smagiai, jog net automobilio variklis ėmė rūkti.

Kažkurią akimirką šmėstelėjo tolimas tolimas prisiminimas, galbūt tik jo atspindys. Ernestas sumurmėjo:

– Viešpatie, kaip aš noriu šviežių braškių su grietinėle...

Nusprendė čia ir dabar apsisukti, grįžti atgal pas tą moterį su skarele, ir kaip tik tą akimirką automobilį ėmė nešti šalin...

Auštant rytui, sušvitus pirmiems saulės spinduliams, margas paukštelis nutūpė ant rasoto susilamdžiusio automobilio kapoto. Jį sudomino blizgančios išdužusio stiklo šukelės. Paukštis ėmė snapu baksnoti duženas, ir jos suspindo įvairių spalvų gama. Matyt, pažadintas šio keisto garso, automobilyje sėdintis žilstelėjęs vyras mirtinai nubalusiu veidu paskutinį kartą sunkiai pakėlė galvą ir nieko nematančiomis akimis pažvelgė į paukštelį. Šis žmogaus visiškai nebijojo. Nekreipdamas dėmesio toliau snapeliu tikrino stiklo duženas.

– Mama, ar čia tu? – sumurmėjo vyras. – Mama...

Žmogaus galva nusviro ir jis daugiau neištarė nė žodžio. Paukštelis staiga apsidairė, atrodė sunerimęs. Tada purptelėjo ir dingo lapijoje. Kaip tik tą akimirką pro krūmų tankmę prasibrovė vyriškis, nešinas meškere. Išvydęs krūmuose apdaužytą automobilį ir žmogų jame, pašiurpo.

– Kad mane griausmas, – sumurmėjo, – ogi tas puskvaišis Algiukas tikrai teisybę sakė. Tik ne skraidanti lėkštė čia nukritusi. Kad jį kur, tą vaikėzą!

Tuo metu vienoje sodyboje sena moteriškė į dubenėlį paskleidė braškių, sutrynė jas su cukrumi ir užpylė šviežiu pienu. Niekuomet to nedarydavo, bet šį rytą kažkodėl panoro. Braškes paliko ant stalo, tarsi lauktų kažko atvykstant.

Inga STEPUKONIENĖ

Prancūziškosios Kauno inteligentijos orientacijos sovietmečiu: žurnalas „Katakombos“

Sovietų okupacija nutraukė natūralią lietuvių, kaip ir kitų Baltijos tautų – latvių, estų, kultūros raidą. Kūrybinės pajėgos buvo išblaškytos – prieš rašytojus vykdytos represijos. Prasidėjo mechaniškas, administracinis kultūros pakeitimas – kišimasis į meno reikalus iš šalies, ideologinis teroras. Laisvos Vakarų pasaulio literatūros pažinimas liko už įstatymo ribų; daugelio užsienio autorių, neatitinkančių sovietinės ideologijos reikalavimų, kūriniai eliminuoti iš literatūros studijų, mokslinių tyrinėjimų, bibliotekų. Nepaisant to, ir lietuvių, ir latvių visuomenėje išliko gyvas domėjimasis Vakarų, o ypač – prancūzų kultūra ir literatūra. Jis ženklino laisvos dvasinės erdvės ir kultūrinės autonomijos savisaugą, demonstruojamą priklausymą ne Rytų, o Vakarų civilizaciniam kontekstui. Ilgainiui prancūzų kultūros ir literatūros propagavimas, itin sustiprėjęs Kaune, virto viena iš inteligentijos pogrindinės kultūrinės veiklos ašių. Todėl šio straipsnio tikslas – apžvelgti tokios vakarietiškos sąmonės pasireiškimą sovietmečio Kaune.

Pirmomis 1951 m. sausio dienomis Latvijoje buvo suimta ir į Sibirą ištremta vadinamoji „prancūzų grupė“ – 13 inteligentijos atstovų, kuriuos siejo prancūzų kultūra bei literatūra ir kurie savo iniciatyva kartą per savaitę rinkdavosi į prancūzų literatūros vakarus, rengiamus Dailės teatro aktoriaus Arnoldo Stubavo namuose Rygos centre. Mintis burtis į tokią grupę latvių inteligentams kilo jau 1946 m., kai kraštas pusantrų metų buvo išgyvenęs sovietų režimą ir pajutęs jo gniaužtus, kai iš bibliotekų buvo išimtos visos pavojingomis laikytos nepriklausomos Latvijos ir užsienio rašytojų knygos. Rygoje tuo laiku nebuvo nė vieno knygyno, kuriame galėtum įsigyti užsienio autorių kūrinių, o privačiuose ištremtųjų ar pabėgusiųjų į Vakarus namuose įsikūrę atvykėliai rastas knygas degindavo ar išmesdavo į drėgnus rūsius. Todėl, jausdami intelektualinį badą, inteligentai rinkdavosi apsvarstyti aktualius prancūzų kultūros, literatūros, meno ir filosofijos klausimus: skaitydavo kūrinių vertimus, poezijos ir prozos tekstų recenzijas, referatus, klausėsi tų, kuriems nepriklausomos Latvijos metais teko lankytis Prancūzijoje.

Beveik visi šių susibūrimų nariai gerai mokėjo prancūzų kalbą, tad dėl dėmesio šiai kultūrai po suėmimo buvo įvardyti „prancūzų grupe“, nors patys savęs taip niekada nevadino. Šiuose susitikimuose nuolat dalyvavo poetė Elza Sterstė, dailininkas Kurtas Fridrichsonas[1], bibliofilas Alfredas Sausnė su žmona Nora, vertėja Mara Grinfeldė, juristas ir prozininkas Gustavas Berzinis, romanistiką studijavusi Maija Silmalė, aktorius Miervaldis Uozuolinis, Teatro instituto prancūzų kalbos ir literatūros dėstytoja Ieva Lasė, Latvijos literatūros instituto darbuotoja Skaidrytė Sirsonė, Rygos kalėjime mirusio rašytojo Adolfo Erso dukra Mirdza Ersa, namų šeimininko žmona Irina Stubava. Susirinkimų metu niekada nekalbėta apie politiką. E. Sterstė pasakodavo apie studijas Sorbonos universitete Paryžiuje, skaitydavo savo poeziją; K. Fridrichsonas, vienas didžiausių to laiko latvių eruditų, dalijosi prisiminimais apie Prancūzijoje praleistus metus, pasakodavo apie bendravimą su rašytoju André Pauliu Guillaume Gide'u ir poetu Pauliu Valéri. I. Lasė skaitė referatus apie Francois Ch. Mauriacą. Straipsnius ir referatus lydėdavo aktyvūs debatai, aktoriai skaitydavo literatūros kūrinių ištraukas. Į šiuos susirinkimus ilgainiui susiburdavo vis daugiau latvių inteligentijos – dailininkų, aktorių, režisierių (lankėsi ir garsioji režisierė Felicita Ertnerė, Lilita Berzinia, Jurijus Jurovskis, poetė Mirdza Bendrupė). Už šią „kenksmingą“ kultūrinę veiklą poetę E. Sterstę, filologę I. Lasę[2] ir dailininką K. Fridrichsoną teisė Baltijos karinis tribunolas – jie gavo po 25 metus lagerio bei 5 metus tremties konfiskuojant turtą, o kiti nariai – po 10 metų lagerio. Vieni jų atsidūrė Vorkutoje, kiti – Taišete, Karagandoje, Mordovijoje. K. Fridrichsonui teko būti net 18-oje įkalinimo vietų (Lase, 1993, 68).

Analogiškas dėmesys prancūzų literatūrai bei kultūrai būdingas ir pokario Kaune gyvenusiems lietuvių intelektualams. Pirmiausia šią veiklą tęsė karta, kurios daugelis atstovų nepriklausomos Lietuvos metais gimnazijose mokėsi prancūzų kalbos, ne vienas Prancūzijoje buvo baigęs aukštuosius mokslus, ten dirbęs, gerai pažinęs šalies kultūrą ir intelektualinį gyvenimą. Ši karta buvo nuodugniai susipažinusi ir su verstine prancūzų literatūra – nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu kiekybiškai ji buvo kur kas gausesnė nei kitų užsienio kalbų. Į pokario Kauną ne vienas šios kartos atstovas grįžo jau iš Sibiro lagerių ir tremties: tai „Sakalo“ leidyklos direktorius Antanas Kniūkšta, „Naujosios Romuvos“, vėliau žurnalo „Kūryba“ (1943-1944 m.) redaktorius Juozas Keliuotis, buvęs užsienio reikalų ministras Juozas Urbšys, Petras Klimas. Su jais bičiuliavosi ir prancūzų kalbos specialistai Juozas Povilonis, Jonas Šukys, kiti intelektualai. Kaune tuo laiku gyveno rašytojai Kazys Jankauskas, Juozas Žlabys-Žengė. Apie juos būrėsi jaunesnioji inteligentija, kuriai rūpėjo Vakarų, o ypač prancūzų literatūros procesas, visas kultūrinio gyvenimo fonas.

Grupės veikla buvo įvairi – nuo slaptų sambūrių privačiuose butuose ir dalijimosi prisiminimais bei įspūdžiais iš praeities Prancūzijoje, prancūzų kultūros ir literatūros naujienų svarstymo, eilėraščių skaitymo, paskaitų iki individualių literatūros kūrinių vertimų, jų pogrindinės savilaidos organizavimo, platinimo bei pogrindinio leidinio gimimo. Viena ryškiausių šios veiklos sferų – vertimai. J. Keliuotis ir J. Urbšys tęsė dar prieškariu pradėtą darbą – abu vertė prancūzų literatūros kūrinius (J. Urbšio vertimus dažnai pasirašinėdavo S. Čiurlionienė; „Katakombos“, Nr. 6, 17)[3]. Tuo plačiai užsiėmė ir Vaclovas Šiugždinis – tikras eruditas, pasak jo bičiulių, „prancūziškas lietuvis“: ypač elegantiškas, išskirtinai tauraus elgesio, kurio „kiekvienas žodis, net žingsnis, šyptelėjimas dvelkė Paryžiumi“ (P. Mikalauskas-Antalkis, „Katakombos“, Nr. 6, 17). V. Šiugždinis studijavo Paryžiuje, išvengė sovietų represijų, bet jo vertimai buvo ignoruojami, todėl Romaino Rolando „Žano Kristofo“ vertimas oficialiai buvo publikuotas kito vertėjo pavarde. Viena iš šiuos intelektualus itin artinusių ir slaptuose susirinkimuose ypač rūpėjusių temų – Lietuvos diplomato Prancūzijoje Oskaro Milašiaus veikla ir kūryba: J. Šukys įvairiais kanalais rinko žinias apie Paryžiuje leidžiamus O. Milašiaus raštus, J. Povilonis ieškojo Antano Vaičiulaičio adreso užsienyje, kad jie galėtų iš rašytojo kaip nors surinkti ir parengti medžiagą apie O. Milašiaus asmenybę ir veiklą, galbūt net parsisiųsti jo kūrinių vertimų rankraščius – vieną vertimo fotokopiją išties stebuklingai pavyko gauti; šiuos susibūrimus skaidrino ir O. Milašiaus poezijos skaitymai – „nuostabiai vaizdingai, su artistine nuojauta Milašių šlovino Unė Babickaitė“ (P. Mikalauskas-Antalkis, „Katakombos“, Nr. 6, 15).

Gyvas domėjimasis prancūzų literatūra, kalba, kultūra ir menu sovietmečio Kaune buvo išplitęs plačiai už šios grupės ribų (tai liudija ir P. Mikalausko-Antalkio prisiminimas: „Vis dėlto pats laisviausias Kauno antikvariato kampelis anuomet buvo prancūzų kalba“; P. Mikalauskas-Antalkis, „Katakombos“, Nr. 6, 14). Šį lauką intensyvino cirkuliuojanti nelegali lektūra, žmones pasiekianti ir per minėtus slaptų susibūrimų narius. Jie ne tik tarp savęs, bet ir plačiai mieste dalijosi „neleistinomis“ knygomis, kurių daugiausia parūpindavo legendinė asmenybė Don Pedro – Petras Matkevičius, Vilniaus universiteto bibliografas, bičiulių pravardžiuotas Šekspyru. Jis turėjo butelį Kaune ir pageidaujančiam bei įgijusiam pasitikėjimą asmeniui galėdavo pristatyti ir paskolinti bet kokią knygą be jokio atlygio, neužsirašinėdamas skolininkų pavardžių. Tai žmogus, gerai nutuokęs apie literatūros reiškinius, kūrinių vertę, laisvai kalbėjęs prancūzų, anglų, vokiečių, italų, ispanų, lenkų, rusų kalbomis. Jis buvo tikras XX a. knygnešys, portfelyje ir ryšuliais beveik kiekvieną dieną vilkdavęs kauniečiams knygas, nesuvokiamu būdu gautas iš VU, Maskvos, tuometinio Leningrado, Varšuvos, Krokuvos, Rygos bibliotekų; vien per P. Mikalausko-Antalkio rankas perleidęs daugiau kaip tūkstantį rečiausių knygų (P. Mikalauskas-Antalkis, „Katakombos“, Nr. 1, 15). Don Pedro Kauno skaitytojams pristatydavo Paulo Claudelio, Francis Jammeso, Théophile'o Gautier, F. Ch. Mauriaco kūrinius prancūzų ir lietuvių kalbomis, į lietuvių kalbą partizano Mamerto Indriliūno verstą Williamo Butlerio Yeatso „Innisfree ežero salą“, A. Vaičiulaičio – O. Milašiaus „Migelį Manjarą“. Būtent didžiulėmis Don Pedro pastangomis, pasinaudojus pažintimis VU ir į užsienio universitetus išsiuntus suklastotus knygų užsakymus neva didžių mokslo vyrų vardu, per patį sovietinių struktūrų siautėjimo vajų į Kauną iš Paryžiaus buvo atgabenti O. Milašiaus raštai, padarytos jų kopijos, kurių pirmieji egzemplioriai įteikti V. Šiugždiniui. Po savaitės jo bute Laisvės alėjoje jau rinkosi bičiulių draugija „bendram skaitymui“ – analizavo poemą „Saulius iš Tarso“, kėlė klausimus ir diskutavo apie kūrinyje, vaizduojančiame antikinės Romos kareivį, ryškią tolerancijos idėją, taip kontrastuojančią su jų realybe – bažnyčių uždarinėjimu, katalikiškų knygų deginimu, pastangomis visiškai ištrinti Jėzaus Kristaus vardą (P. Mikalauskas-Antalkis, „Katakombos“, Nr. 6, 16). „Kada Tėvynė mirus, kur ieškoti Galybių Dievo?“ – skaitėme būriu „Saulių iš Tarso“, – rašo P. Mikalauskas-Antalkis, trokšdami patikėti, kad „imperija praeis ir dvasia nugalės grubų sociologizavimo ir materializmo velnią“. Perskaitę poemą, „žiūrėjome vienas į kitą. Pajutome, kad tarp mūsų yra nematoma, gera, guodžianti, stiprinanti Dvasia“ (P. Mikalauskas-Antalkis, „Katakombos“, Nr. 6, 16). Taip „Oskaras Milašius veikė ir dirbo Nežinomoje, mažiausiai vertinamoje, sumindytų talentų, uždusintų menininkų Lietuvoje. Lygiagrečiai sujudimą žadino iš tolimųjų universitetų atkeliaują Š. Pegy, A. Šopenhauerio, E. Elo kūriniai“ (P. Mikalauskas-Antalkis, „Katakombos“, Nr. 6, 17).

6-7 dešimtmečio Kaune kilo itin stipri susidomėjimo Prancūzijoje gyvenusiu ir prancūziškai kūrusiu, bet gyvas lietuviškumo šaknis išlaikiusiu O. V. Milašiumi banga; pasak Algirdo Patacko, „tuo metu drungnoje pilkumoje šios trys paslaptingos raidės – O.V.M. buvo kaip stebuklingas raktas į kitą pasaulį, kur skleidžiasi dieviškos žmogaus galios, kur ūkuose skendėja nežinomų civilizacijų archipelagai“ (Patackas, 2012, 10).

Nukelta į 12 p.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. birželio 4–17 d., Nr. 13 (949)

Prancūziškosios Kauno inteligentijos orientacijos sovietmečiu: žurnalas „Katakombos“

Atkelta iš 11 p.

Savaime suprantama, jog O. Milašius buvo eliminuotas iš oficialiosios literatūros pasaulio kaip visiškai nederantis sovietinei epochai: jo raštai neleidžiami ir apskritai ilgai bet koks rašytojo „paminėjimas buvo pavojingas ir net laikomas nusikaltimu“ (P. Mikalauskas-Antalkis, „Katakombos“, Nr. 6, 14). Nors oficialiai poeto kūryba buvo neprieinama, intelektualioji Kauno publika skaitė O. Milašių – tiek jo poemas, tiek kitus tekstus, išverstus ir išleistus pogrindyje (O. Milašiaus raštai. Tritomis. Savilaida). Šis neeilinis nuopelnas – jo raštų vertimo tritomis savilaida, rizikuojant prarasti absoliučiai viską, teko V. Šiugždiniui, talentingiausiam poeto vertėjui. Be jo, O. Milašių vertė J. Šukys, J. Povilonis. Šią pogrindinę leidyklą dirbdamas Kaune įkūrė minėtas P. Matkevičius, aukojęs jai savo lėšas ir turtą. Laisvą, nevaržomą O. Milašiaus minties poeziją, jo metafizinę prozą padaryti prieinamą lietuvių skaitytojui buvo vienas svarbiausių šių slaptų sambūrių veikėjų tikslų – P. Matkevičiaus leidykla iš viso išleido vienuolika O. Milašiaus raštų tomų; be to, įvairiais tiražais buvo leisti P. Claudelio, F. Jammeso, Charles'o Peguy, R. Maria Rilke's kūriniai, dalis jų – originalo kalba („Katakombos“, Nr. 1, 2). Kauno miesto ir apskrities pogrindyje masiškai sklido ir O. Milašiaus pranašavimų tekstai – juos platino Raudondvario kunigas P. Tuminas, poetas Šmulkštys-Paparonis, J. Lomanas ir daugelis kitų („Katakombos“, Nr. 6, 15). Vieni tuos pranašavimus piktai išjuokė, kiti „skaitė ir džiaugėsi, skatino savyje atbudimo, išsilaisvinimo viltis, kad Lietuva tapsianti Šiaurės Atėnais, taigi šviesos, išminties, laisvo mąstymo šalimi“ („Katakombos“, Nr. 6, 15).

Ne tik vyresnės, bet ir jaunesnės kartos Kauno kultūrininkus itin įtaigiai veikė pogrindyje išleistos O. Milašiaus misterijos „Saulius iš Tarso“ žodžiai: „Surink brolius. Pasakyk jiems: darbas arba mirtis.“ Jie ne tik tapo šio būrelio šūkiu, bet ir kryptingo dvasinio bei kūrybinio kelio *motto* („Katakombos“, Nr. 6, 15)[4]. Būtent ši O. Milašiaus frazė inspiravo dar vieną svarbią pogrindinę grupės veiklos sritį – spaudą. Laisvai intelektualinei minčiai reikėjo nevaržomos spaudos, todėl 1975-1978 m. Kaune leistas pogrindinis kultūros žurnalas „Katakombos“, turėjęs paantraštę „Laisvos literatūros laikraštis“. Šį žurnalą leido autorių kolektyvas: P. Mikalauskas-Antalkis (spaudos slapyvardis), kunigas Jonas Fabijanskas, kunigas Pranas Tuminas ir P. Matkevičius. Išleisti 46 žurnalo numeriai, jis buvo skirtas „patikimųjų ratui“ („Katakombos“, Nr. 6, 9), leidinį redagavo P. Mikalauskas (1990 m. žurnalas atgaivintas ir žymėtas jau nauja numeracija, nuo šio laiko jis tapo almanachu).

„Katakombų“ autoriai itin daug dėmesio skyrė prancūzų literatūrai ir kultūrai propaguoti, jose gan plačiai atsivėrė milašistikos baras. Kauniečiams leidėjams ypač rūpėjo O. Milašius, turėjęs dvi tėvynes – Prancūziją ir Lietuvą, abi be galo mylėjęs ir traktuotas kaip itin subtiliai jas jautęs kūrėjas. Sovietmečio katakombose besislapstantiems intelektualams imponavo poetas, intriguojantis intensyviomis egzistencinės savižinos paieškomis, asmenybė, kurios, A. Patacko žodžiais tariant, dvasinio gyvenimo biografija vėrėsi kaip krikščioniškasis kelias – ir aukštyn, ir gilyn, į šviesą per nuopolius, bedugnes ir klystkelius, per septynias vienatves iki įsišventimo Meilėn ir 1914 m. regėjimo, pradėjusio naują būties lygmenį – tai kelias į dieviškąsias paslaptis; rūpėjo O. Milašiaus krikščioniška ir kartu vydūniška žmogaus paskirties žemėje samprata, esminio žmogaus idealo objektyvizacija, aukštos vertės moraliniai aktai – visa savojo „Aš“ kūryba, kuri unikali Vakarų kultūros fone ir kurioje poezija, menas tebuvo integrali ir paneigtoji dalis (Patackas, 2011, 364). Todėl dešifruoti O. Milašiaus fenomeną, kūrybinį ir intelektualinį kodą, pasaulėvokos gelmes, atverti galingą kontempliatyvųjį poeto sielos gyvenimą buvo vienas svarbiausių leidinio uždavinių. 6-ame žurnalo numeryje publikuoti iki tol neverstos O. Milašiaus poezijos vertimai. Daugiausia „Katakomboms“ O. Milašiaus poeziją vertė P. Mikalauskas, gerai mokėjęs prancūzų kalbą, tekstus pasirašydavęs Antalkio slapyvardžiu. Jis dažniausiai pasirinkdavo tokius kūrinius, kurie skaitytojui kėlė ryškiausių aliuzijų su gyvenamuoju istoriniu laikotarpiu (eil. „Visi numirėliai girti“). Būdamas leidinio sudarytojas ir redaktorius, P. Mikalauskas Lietuvos skaitytojams siekė kuo plačiau atskleisti nežinomas O. Milašiaus asmenybės puses: ne tik poeto, Lietuvos valstybės diplomato, bet ir pasiaukojančio kultūros, kalbos ir religijų tyrinėtojo, didelio savo šalies patrioto. Todėl neatsitiktinai šalia poezijos vertimų vienas iš „Katakombose“ publikuotų tekstų yra ir gan ilgas O. Milašiaus laiškas J. Urbšiui, rašytas Paryžiuje 1937 m. gegužės 4 d.

Laiškas atveria svarbiausias O. Milašiaus būties – lietuviškosios, baltiškosios kultūrinės ir religinės – krikščioniškosios identifikacijos plokštumas. Jis dėkoja J. Urbšiui už dėmesį jo kūrybai, už pasiryžimą versti naująjį jo poezijos rinkinį ir prašo nepraleisti pro akis jo tyrinėjimo „Apie Lietuvių tautos kilmę“, publikuoto Prancūzijos laikraštyje „Mercure de France“. O. Milašius norėjo, kad šis straipsnis kuo greičiau pasiektų lietuvių skaitytoją. Tai tekstas, kuris turėjo išties didelės įtakos baltistikos raidai ir kuriuo O. Milašius pagrindė lietuvių tautos etniškumo šaknis, o tai lėmė ypatingą jo trauką sovietmečio skaitytojui. Akivaizdu, kad šį savo tyrinėjimą O. Milašius pats itin vertino, jam buvo paaukojęs, kaip teigė, beveik „keturiasdešimt metų darbo ir svarstymų“, dėl jo mokėsi aramėjų rašto, plačiai domėjosi iberais, kurių palikuonys yra baskai. Lygia greta jo gyvenime brėžėsi ypatingos krikščioniškos dvasinės savižinos trajektorija, vedanti į slapčiausias ir aukščiausias religines tiesas. Laiškas J. Urbšiui svarbus tuo, kad jame O. Milašius atvirai išpažįsta savo egzegetinių ieškojimų kelią, vedusį jį nuo religijos tyrinėtojo ir filosofo iki pranašo: jis sakosi kasdien po šešias valandas skiriąs biblinių kriptogramų skaitymui, kuris iki jo „nebuvo žinomas jokiam teologui nei hebrajistui“ („Katakombos“, Nr. 6, 5). Anot jo, „hebrajiškoji Biblija, o tuo būdu ir mūsų Naujasis Testamentas, yra ištisa sistema slaptaraščio, pranašaujančio laikų galo įvykius. Turėjau laimės po daugelio ieškojimų, po nepaprastų neramumų surasti šventojo slaptaraščio raktą, kuris paslėptas skaičiuose 666 ir 777 (Apokalypsis ir Genesis). Tiedu skaičiai atidengia visas Šventųjų Knygų paslaptis. Aš truputį per daug pabrėžiu mano atradimo svarbą, kurs yra tiek, pirmu žvilgsniu, tolimas nuo mūsų laikų praktiškųjų rūpesčių, bet tai darau tik dėl to, kad esama tampraus saito tarp hebrajų pranokėjų baskų ir lietuvių, taip pat ir dėl to, kad turiu Jums čia, mano brangus Drauge, prisipažinti: kaip tik dėl to atradimo religinio ir slapto pobūdžio aš galėjau tik pusiau paskelbti tas žinias, kurias įgijau per ilgą keturiasdešimties metų triūsą. Laikraštyje *Mercure de France* paskelbtam tyrinėjimui norėjau suteikti griežtai mokslinio pobūdžio; bet, garbė Dievui, aš žinau daug daugiau apie mūsų Brangiosios Lietuvos žmogiškojo, socialinio ir moralinio vaidmens reikšmę, kuris jai teks baisiuose ateities įvykiuose“ („Katakombos“, Nr. 6, p. 5).

Taip atvirai apreikšta, A. Patacko žodžiais tariant, „teisė būti balsu Tylinčiojo“ (Patackas, 2011, 36). Akivaizdu, jog šis O. Milašiaus laiškas J. Urbšiui, publikuotas „Katakombose“, kaip ir kiti išspausdinti jo tekstai, sovietmečio lietuvių skaitytojui, priverstam gyventi ideologiškai apibrėžtame pasaulyje be Dievo, be religijos, buvo puiki proga pažinti kūrėją mistiką, jie pažadino gyvą transcendencijos esamybę. Negana to, pažemintai lietuvių visuomenei, priverstai gyventi „didžiųjų brolių“ šešėlyje, tai buvo galimybė darkart prisiminti savo didžiuosius – iš lietuviškos žemės kilusios minties ir dvasios horizontą.

Laiškas ryškina ir sovietmečio skaitytojui itin svarbią O. Milašiaus – Lietuvos patrioto temą. Tai iliustruoja tokia detalė: O. Milašius prašo pono ministro pagalbos Lietuvoje kuo skubiau priimant įstatymą dėl paukščių globos, kuriuo norėtų pradėti „gerą propagandą“ Prancūzijoje Lietuvos labui ir dėl kurio „Lietuvai tektų gražus vaidmuo“, nes „visos Prancūzijos moterys su visais jų laikraščiais ir žurnalais būtų mūsų pusėje“ („Katakombos“, Nr. 6, 7).

Aiškiaregystė – dar vienas tabu, „užribio“ tema sovietmečiu. Todėl neatsitiktinai „Katakombose“ plačiai plėtojama O. Milašiaus aiškiaregystės tema, daug dėmesio skiriant pogrindinėje knygoje „Katalikų bažnyčia ir popiežiai“ publikuotai jo biografijai „Aiškiaregys O. Milašius“. Šios knygos autorius buvo iš Garliavos kilęs ir Veiveriuose klebonavęs kunigas Juozas Šalčius, vadinamas pogrindžio istoriku. J.

Šalčiaus rūpesčiu pogrindyje leistas žurnalas „Rūpintojėlis“, kunigas parašė ir slapta išleido monografijas apie Mykolą Krupavičių, arkivyskupą Mečislovą Reinį, prisidėjo prie „Katalikų bažnyčios kronikos“ leidimo. Dar nepriklausomoje Lietuvoje 1930 m. jis Šakiuose surengė pirmąjį Zanavykijos katalikų jaunimo kongresą, kuriame dalyvavo Apaštalų Sosto nuncijus R. Bartoloni’s, nunciatūros patarėjas L. Faidutti’s, vyskupas M. Reinys, prof. P. Dovydaitis, J. Eretas. Pokariu kunigas NKVD buvo suimtas, ištremtas į Sibirą, o grįžęs ir vėl persekiotas. Todėl „Katakombose“, plečiant *milašistikos* tyrinėjimus, publikuotas ir Antalkio pokalbis su tuomet saugumo agentų žiauriai sumuštu kunigu J. Šalčiumi (be kitko, ieškant ir paskleidusiųjų O. Milašiaus pranašystes), jo milašistikos atradimai. J. Šalčius pogrindyje išleistoje savo knygoje plačiai svarstė krikščioniškos O. Milašiaus savižinos paieškų klausimą, jo atgailos sampratą („katakombų atgaila“), daugiausia dėmesio skirdamas aiškiaregystės temai, ir drąsiai O. Milašių paskelbė katalikų pranašu, nors dvasinė vyresnybė niekur nepatvirtino jo minties. Kunigas J. Šalčius itin siekė, kad po Lietuvą sklistų O. Milašiaus „Apokalipsės“ rakto vertimas ir aiškinimai (versti Petro Klimo[5] ir Juozo Keliuočio), kurie, sovietmečiu ieškomi ir naikinami, bus itin reikalingi tautos ateičiai kaip „neįprastas lietuvių kultūros reiškinys“ (P. Mikalauskas-Antalkis, „Katakombos“, Nr. 6, 9). Persekiojamas ir slapstydamasis kunigas J. Šalčius šiuos vertimų rankraščius perdavė P. Mikalauskui-Antalkiui, kad jis išsaugotų juos, o šis jau kitą, iki smulkmenų perrašytą vertimą savo ruožtu patikėjo Don Pedro, kuris toliau jį platino Kaune patikimiems skaitytojams (pirmasis rankraštis slėptas net centrinių Vilniaus kapinių paminklų plyšiuose). Paradoksalu, jog O. Milašiaus pranašysčių tekstus, kurių nenorėta publikuoti nepriklausomoje Lietuvoje, stengėsi atimti ir sunaikinti sovietų agentai, ypač užsiutinti „Apokalipsės“ žodžių, jog „ant Rusijos nukris trečdalis Mėnulio“. „Katakombos“ publikavo ir J. Šalčiaus išsakytą kritišką Lietuvos katalikų bažnyčios vadovybės, tautininkų spaudos, „Naujosios Romuvos“ žurnalo leidėjų vertinimą dėl jų neįžvalgumo ir nesugebėjimo deramai suprasti O. Milašiaus asmenybės, jos savitumo ir išskirtinumo, iškelti tikrosios jos jėgos.

Milašistikos tema įvairiais aspektais plėtojama beveik 11-oje „Katakombų“ numerių – pradedant poemų publikacijomis („Saulius iš Tarso“), biografijos fragmentais, pažintiniais straipsniais apie poeto tėvus, gimtąją vietovę, kalbą („Katakombos“, Nr. 2), diplomatinę tarnybą, „Apokalipsės“ referavimais ir refleksijomis ir baigiant beveik siužetiškai pateikiamu P. Klimo Lietuvos ambasadoje Prancūzijoje užrašytu O. Milašiaus pokalbiu su darbuotojais aiškinant savuosius regėjimus. Objektyviai vertinant, šiandien sunku pasakyti, kiek šios žinios yra patikimos, o kiek, perėjusios per individualią perpasakotojų sąmonę, įgavo legendos atspalvio ir kiek jas mistifikavo pati sudėtingo laikotarpio įaudrinta redaktoriaus ir straipsnių kūrėjų vaizduotė.

Daugelyje leidinio numerių išlieka ryškus dėmesys prancūzų literatūros kūrėjams – F. Jammesui, P. Claudeliui, kurių kūrinių vertimai pateikiami skaitytojui. Taip pat filosofiškai apmąstomos kitų užsienio tautų autorių – G. Papini’o, H. Ch. Anderseno, A. Munthe’s, J. Akuraterio, S. Lagerlof – gyvenimo istorijos. Ilgainiui „Katakombose“ stiprėjo leidėjų dėmesys lietuvių literatūrai ir jos kūrėjams – publikuota iki tol nespausdintų Henriko Nagio eilėraščių (rinkinys „Lapkričio naktis“, likęs Lietuvoje poetui pasitraukus į Vakarus), pateikiama plačių Antano Vaičiulaičio prozos interpretacijų, pristatomos Motiejaus Valančiaus, Vinco Kudirkos, Šatrijos Raganos, Vydūno asmenybės, jų gyvenimo nuostatos, publikuojama kūrybos ištraukų.

Kartu „Katakombose“ dažnėjo aktualių Lietuvos visuomeninio bei socialinio gyvenimo klausimų, kuriuos natūraliai kėlė politinio ir socialinio laikotarpio kontekstas, svarstymas. P. Mikalauskas-Antalkis išsamiai rašė apie problemas, kurias būtina spręsti moraliai ir harmoningai gyventi siekiančiai visuomenei: itin akcentavo dorovės kėlimo (pvz., kaip skatinti tautinės bendruomenės narių blaivybę, kaip padėti žmogui atsisakyti blogų įpročių), dvasingumo, kovos su tamsiąja mūsų prigimties puse temas. Atsakymų į šiuos klausimus ieškoma įdėmiai įsižiūrint į lietuvių kultūros patirtį. Kryždirbystė, kryžių statymas iškeliamas kaip viena svarbiausių galimų egzistencinių atramų („Kryžių statymas – šimtametis Lietuvos įprotis. Jis labai prasmingas, gilus: girtuoklis, kirviu tašydamas medį, iškasdamas duobę, užversdamas žemes, atlieka sudėtingus saviįtaigos pratimus, žadina užmigusias vidujines sielos jėgas, sąmonėje sukuria šviesesnės ateities vaizdą. Taigi skęstantis visa savo esme nutveria ne šiaudą, bet uolą“; P. Mikalauskas-Antalkis, „Katakombos“, Nr. 6, 2). Ne vienas tokio ugdymo pavyzdys, pateikiamas iš kultūros istorijos, patraukė skaitytoją savo humoristiniais atspalviais. Pavyzdžiui, apie XIX a. blaivybės platinimą Vilkijoje taip pasakojama: „Jeigu kuris žmogus neištesėdavo priesaikos (blaivystės – *aut. past.*), jam tekdavo sunkiai atgailauti: sekmadienį gulėdavo bažnyčioje kryžiumi ant grindų. Tik J. Tumas-Vaižgantas, atsilankęs Vilkijos parapijoje, supeikė tokį atgailos būdą, įnešdamas naują paprotį: priesaiką sulaužę žmonės privalėjo įsigyti lietuviškų knygelių bei laikraščių“ (P. Mikalauskas-Antalkis, „Katakombos“, Nr. 6, 2). Didžioji dalis publikacijų savo kontekstais savotiškai siejosi su milašistikos straipsniais – tai buvo talentingų redaktorių ir leidėjų nuopelnas.

Tad apibendrinant galima teigti, jog sovietmečio Kaune didelis domėjimasis prancūzų kultūra ir literatūra savo ruožtu reiškė ypatingą kultūrinės laikysenos, oponuojančios sovietinei ideologijai, strategiją. Jis pažadino ir išskirtinį dėmesį Prancūzijoje gyvenusio bei prancūzų kalba kūrusio O. Milašiaus asmenybei bei literatūrinei kūrybai. Laisvas Vakarų literatūros pažinimas aktyvino lietuvių tautinę savimonę, o intelektualų noras skleisti nevaržomą kultūrinę ir literatūrinę mintį Kauno visuomenėje realizavosi ilgalaike ir plačiašake pogrindine veikla: O. Milašiaus tekstų vertimais ir jų savilaida, nelegalios spaudos – žurnalo „Katakombos“ – gimimu. Tai ugdė jau ne sovietinių pažiūrų, o laisvos minties, demokratiškų nuostatų asmenybę, kuriai nepriklausomybės siekis tapo gyvybiniu ir būtinu realizuoti uždaviniu.

*Vlado **BRAZIŪNO** nuotrauka*

Literatūra:

1. *Katakombos*, Nr. 1.
2. *Katakombos*, Nr. 2.
3. *Katakombos*, Nr. 6.
4. Lase I. (1993) Franču gruppas likteņis. *Materiāli par latviešu literārajiem grupējumiem*. Rīga: Zinātne.
5. Milašius O. *Raštai.* Tritomis. Savilaida.
6. Milašius O. (2012). *Sutemų dainos*. Įvadas A. Patacko. A. O. V. Milašiaus grįžimo į Lietuvą vingiai. Vilnius: *Homo liber*.
7. Patackas A. (2011). *Pastogės Lietuva*. Vilnius: *Aidai*.

[1] Sibiro lageryje jam teko kalėti kartu su lietuvių poetu Antanu Miškiniu.

[2] Ieva Lasė lageryje Intoje kalėjo su kompozitoriaus Sergejaus Prokofjefo žmona, garsia rusų dainininke.

[3] Vėliau J. Keliuotis persikelia į Vilnių ir savo bute, pasak P. Mikalausko-Antalkio, „ruošia literatų, spaudos vyrų kursus“ – šeštadieniais ir sekmadieniais skaito filosofijos, meno istorijos, literatūros teorijos, estetikos paskaitas, kurių klausytis važiuoja visi minėti bičiuliai iš Kauno.

[4] Don Pedro sakė: „Vyrai, gi čia mūsiškis šūkis, tarsi valstybinis „Proletarai, vienykitės!“ Mes į Lietuvą „Saulių iš Tarso“ paleisime, aprengę lietuviškais drabužiais. Esame pakankamai stiprūs.“

[5] P. Klimas tardytas dėl minėtų vertimų.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. birželio 4–17 d., Nr. 13 (949)

Alfredas GUŠČIUS

Jau ne Coliukė...

Mintis apie Eugenijos Liumaitės poeziją pradėsiu nuo eilėraščio „Jei užteks drąsos“, kuriame autorė reiškia savo norus:

išklausyk mano norus –
prabilti
coliukės lemtimi,
išsemti
paskutinį birželio vakarą,
sirgti
gyvatiška pagunda,
Didysis Virsme,
Daugiau neatsimenu.

Šis eilėraštis įdėtas rinkinio „Strazdas per mylią“* pabaigoje. Tai jau ketvirtoji E. Liumaitės poezijos knyga. Turbūt nerasime poeto, neturinčio ketinimų, norų, programų ar *credo*. Taigi norai norais, bet kaipgi realybė? Jai pagrįsti dar reikėtų pacituoti E. Liumaitės eilėraščių? Bet tuomet recenzija labai išsiplėstų; gal racionaliau pasielgčiau nurodydamas stipriuosius rinkinio tekstus? Iš 59 leidinio puslapių surašyčiau gal 50. Žinau, kiekvieno kritiko / skaitytojo skonis subjektyvus, tarkim, Vincė Cibarauskė ar Jurga Tumasonytė (jau nekalbant apie Andrių Jakučiūną) nustatytų kitokį stipriųjų ir silpnųjų eilėraščių santykį. Tegul, bet, mano manymu, vis tiek išliktų didelė gerųjų persvara. Na, dėl šventos ramybės pacituosiu dar trejetą, mano supratimu, iš pavykusiųjų kategorijos.

aš – tau nepaklusau, nors priartėjau
per paukščio
sparnų mostą,
per du ašigalius – nutolau...
jei atmeni,
per patį mėtų žydėjimą e-mailu
prašiau surasti
oranžinėje šalyje įžeistą angelą...
nuslydo nuo piršto dovanotas agatas, o
serbentų kekė liko delne – neišsipildžiusi
naktis...

(p. 17, „Išsipildymas“)

****

krantinėje žvejai
nostalgija dalijasi. žuvis skardinė rodo
vėjo kryptį. po sielą – lyg po naktį –
lūpinė armonikėlė – klajoja ir neranda
vietos. paklūstam žemės traukai, plūstamės,
suklumpam, supanašėja esančių ir mirusių
puota. tarp žvejų pirštų smilksta cigaretės,
ugnelės skirstosi į keturias puses. Vien Širvio
beržas, Kristaus Nazaretas budės per naktį
tam pačiam taške.

(p. 44)

***
sekmadienių tylos nebesuradę
saulėtekis
saulėlydis –
vienodai dega –
tik Apolonui auksinti rytai - - - - - - -
prie nebaigtų eilėraščių dar laukčiau
El-Greko potėpių sušildytam speige
šarmoto rytmečio, kurio neatpažinčiau –
esu - - - - -
- - - - - ne čia.

(p. 59)

Cituoti eilėraščiai liudija turtingą poetės meninę prigimtį, turinčią pagirtinų poetinių „priedų“: realybės įžvalgos, socialinio laiko kontrastų pojūčio, sugebėjimo poetiniame *Aš* pasaulyje „grubią“ materiją (*e-mailus*, žvejų keiksmus, cigaretės dūmus, mylinčiųjų nesantaiką) sintezuoti su efemeriška, romantiška irealybe. Stovėti ant dviejų tikrovių slenksčio (ant „čia ir dabar“ ir „ten ir kitados“) yra kiekvieno poeto – menininko – dalia. E. Liumaitė dar nedrąsiai, bet jau brėžiasi sau tokį likimą, sakydama: „Esu ------ ne čia.“

„Strazdas per mylią“ tematikos požiūriu yra tripusis, tačiau meniniu – vientisas. Pirmosiose knygose tokio organiškumo nebuvo. Rinkinį „Tikiu ir klausiu“ (1994) dar kaustė didaktinės minties tiesiaeigiškumas ir varnėno inkilą primenanti rimuota eilėdara, kurioje, kaip žinome iš inkilo struktūros, tėra viena landa šiam puikiam giesmininkui pasirodyti. Antrojoje „Be atsako“ (1998) minties vienaplaniškumo jau mažiau, manding, daugiau erdvės nesuvaržytai poetikai, estetinei jos raiškai. Pacituosiu atskirų eilėraščių fragmentus: „Žodžio spektro atspindžiai / eilėraščiuos be poezijos, // ir merdintys gyvenimai – / žeidžia... Galulaukėje šildosi / granito akmenys, / pavirtę amžinybe“; „Tik prigimties nekaltinsiu, / kai nebeliks ko laukti. // Išpranašausiu sau troškimą amžiną – ieškot. / Sudužę debesys už lango tebeplaukioja. – // Jau pažinau gaudimą tuštumos“; „kremuoja laikas baimę, / nerimo angis / per sniegą atšliaužia, ir nieko - - -“.

Dabar E. Liumaitė ir poetinį „faktą“, ir impresiją moka subtiliai susocialinti, supilietinti. Autorė gimė 1958 m. – mano, o ne Algimanto Baltakio manymu, labai „vėlai“. Kodėl? Nes ji įdėjo į rinkinį ciklą, kupiną ir istorinio, ir socialinio turinio metmenų („Akordai“, p. 31). Jame regime kondensuotus pokario vaikystės prisiminimus, kai dar beveik kiekvienoje trobos palėpėje galėjai rasti ir „carinių“ pinigų, ir šovinių gilzių, ir pamirštų dujokaukių. Užtinkame ir pokarinės Lietuvos kolchozinio bendrabūvio pėdsakų. Man, kaip „kolchoznikui“ nuo 1949 m. (tada mūsų kaime sukurtas kolchozas Salomėjos Nėries vardu), ypač įstrigo „Akordų“ metafora: „kolūkio kombainai / kūlė pėdus / ir propagandą.“ Pažįstamas realijas visada malonu aptikti lyriniame eilėraštyje, bet šis kūrinėlis praauga semantines temos ribas. Ciklas nedidelis, tačiau tarpai tarp trijų jo skyrių itin asociatyvūs ir prasmingi: pirmosiose dviejose dalyse regime lyrinę „heroję“, žaidžiančią karą, besikarstančią po namų palėpę, ir jau ūgtelėjusią mokyklos panelę, vengiančią spalio revoliucijos švenčių formalių eisenų. Trečiojoje – lyrinė pasakotoja kyla į kosminį aukštį, kur siaučia vėjai ir griūtys, kur trapi būtybė imasi misijos sutaikyti gamtą ir žmogų, kad nepasiektų karo dievas Marsas, kad grumtynėse dėl valdžios, dėl sosto („kaip Rožių karo metais“) daugiau lemtų ne ginklai, rūstybė, o taiki kasdienybė. Cikle šia prasme išskirtinė ketvirtoji – sutaikinamoji – dalis, kurią norisi pacituoti: „jomarke man senelis / pirko svajonę – / ties Tyruliais pasėjo. // molžemy ji suvilnijo rugiais, / kurie pabirdavo – lyg natos / per vardines, / per šermenis...“ Taigi – poetinė užuovėja pasiekta.

Ten, kur pristinga autentikos, autorė jos pasiskolina iš tėvų, senelių praeities. Istoriniame diptike „Regėjimai“ (p. 28) E. Liumaitės talento čiuptuvai tą „trūkumą“ pasiima iš viduramžių Lietuvos kovų su kryžiuočiais, į kontekstą įtraukdami ir gimtųjų Šiaulių apylinkių istoriją. Apskritai poetė pamėgusi eilėraščių konstrukcijas grįsti tiek istorinio, tiek filosofinio laiko sinkopėmis, sekundomis bei kitokiomis poetinio laiko „išdaigomis“. Pavyzdžiui, 8 eilučių ir 18-os žodžių sąlyginės miniatiūros „rytas pražydo“ pabaigoje pavartota metafora „išsprogstant sekundai, / nepriklausau praeičiai – // mane persodino“, manyčiau, liudija esminį E. Liumaitės šios knygos poetinio stiliaus savitumą. Būtent jis leido poetei atitolti nuo ankstesniosios savęs ne tik per strazdo mylią...

...„Strazdas per mylią“ – ketvirtoji E. Liumaitės poezijos knyga. Ankstesnės irgi palankiai įvertintos. Pavyzdžiui, eilėraščių vaikams knygelė „Raidės pokštininkės“ (2000 m.) neliko nepastebėta profesionalių kritikų Vinco Aurylos ir Jono Linkevičiaus. O antroji „Be atsako“ (1999) įvertinta kaip geriausia Šiaurės Lietuvos metų knyga. E. Liumaitės tekstų 2009 m. spausdinta „Poezijos pavasario“ almanache.

Rašinio gale noriu grįžti prie paskutiniųjų eilėraščio „Jei užteks drąsos“ eilučių: „Didysis Virsme, / Daugiau neatsimenu.“ Palaikau autorės jame išreikštą norą „prabilti coliukės lemtimi“. Kiek abejoju dėl antrojo ketinimo (kodėl taip skubama džiaugtis „paskutiniu birželio vakaru“?), palaikau trečiąjį, be kurio Coliukė poezijoje iš tikrųjų ne ką tenuveiks. O turėdamas galvoje „Didįjį Virsmą“ aš ir E. Liumaitės poezijos gerbėjams noriu priminti / pasakyti: šiai penitentei jau seniai reikėjo drąsiau išpažinti savo norus bei ketinimus.

* Eugenija Liumaitė, *Strazdas per mylią*. – Kaunas: „Kauko laiptai“, 2014 m.

Etažerė

Vladas Braziūnas „Stalo kalnas“: eilėraščiai. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2015.

Skaitydama Vlado Braziūno poeziją nesunkiai įvardiju ją siejančią giją – pastovumas, tolydumas, vidinis, neskubinamas teksto judėjimas. Tai atpažįstama poezija, pasižyminti fonetiškai aktyvia iškalba, ištirpinusi *ego*, besikreipianti ir besinaudojanti istorinio, mitinio laiko nuovoka, suvyta iš neatsitiktinių žodžių prasmių. Tekstai išsidėstę skirtingose platumose: atšokę nuo grynai lietuviškosios, baltiškosios tikrovės, pereiną prie globaliai judančio numanomo subjekto trajektorijų. Tai galbūt neatsitiktinai liudija ir simboliškas knygos pavadinimas. Jeigu pasidomėtume, vieną Stalo kalną rastume Vilniuje, kitą – Pietų Afrikos Respublikoje, tačiau nesvarbu, apie kurį galvotume, poetui jis yra lėto, sluoksnius atidengiančio reginio vieta, kurią naujausioje knygoje suskaidžius į tris dalis visgi galima sudėti į vientisą, bet skrodžiantį dėmenį: „leidosi kalno balandė“ „ant žydinčio ąžuolo delno“ „laiko pakraštyje“.

Tai, ką randame V. Braziūno poezijoje, būtų ne subjektas, turintis atmintį, bet pačios laike kintančios kalbinės atminties darinys. Jis sąmoningai atsistumia nuo dabarties, kad lyg viziją artintų plačiai suvokiamą praeitį. Šią nuostatą bene tiksliausiai išsako eil. „Vienodai amžini ir lygūs“: „tikrovė juokiasi / geriau suglausk ausis / suspauski smilkinius, nesiklausyk, kaip klykia / kalbėk, neišsiduok, kad ji teisi // kad ji neprašo duonos nei tavęs / tik nieko sau negali padaryti / tikrovė, pasiklydusi avis // jau viskas, ji daugiau nebesikeis / tu per dažnai keitiesi“ (p. 113). Tačiau praeitis taip pat nerealizuojama, nes nuolat paženklinta praradimo (pvz., „pūvančio grūdo / švytėjimas“, p. 29; „atšaukti trukmę ir suglusti / į dabartį, bet ji nekrustels / įsmigus – spindulio akuotas / praradęs galią pasiduot“, p. 42; „rentiniu kylančią vėsią / rūdijančią dylančią šviesą / lytėsiu, šypsniu“, p. 89). Ko gero, liudijama pažeista bendrystė – dar aptinkama, bet kuriamo žodžio trumpalaikiškai perkeičiama. Kalba, būdama sustingdančio pasakymo fragmentas, primena darnų audinį, kurio kiekviena detalė būtina statiniui. Žodis įsivelia jame taip, kaip skyrių ar atskirų tekstų pavadinimai sukimba į ritualizuotą grandinę.

Vis dėlto rezultatas rodo, kad „Stalo kalne“ tekstas nuoseklus, skirtingas, išaustas iš garsų, bet tartum nesusidarantis, savo pulsacija panašus į šalia esantį. V. Braziūno žodis man pirmiausia ne regintysis, vaizdijantis – jis atitinka fikciją, profesionaliai gimdomą iš kalbos estetizuojant („lėktuvų pačiūžos per matinį / vasaros ledą, tulžtantį / vis bespalvyn“, p. 58; „į apynio kvapnią sveikatą / geria maištaujantis krūmas“, p. 112). Dėmesys žodžiams ir jų ryšiams nesiekia pagilinti prasmių, o greičiau jas įtvirtina, preciziškai, be išdaigos suglaudžia. Taip pat mitinė, archajiška detalė neįgauna papildomo charakterio, ji tiesiog būva atskleisdama praeinamybės gražumą. Sužadinta kalbiškai, kartu su žodžių junginiu įsirašo į iš jos keliamą kalbinę atmintį. Ji, mano požiūriu, tolsta nuo to, ką galiu taikyti savajam „aš“ ar atpažinti kaip savą – tai blunkančio pasaulio reginys, kai „mažas lašelis gaivingas / vien jo būtų užtekę / vienas jis būtų apgynęs“ (p. 86). Todėl apie visumą (kuri gal labiau būdinga vėlyvesnei poeto kūrybai) netinka kalbėti tik kaip apie „rekonstrukciją“ ar „archeologiją“, o veikiau kaip apie saugantį įsigėrusio praradimo, nuotolio liudijimą. Jis atrodo paradoksalus galvojant, kad V. Braziūnas jau nėra poetas, „apdainuojąs“ išvaikščiotą etnografijos lauką. Greičiau – niūniuojantis jo sustruktūruota ritmika, o jo atributus nešiojantis per skirtingas laiko juostas. Turtingas žinojimas liudija V. Braziūno suvokiamą skirtingų kultūrų, jų lygmenų susikalbėjimą. Savaime platūs poezijos mostai, siekiantys aprėpti erdvės, laiko ir kultūros klodus, yra įsipareigojimas, stebinantis ir žavintis erudicija, tačiau netekęs aiškios krypties, palengva iš sakų virstąs gintaru – tarytum įsikūręs šalia veiksmo nervo. Ar pažeistos bendrystės liudijimas pakankamas uždavinys, lieka atviras klausimas, nes „Stalo kalnas“ neatrodo specifiškesnis už ankstesnius leidinius ar lydimas papildomų užmojų, kurie galbūt anksčiau galėjo atrodyti būtent rekonstruojantys „ne šios pasaulės gramatiką“ (p. 30). Jos ieškoti gali būti šio poeto kūrybos mėgėjo tikslas, tačiau norėtųsi, kad vien juo nesiribotų. Vis dėlto labiausiai nekyla abejonių dėl fakto, kad nuo „Stalo kalno“ atsiveria kadaise sudrebintų žemių vaizdas: platus, su praeinamo grožio šuorais.

„Poezijos pavasaris 2015“: almanachas (sud. Antanas Šimkus, Donata Mitaitė, Vytautas Stankus). – Vilnius: Rašytojų sąjungos fondas, 2015.

Poezijos pavasario festivalį įsimenu kaip apvaikštantį daugybę teritorijų. Būtų patetiška sakyti, kad eilėraščiai „viską sujungia“, bet pagauna nuotaika: bent porą savaičių galima gyventi šventiškiau, norint – labiau dairantis (Kaune tai irgi nesunku pastebėti), o ypač regionuose – prisiminti svetingumo papročius. Kartais paprasčiausi skaitymai skirtingose erdvėse pradeda atrodyti panašūs į atskirą pasaulį, nors jo dalyviai atpažįstami, kasdieniški, o jų tekstai priklausomai nuo aplinkybių nekeičia žodžių tvarkos ar reikšmių. Galbūt neatsitiktinai šiemet festivalio konferencija buvo pavadinta „Poezijos valstybe“ – grėsliai nuskambančiu, skirtingas pažiūras skleidžiančiu, organizuojančios struktūros ypatybių turinčiu įvardijimu. Manyčiau, jis atspindi ir dar vieno festivaliui priklausančio, tačiau kartu ir autonomiško almanacho *surėdymo* idėją, kuria kasmet rituališkai ne vienam autoriui almanache teikiama galimybė išvysti praėjusiais metais publikuotą eilėraštį. Tarsi gauti vardinį bendruomeninį pasą, kuris neprivalo tavęs oficialiai įrašyti į vientisą bendruomenę. Vis dėlto „Poezijos pavasaris 2015“ – pirmiausia ne vien išsamūs vertimai ir atrinkta poezija, surikiuota drauginga seka (šiemet pagal vardus). Sudėti parengti, neretai panoraminiai tekstai ir pokalbiai taip pat charakteringai atspindi ir siūlo pažinti jos skirtingus gyventojus.

Rodos, kas gali būti tikėtiniau, nei straipsniuose kreipti dėmesį į atmintį? Tai yra į šiais metais išskirtinas datas – gimimo laiką, jubiliejus ar mirtis. Tačiau almanache publicistika sudomina skirtingumu, požiūrių pasiūla. Fiksuojamos ne vien aktualijos (A. Nyka-Niliūno netektis ar prof. V. Daujotytės jubiliejus), susijusios su žinomiausiais poezijos lauko veikėjais, bet tolygiai atsigręžiama ir į egzistuojančius šalia pagrindinės srovės (V. Spudas, J. Kėkštas). Taip neprikišamai atskleidžiamas įvairialypis poezijos buvimas, priklausomas ne vien nuo tekstų išliekamąją vertę pakoreguojančių situacijų ar jau įprastesnio *įdabartinimo*, kuris būdingas tiek patiems kultūrinėje spaudoje besirodantiems kūrybiškai jaunų kūrėjų tekstams, tiek kitų pastangomis parodyti menkiau pažintų, bet panašiomis temomis, savijautomis besiskleidusių jau buvusiųjų kūrybą (N. Miliauskaitės neskelbtieji, vidutiniški V. Spudo tekstai). Almanacho sudarytojai panaudoja laiko sanklodos turtingumą: poezijos lauką, apaugintą apvalainais skaičiais, sudaro skirtingomis aplinkybėmis, įvairių nuostatų veikti poetai. Leidinyje publikuotuose straipsniuose tolygiai priglunda egzodan pasitraukusieji, ypač smagu, kad primenama Vilnijos krašto kūrėjų grupė „Žagary“, be pasipriešinimo konteksto nebenutolstantys kūrėjai (A. E. Puišytė, M. Indriliūnas), kaip kone didžiausia intriga tolygiai siūloma iš naujo skaityti kairuoliškumu pasižymintį tekstą. Aktualizuojamas ne vien kūrybinis individualumas, meninės saviraiškos išskirtinumas, bet labiau tai, kad aplinkybės, ideologijos žadina rašymo aspiracijas. Nūdienos laisvės sąlygomis kartais keliamas klausimas apie poezijos socialumą, palengva ryškėja kryptys ir mados, tačiau minėtos sąlygos lieka tarsi antrinės, atrodo, jas išstumia poeto figūros sureikšminimai (o kalbant apie jubiliejus tai daryti dar labiau nūsta ties klaviatūra palinkę pirštai), todėl toks sudarymo pasirinkimas ganėtinai vykęs.

Praėjusiais metais trumpų tekstų, susijusių su Poezijos pavasario kaip regioninių fiestų įspūdžiais, atranka kėlė klausimų, o šiemet sugrįžta prie įprastesnio panoramiško informacijos perteikimo, kuris pajėgia pažindinti ir įvertinti. Nors besidominčiajam poezija pateikiama mažiau naujų žinių (pvz., apie A. Nyką-Niliūną), bet kreipiamasi į tą nevienalytę, išsibarsčius po Lietuvą surandamą auditoriją. Sudomina, jog renkamasi ne tiek žinovų kartojama ir daugsyk įvairiuose šaltiniuose perkošiama mintimi, bet nusprendžiama prakalbinti jaunosios kartos filologijos išsilavinimą turinčius ir apie poeziją mąstančius asmenis (D. Daugintytė, T. Taškauskas), kurie atskleidžia savo žiūrą.

Tad sulig pakitusiu almanacho sudarymo raktu vyriausias literatūrinis festivalis Lietuvoje palengva jaunėja. Tai rodo ir iš kultūrinės spaudos atrinktų autorių pavardžių gausa, atitinkanti dėsnį, kad per metus pasiūlos vaizdinį suformuoja kiek žvitresni, kūrybiškai aktyvūs jaunesnieji, ir, be abejo, autoriai, nepraradę noro siųsti tekstų spaudai. Atranka išlieka kaip siekis pateikti gerą tekstą, nors jis ne visai atspindi paties festivalio dalyvio statusą. Tikrovėje galima sutikti jame patekusių kūrėjų, taip ir nedalyvavusių skaitymuose, o didžiuosiuose renginiuose į klausytojus žvelgia iš įvairių vietų atjudėję, ilgų renginių taisyklėms labiau linkę paklusti *vyresniokai* ir festivalio svečiai iš užsienio (jie, kaip ir kompaktinė plokštelė, man visad kažkodėl atrodo atskirai veikiantis dėmuo).

Kiek liūdina, kad atrinkto autoriaus saviraiškos erdvė, nors ir siekianti kokybės, tampa ribota, nes almanachas yra menkai kontekstualus. Šiuo atveju neturiu omenyje autorių ribojimo, kas yra vertesnis už kitus. Leidinyje esama daugybės pavardžių, bet dažniausiai pateikiama po vieną eilėraštį, nors, pavyzdžiui, sudarytojų požiūriu, šiemet išskirtinių progų sulaukę poetai jų nusipelno daugiau, juos skelbti tokiu būdu atrodo prasminga. Taip pat išsamiai verčiami svečiai iš užsienio. Kadangi lietuvių tekstai atrenkami iš ilgesnių skirtingo lygio publikacijų stirtų, vaizdas susiaurėja, neatskleidžia, kas yra nauja, kuo dar mažiau girdėtas autorius yra įdomus. Skaitymuose, jeigu neveja laikas, poetai linkę paskaityti daugiau (neretai ne almanache spausdintą tekstą), būti atpažįstami, girdimi. Kita vertus, tokiu metu, kai poetai atrodo vis labiau susirūpinę ne atskiro teksto, o knygos, kurioje kūriniai pavaldūs uždarai struktūrai, rašymu, pirmiausia publikuoti, o paskui išskirti pavieniui kalbantį vienetą, ganėtinai verta ir gali būti iššūkis. Apskritai džiugu, jog šis sudarymo principas jau prigyja, rodydamas, kad ir jis gali būti ne vien formalus, bet ir siūlantis kiek netikėtų, dinamiškų sprendimų.

Neringa BUTNORIŪTĖ

www.nemunas.net ▪ 2015 m. birželio 4–17 d., Nr. 13 (949)

Violeta ŠOBLINSKAITĖ ALEKSA

Skersai išilgai per Gruziją

Kutaisio oro uostas pasitiko žaibais ir lietumi, o už 111 kilometrų esantis Kobuletis prabloškė Juodosios jūros ramybe. Mūsų Baltija šniokščia, ošia ir putoja, o čia – nė vienos bangos ir spalva ne juoda, tamsus tik pakrantės žvirgždas.

Saulei artėjant prie laidos, kol kolegų grupė, prižiūrima Lietuvos bei Kobulečio politikų, dairėsi į palmes Batumyje, pro viešbučio langą stebėjau grakščiai nardančius delfinus. Tiek neramybės Juodojoje ir tebuvo.

Rytą laukė didelis renginys. Kobulečio parke, palei jūros krantą, nusidriekė milžiniška Lietuvos vėliava. Šios idėjos autorius – režisierius Erikas Druskinas, pasiuvęs, beje, ne vien mūsų tautinę, bet ir Gruzijos vėliavą, kurią – jau grįžęs į Lietuvą, minint Gruzijos nepriklausomybės dieną, išskleidė Vilniuje, Katedros aikštėje. Tačiau grįžkime į Kobuletį, kur suskambo abiejų valstybių himnai, atlikti Gruzijos technikos universiteto Lietuvių kalbos ir kultūros centro studentų ir, žinoma, poezijos skaitymai – lietuvių bei gruzinų kalbomis. Lietuvai atstovavo 5 poetai vyrai – Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Antanas A. Jonynas, savaitraščio „Literatūra ir menas“ vyriausiasis redaktorius Gytis Norvilas, dvisavaitraščio „Nemunas“ vyriausiasis redaktorius, „Kauko laiptų“ leidyklos direktorius Viktoras Rudžianskas, filosofas, docentas Liutauras Degėsys, dainų autorius bei atlikėjas Mindaugas Valiukas – ir šių eilučių autorė.

Kad poetai su žiūrovais per daug *nenusilyrintų*, į sceną kopė ir politikai. Vietos valdžios vyrų pavardės atmintyje kažkodėl nusitrynė, nors jie labai mus godojo ir mylėjo – iškilmingas vaišes rengė, puikaus vyno dovanojo, o ir jachta po Juodąją jūrą plukdė. Saviškes smagų minėti, gal kad moterys? Tai LR Seimo narė Zita Žvikienė, į Gruziją atvežusi daugybę lietuviškų suvenyrų, įduotų, kaip supratau, Seimo pirmininkės Loretos Graužinienės, bei Irena Andrukaitienė, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos akto dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo signatarė.

Po Kobulečio, kuriame dar spėjome į fantastišką vaikų muzikos mokyklos surengtą koncertą, mūsų laukė Tbilisis. Važiavome traukiniu. Iki pat sutemų vėpsojau pro langą: Natanebis, Urekis, Samtredis, Chašuris... Namai su didžiuliais erdviais balkonais, keturšlaičiai stogai, dvylos karvės kone ant bėgių, žydinčios palmės, gražiai savo baltas „ausis“ išskleidusių kalijų darželiai. Samtredžio stoties perone sudžiūvusi moteriškė gerai temperuotu balsu klykė, kad pirktume chačapurius – pyragėlius su naminiu sūriu.

Kūrybos valanda Gruzijos technikos universiteto Lietuvių kalbos ir kultūros centre, kuriam vadovauja profesorius Vidas Kavaliauskas, visokeriopai mus globojęs visą kelionę, taipgi neapsiėjo be politikų, o štai skaitymai Gruzijos rašytojų sąjungoje vyko be didesnio patoso. Vėliau – gražus pabendravimas sąjungos vidiniame kiemelyje su senais ir naujais pažįstamais, Tbilisio poetais – Davidu Robakidze, Georgu Nakhutsrišviliu (Gaga), Robertu Meschi, Mariam Ciklauri, Lela Cuckiridze ir kitais.

Iš Tbilisio – per Signachį, užsukant į Bodbe moterų vienuolyną, kuriame palaidota šventoji Nina, IV a. atnešusi savo tėvynei krikštą, – automobiliu į Telavį, Kachetijos sostinę. Kelias valandas trukę poezijos skaitymai su vaikų muzikos mokyklos virtuozų intarpais. Likome sužavėti.

Į Tbilisį grįžome trise. A. A. Jonynas, G. Norvilas ir L. Degėsys išvyko dar vienu Poezijos pavasario maršrutu – į Armėniją, o mes pasukome kitu keliu ir, besileisdami 2600 metrų aukščio serpantinais iš vasaros su žydinčiom rožėm ir akacijomis pakliuvome į pačią pavasario pradžią: Kaukazo kalnų kaimeliuose baltavo trešnės ir slyvos, obelys ir kriaušės.

Paskutinį vakarą su poeziją rašančiais gruzinų, abchazų ir osetinų kolegomis, laikinosios reikalų patikėtinės Jūratės Ramoškienės pakviesti, susitikome Lietuvos Respublikos ambasadoje. Gruzijos susitaikymo ir pilietinio lygiateisiškumo ministerijos kultūros viceministrė Ketevan Tsichelašvili dėkojo poniai Jūratei už šio renginio organizavimą. Be mūsų, trijų lietuvaičių, savo eiles skaitė R. Mechi, Naire Bapieva, Mariam Tsiklauri, Georgijus Lobžanidzė, D. Robakidzė, G. Nakhutsrišvilis (Gaga) ir kiti. Vakare dalyvavo ir Europos Sąjungos stebėsenos misijos gruzijoje vadovas Kęstutis Jankauskas, Gruzijos rašytojų sąjungos bei Kaukazo rūmų atstovai, lietuvių bendruomenės nariai.

P. S. Už visa, ką matėme, patyrėme ir išgyvenome, jaučiamės dėkingi vertėjai Nanai Devidzei, kuri savo tėvynėje nenuilsdama darbuojasi lietuvių literatūros ir kultūros labui.

Poetai iš Lietuvos ir Gruzijos technikos universiteto Lietuvių kalbos ir kultūros centro studentai. ***Vido KAVALIAUSKO nuotrauka***

2013 m.

2013 m.

Romualdas RAKAUSKAS

Iš spaudai rengiamo albumo

Triveidė knyga

Bardas Domantas Razauskas

Aš visada labiausiai noriu dainuoti naujas dainas, mat jos dar karštos, garuojančios, jos kalbasi su manimi, jos vis dar mane budina, stebina, sukrečia. Esu truputėlį panašus į paauglį, kuriam paniškai reikia vis naujo išmanaus telefono, nors dar ilgai galėtų naudotis senuoju...

Nesu dešinysis, nesu kairysis, nepropaguoju ir nesiruošiu propaguoti kokių nors vertybių. Apsaugok viešpatie! Jei pamatysite mane mojuojantį vėliavomis, aiškinantį, kad kuri nors tauta yra geresnė už kitą, mokantį tyros meilės arba vienintelio tikro gyvenimo būdo, prašau prieiti ir tvoti vėzdu per galvą...

2013 m.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. birželio 4–17 d., Nr. 13 (949)

Miesto sodo atminties scenografija

Su muzikologu, vienu iš elektroninės ir elektroakustinės muzikos festivalio „Ahead“ organizatorių, Edvardu ŠUMILA šiuo metu Vytauto Didžiojo universitete studijuojančiu socialinę ir politinę kritiką, susitikome pasikalbėti apie Kauno miesto sodą. Ši vieta kultūriškai ir istoriškai daugiasluoksnė, tad pokalbis nuo Muzikinio teatro ir netoliese įsikūrusios Juozo Naujalio gimnazijos, kurioje E. Šumila dirba mokytoju, išsiplėtė iki muzikologo vaidmens visuomenėje, Romo Kalantos asmenybės ir valstybės kultūros politikos vizijos trūkumo.

– Miesto sodas – su kuo pirmiausia jums asocijuojasi ši vieta? Ar ji daugiausia susijusi su vaikystės, paauglystės prisiminimais, nes baigėte šalimais esančią J. Naujalio muzikos gimnaziją ir turbūt Miesto sode dažnai lankydavotės? Galbūt su klasės draugais susirinkdavote čia pagroti?

– Pirmiausia man ši vieta reiškia kelią. Rytais tėvai mane atveždavo iki mokyklos, o namo grįždavau pats, eidamas pro Miesto sodą link L. Sapiegos stotelės, esančios už Kauno miesto savivaldybės. Iš mokyklos laikų prisimenu vieną vidutinio amžiaus vyriškį, kurį beveik kas dieną matydavau prie R. Kalantos memorialo skambinantį gitara ir dainuojantį „Hiperbolės“ „Išgalvotą gyvenimą“. Kartais su klasės draugais iš jo nepiktai pasijuokdavome, o neretai ir persimesdavome vienu kitu žodžiu. Miesto sode lankydavosi ir keletas benamių, su kuriais, kai buvome vyresni, irgi sveikindavomės. Kalbant apie grojimą, matyt, varžė mokykla – jeigu mokeisi klasikinės muzikos, tarsi negalėjai groti gatvėje. Nors paauglystėje su klasės draugais kai kada skambindavome gitaromis ant šitų suoliukų (esančių priešais kompozitorių skulptūras, netoli Miesto sienos, – *G. V. past.*). Taip pat į atmintį įstrigęs vienas pirmųjų apsilankymų Kauno muzikiniame teatre, dar tuomet, kai tėvai ar močiutė vesdavo mane į parengiamąją mokyklos grupę. Tai, sakyčiau, nevaikiška opera – W. A. Mozarto „Don Žuanas“, tačiau jos siužetą puikiai atpasakodavau. Nors neatsimenu, kaip grojo muzikantai, man kaip vaikui, ko gero, tada atrodė, kad gerai, nes dar nebuvo susiformavę muzikiniai kriterijai. Tačiau teatras tikrai padarė didžiulį įspūdį, ir ši atmosfera išlikusi iki šiol. Šiandien čia esu retas svečias, vis dėlto stengiuosi į šią vietą žiūrėti filotopiškai. Ir dabar užėjęs į teatrą vis dar atsimenu pirmąjį įspūdį – koridoriai, rūbinės, bufetai, rūkomieji, balkonai, pasipuošę žmonės, scena ir didžiulis geros gyvos muzikos pliūpsnis.

– Kas lėmė apsisprendimą mokytis J. Naujalio muzikos gimnazijoje – jūs, tėvų ar brolio, dirigento Ričardo Šumilos, įtaka? Kaip nuo fortepijono studijų Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje perėjote prie muzikologijos?

– Žinoma, didžiausią įtaką turėjo tėvai, nors iš dalies ir brolis, nes jis buvo vyresnis ir jau pradėjęs eiti muzikiniu keliu. Lyg ir prisimenu, kad manęs klausė, ar norėčiau lankyti šią mokyklą. Iš pradžių sakiau – taip, labai noriu, vėliau paaiškėjo, kad užsidegimas išblėso, tačiau po kiek laiko jis ir vėl atsirado. Nors baigęs mokyklą dvejus metus studijavau fortepijono specialybę, netrukus supratau, kad daug labiau mėgstu muzikologijos dalykus. Kai kurie įžvalgesni mokytojai rinktis šias studijas man patarė gerokai anksčiau, bet, matyt, būta tam tikrų stereotipų, kad šis mokslas nėra labai įdomus. Galbūt tuo metu net gerai nesupratau, kas yra muzikologija, todėl pasirinkimas studijuoti fortepijono specialybę buvo inertiškas.

– Koks muzikologo vaidmuo šiuolaikinėje visuomenėje? Ar jis užsiima tik muzikos kritika ir renginių organizavimu?

– Muzikos kritika ir renginių organizavimas – labai svarbios, bet nepagrindinės jo veiklos sritys. Pirmiausia muzikologija yra mokslas muzika, nuo viduramžių įvardijama kaip vienas iš septynių laisvųjų menų. Muzikologas atlieka ir muzikos istoriko, ir teoretiko vaidmenis. Nors jos tyrinėjimas turėtų tapti pagrindine jo darbo sritimi, galima užsiimti ir kritika, nes tokį išsilavinimą įgijęs žmogus turi didžiausią šios srities kompetenciją. Arba įvairius renginius organizuoti, festivalių programas sudaryti, nes jis žino, kas kultūroje vertinga. Pastaraisiais dešimtmečiais muzikologija tapo tarpdisciplininiu mokslu. Jos laukas išsiplėtė nuo muzikos iki kognityvinių, politinių, sociologinių mokslų ir net filosofijos, kuri nuo seno išliko kaip pagalbinė muzikologijos disciplina.

– Koks dabartinis jūsų santykis su Miesto sodu – ar dar lankotės Kauno muzikiniame teatre?

– Muzikiniame teatre lankiausi seniai. Sykį peržiūrėjau repertuarą ir pamačiau, kad šį sezoną jau nebebus rodoma nė viena opera. Liko tik miuziklai, operetės ir panašūs brodvėjiniai dalykai. Opera labiau įpareigoja, reikalauja didesnio dainininkų pasirengimo, nors operetę irgi galima laikyti ganėtinai rimtu žanru. Vis dėlto situacija, kai didžiąją šio teatro repertuaro dalį užima miuziklai, rodo pataikavimą miesčioniškai auditorijai ir gero muzikinio skonio bei kultūros ugdymo problemą. Juk viena iš teatro misijų – formuoti kultūrinį vietos veidą.

– Kadangi išsakėte kritišką poziciją, ką, jūsų manymu, Muzikinio teatro bendruomenė turėtų apmąstyti ir ko galėtų siekti ateityje, kurdama savo kaip Kauno miesto muzikinio, kultūrinio židinio įvaizdį?

– Galime tik planuoti kryptingą kultūros politiką ir kelti tikslus, nes per vieną dieną nieko nepakeisime.

Nemanau, kad Muzikinis teatras po dešimties metų liks tuščias, nes kol kas jis yra vienas iš gausiausiai lankomų. Tačiau reikia galvoti, kokį kultūrinį miesto veidą siekiame sukurti. Pokyčius pradėčiau nuo solistų – ar tikrai jie visi pajėgūs dainuoti operą? Kai dešimt metų šis žanras užima podukros vietą, teatras netenka solistų prestižo, nelieka pajėgiančių atlikti tam tikrus vaidmenis. Reiktų sekti jo steigėjų pavyzdžiu – ugdyti kartą, kuri būtų suinteresuota šiuo žanru, ir neapsiriboti tik tokia opera, kurią girdime per Klasikos radiją, kuri beveik jau tapo masinės kultūros dalimi. Menas kuriamas ir šiomis dienomis. Todėl mums aktualiausia dabar, o ne prieš du šimtus metų parašyta opera. Tik klausimas – kiek ji šiandien gali kalbėti? Reikėtų apsvarstyti, kurie kūriniai atėję iš saloninio buržuazinio skonio tradicijos, o kurie turi tikrai didelę išliekamąją vertę, taip pat – kaip juos pateikti, kokią publiką jie galėtų pritraukti. Taigi teatrui reikia stengtis neiti paprasčiausiu keliu ir kelti žmonėms aktualias problemas. Šiandien nesu tikras dėl tolimesnio operos gyvavimo, nes šis žanras pamažu užima muziejinės vertybės vietą.

– Muzikinį teatrą, gyvavusį tarpukariu, galima apibūdinti ne tik kaip muzikinę erdvę, bet ir kaip savotišką lietuvybės puoselėjimo centrą. Pirmieji teatro kompozitoriai – J. Gruodis, M. Petrauskas, Č. Sasnauskas, S. Šimkus – ne tik pradėjo kurti užsienio muzikinių spektaklius, bet ir lietuviškas operas, baletą, simfoninių poemų premjeras, rengė Dainų šventes, būrė chorus ir populiarino folklorinę kūrybą. Ar ankstesnis ir dabartinis šios vietos santykis netampa kontrastingas – tuo metu teatras ne pataikavo, bet priešingai – ugdė žiūrovus, puoselėdamas tautiškumą?

– Kaunas tuo metu buvo Laikinoji sostinė, tad Operos teatras tapo pirmuoju, įsteigtu Nepriklausomoje Lietuvoje. Iš pradžių viena scena dalijosi net keli – Dramos, Muzikinis ir Baleto teatrai. XX a. pr. opera šioje erdvėje buvo dainuojama lietuviškai. Pripažįstu, puoselėjama liaudiška muzika ir visi minėti dalykai labai svarbūs tautiniam atgimimui, tačiau operą privaloma atlikti originalo kalba, todėl dainavimas tik gimtąja byloja apie didelį provincialumą. Teatras, kultūra turi augti. Vis dėlto neatsimenu, kad kuriuo nors laikotarpiu Muzikinis teatras būtų pasiekęs labai aukštą lygį. Nenuvertinu jo, bet kultūrinės vertės ir kokybės prasme norėtųsi didesnio augimo. Šiandien galima rasti nemažai priežasčių, kodėl jo kultūrinė vertė ir spektaklių kokybė sumenkusi. Visgi, mano manymu, tokios operos kaip C. Gounod „Margarita“, žinoma „Fausto“ pavadinimu, ir G. Rossinio „Sevilijos kirpėjas“ – tai emblemos, kurias sukūrė ne tiek estetinė kokybė, kiek žinojimas, kad kalbame apie mūsų teatrą.

– Dar vienas svarbus įvykis, ženklinantis Miesto sodą, – Romo Kalantos susideginimas. Koks jūsų santykis su šia istorija?

– Pripažįstu, šis įvykis svarbus, bet niekada nejaučiau, kad tai tikrai būtų mano istorija. Nejaučiau ypatingo santykio su jo asmenybe, nemaniau, kad tai viena iš pagrindinių mano gyvenimo naratyvo detalių. Nors su didele pagarba žiūriu į šį faktą ir visada vertinu bet kokį pasipriešinimą, nes be jo, nesvarbu, kokia politinė santvarka valstybėje egzistuotų, nevyktų jokių geresnių pokyčių. Ko gero, vienas iš mano mylimiausių filmų „Vaikai iš Amerikos viešbučio“, kuriame taip pat išreiškiama protestuojančio jaunimo pozicija, man labiau priartino R. Kalantos patirtį. Visgi savo kaip kauniečio identitetą stipriai sieju su šia asmenybe, manau, kiekvienas turime į jį šį tą panašaus. Tik santykis su istoriniais faktais paprastai atsiranda po kiek laiko arba net ir vėliau netampa iki galo suprastas. Galbūt toks mano santykis vis dar išlikęs ir su R. Kalanta.

– Muzikinis teatras įsikūręs priešais Kauno miesto savivaldybę. Ar tai nėra dviejų skirtingų – meno ir politikos – pasaulių akistata? Galbūt, kai kalbame apie miesto ar valstybės kūrimą ir pirmiausia nurodome į politikus, žvelgiame pernelyg siaurai, nes nuošalyje pasilieka menininkai, kurie prie to ne mažiau prisideda?

– Kartais per daug romantiškai atskiriame meną nuo politikos. Ši sritis apima ir sociologinį, ir politinį vektorių, ji nėra neapčiuopiama, net žodis „estetika“ nurodo į patyrimo sritį. Kiekviena save gerbianti valstybė privalo turėti kultūros politiką. Šioje srityje dirba puikių žmonių (labai vertinu dabartinio kultūros ministro pastangas, nes matau teigiamų postūmių – tarkim, Lietuvos kultūros tarybos atsiradimas, meno finansavimo klausimas), bet nuo 1990-ųjų kryptingos ir bendros kultūros politikos neturime. Keičiasi valdžia, kultūros ministro postas vertinamas kaip pats nereikšmingiausias, keliauja iš rankų į rankas, todėl susiduriame su problemomis.

– Prieš dvejus metus elektroninės ir elektroakustinės muzikos festivalio „Ahead“, kurio vienas pagrindinių organizatorių esate, anonse išsakėte tokią mintį: „Šiuolaikinė muzika – tai ir smurtas, ir didelis malonumas.“ Ką tuo norėjote pasakyti?

– Muziką pavadinau smurto priemone, nes nuo jos sunku pabėgti. Žinoma, galime užsikimšti ausis. Tačiau ji mus vienaip ar kitaip pasiekia, tarkime, prekybos centre, todėl muzika gali labai varginti. Be to, tai viena paveikiausių propagandos priemonių. Ši medija mažai ištyrinėta, retai klausiama esmiškiau: kaip muzika veikia pasąmonę? Kalbėdamas apie ją kaip apie smurtą, turiu galvoje ne tik nekokybiškus kūrinius, bet visus apskritai. W. A. Mozarto muzika irgi gali būti smurtas. Grįžtant prie šiuolaikinės, ypač akademinės muzikos – ji taip pat gali tokia tapti. Jei žmogus ateina į koncertą atitinkamai nenusiteikęs, dažniausiai jos klauso ir nesupranta arba net nenori suprasti. Nesakau, kad visada privalome muziką suvokti, nes ne kiekvienas kūrinys ką nors sako. Muzikos klausymosi malonumas gimsta iš smalsumo, kai nori ją suprasti ir gauni tai, ko laukei.

– Vadinasi, kad muzika netaptų smurto priemone, reikia atvirumo ar net tam tikros išankstinės žinios?

– Muziką, kuria komunikuojame, laikau visiškai išmoktu dalyku. Ją girdime nuo mažų dienų – jeigu būtų kitaip, nesuprastume jos poetikos, kuri yra išmokstama. Muzikos komunikavimo galimybės priklauso ir nuo vietos, kurioje gyvename. Vakarų kultūroje susiduriame su vienokia jos ženklų sistema, kuri mums padeda suprasti vienas kitą. Visgi kuo labiau tolstame nuo gimtosios vietos, tuo ši sistema tampa egzotiškesnė. Nevakarietiška Azijos ar mažų tautelių muzika nurodo į visai kitokias komunikavimo priemones. Galima klausytis bet kokios muzikos, jeigu išsiugdomas atvirumas jos patirčiai. Taigi jos supratimas yra individualus. Ateiti su smalsumu, o ne su išankstine nuostata – tokia turėtų būti mūsų kaip klausytojų pareiga.

Kalbėjosi Gintarė VISOCKYTĖ
Gintarės VISOCKYTĖS nuotraukos

www.nemunas.net ▪ 2015 m. birželio 4–17 d., Nr. 13 (949)

Ričardas JAKUTIS

Prisijaukinusi vasaras

Irena. 1976 m.

Šiaulių valstybinio dramos teatro aktorė Irena Liutikaitė – vasaros žmogus. Šiomis dienomis sukaktį švenčiančią aktorę jos vyras fotomenininkas Aleksandras Ostašenkovas pasveikino Šiaulių P. Višinskio bibliotekoje fotografijų paroda „Irena Liutikaitė. Tas tolimas vidurvasaris...“

Vis galvojau, ką reiškia žodis „vasara“. Atrodė, kažką saulėto, šilto, netgi karšto. Visgi jis yra indoeuropiečių kalbos kilmės, reiškiantis ankstyvą metą (sanskrito k. „vasar“ – anksti).

I. Liutikaitė gimė Kaune, o pirmasis spektaklis, baigus studijas Lietuvos konservatorijoje, jos suvaidintas gimtajame mieste – Valentina M. Roščino pjesėje „Valentinas ir Valentina“. Vėliau – darbas Šiauliuose nesižvalgant į šalis, nesistengiant ištrūkti į didesnius miestus, garsesnius teatrus.

Aktorės buvimas scenoje – savotiškas veidrodis, kuriame atsispindi jos herojų išgyvenimai, patirtys pripažįstant, kad pasaulis nėra stabilus ir tvarus. Būsenos virpesius ji transliuoja ypač pasitelkdama kūną – tai priemonė išreikšti, priminti, ką visi esame jutę.

I. Liutikaitės personažai į sceną ateina tokie, kokie būtent tuo metu nori ateiti. Kažkas yra pasakęs, jog akademiškai piešti žmogų labai lengva – gal todėl Irena bėga nuo realizmo, bet ne nuo subtilaus jautrumo bei gyvenimo įvykių metaforų.

Junti, kiek aktorė įdeda į vaidmenį pastangų, darbo, širdies. Todėl, peržvelgdamas visą jos kūrybą, pastebi, kaip ji kito ir stiebėsi. Kad ir panelė Julija A. Strindbergo pjesėje „Freken Julija“. Mačiau gal dešimt šio švedų dramaturgo kūrinio pastatymų, pradedant Oslo ir Stokholmo karališkaisiais teatrais, baigiant eksperimentinėmis scenomis, pavyzdžiui, Krokuvos universiteto požemiuose. Irenos Julija patikėjau – gal net labiau nei kitomis, kad ir garsiomis šį vaidmenį kūrusiomis aktorėmis.

Kur dar Helia B. Sruogos „Pajūrio kurorte“, Valerija – M. Gorkio „Vasarotojuose“, Angustija F. G. Lorca’os „Bernardos Albos namuose“, Eglė G. Mareckaitės „Eglės namuose“, Marijana I. Bergmano „Žemuogių pievelėje“, Kler J. Genet „Kambarinėse“, Paola T. Rattigano spektaklyje „Dama be kamelijų“... Iš viso įkūnyta daugiau nei 80 personažų. O dar vaidmenys kino ir televizijos filmuose („Sužeista tyla“, „Faktas“, „Marius“, „Naisių vasara“ ir kt.). Visi jie tartum tęsia tą pačią liniją bei glaudžiai siejasi, bet drauge kiekvienas sužiba skirtingomis spalvomis.

Manau, neklysiu sakydamas, kad Irena – fanatiškas žmogus. Ypač mylėdama. Kiekvienas kada nors išgyvenęs šį jausmą supras, ką tai reiškia. Būna, vakare laidiniu telefonu (nes malonu jį prisiminti ir bent taip savaip grįžti jaunystėn) paskambinu Ostašenkovams, o kadangi ragelį dažniausiai pakelia Irena, prašau prie telefono pakviesti Aleksandrą. Ir jos balse kviečiant vyrą išgirstu tą moterišką subtilumą. Jis aktorei, be abejo, padeda atskleisti savo veikėjų prigimtį, savijautą, dvasinę būklę.

Žmonės mėgsta atrodyti kitokie, nei iš tiesų yra. Kiekvienas vaidiname savo teatrą, kuriame savo pasaulio dekoracijas bei žodžius. Ką aktorius jaučia po spektaklio? Teatro kritikai atsako – pilnatvę, džiaugsmą, kiti tvirtina priešingai – tuštumą, kuri lieka, kai kas nors baigiasi. Manau, Irena – viską kartu. Pagauna viena kitą keičiančių emocijų antplūdis.

Irenos vyras, aktorei skirtos parodos autorius, fotomenininkas A. Ostašenkovas, Vyriausybės kultūros ir meno premijos laureatas, surengęs per 30 personalinių parodų Lietuvoje ir užsienyje, daugiau kaip 100 nacionalinių ir tarptautinių parodų dalyvis, pelnęs per 50 apdovanojimų, mąsto: „Dažniausiai provincijos menininkai lieka užmiršti, įvertinami savoje aplinkoje besisukantys ir televizijos ekranuose bei spaudoje šmėžuojantys vilniečiai. Į pateiktus kūrinius žvelgiama tiek, kiek žinomas ir kaip dažnai vakarėliuose pasirodo jų autorius. Galbūt mano toks pastebėjimas ir per griežtas. Į fotografiją apskritai žvelgiama kaip į masinį reiškinį, todėl malonu, kad fotografas neprapuola menininkų būryje. Džiugu ir dėl Šiaulių, kad esu iš šio miesto.“

Birželis. 1976 m.

Kelyje. 1984 m.

G. Mareckaitės „Eglės namai“, rež. S.Varnas. Eglė. 1984 m.

Lietuvių fotografija į Naująją Zelandiją: oru, vandeniu ir žeme

Mindaugas KAVALIAUSKAS. „travel'AIR".

Gegužės 31 d. Auklando fotografijos festivalyje Naujojoje Zelandijoje atidaryta lietuvių autorių – Mindaugo Kavaliausko, Edžio Jurčio ir Donato Stankevičiaus – fotografijų paroda, kuri veiks iki birželio 17 d. Joje savo darbus pristatė du iš minėtųjų Lietuvos fotografų.

Auklando fotografijos festivalio direktorė Julia Durkin po 2014 m. viešnagės „Kaunas Photo" renginiuose parsivežė lietuvių fotografijos albumų. Vieno jų – „travel'AIR. Kelionės lėktuvu" autorių M. Kavaliauską pakvietė jos vadovaujamame festivalyje Naujojoje Zelandijoje surengti serijos „travel'AIR" fotografijų parodą. Pasak jos, darbai apie keliones lėktuvu – tiksli Naujosios Zelandijos žmonių gyvenimo būdo vizualizacija, kurioje „kiviai" keliauja iš savo atokios šalies į platųjį pasaulį, atlieka visus kelionės lėktuvu ritualus.

M. Kavaliauskas kartu pristatyti darbus pakvietė ir bičiulius E. Jurčį ir D. Stankevičių. Teminiu požiūriu parodą sieja judėjimo motyvas, jungiantis keliones oru, vandeniu ir žeme.

E. Jurčys yra klaipėdietis, dabar gyvenantis Portlande, Oregone. Jo serija „Keltas", kurią 2006 m. festivalio „Kaunas Photo" žiūrovai išrinko geriausia paroda, kontempliuoja keliautojų laiką, praleistą trumpus atstumus plaukiančiuose keltuose. Fotografijose juntama laukimo atmosfera, susipina smalsumas ir nekantrumas, nuotykis ir intymumas.

Donatas STANKEVIČIUS. „Seni vairuotojai".

D. Stankevičius serijoje „Seni vairuotojai" tyrinėja gyvenimo trukmės ir judėjimo fenomeną. Fotografijų herojai – ilgą stažą turintys vairuotojai, fotografuojami jų komforto zonoje: automobilyje, namuose, pažįstamoje aplinkoje, nors ir gaubiamoje nakties šydu. Šie darbai atspindi saugią kelionę namo ir metaforiškai užbaigia Lietuvos fotografijos tolimos išvykos į Pietų pusrutulio fotografijos festivalius motyvą.

Edis JURČYS. „Keltas".

M. Kavaliauskas bus ir vienas iš ekspertų *portfolio* peržiūroje, dalyvaus festivalio debatuose, kuriuose planuojama diskutuoti apie fotografijos knygas. Lietuva bus pristatyta kaip Europos fotografijos knygų „Honkongas". Gegužės 2-10 d. Sidnėjaus rotušėje festivalio metu buvo rodoma nuolatinė lietuvių fotografų darbų projekcija, sudaryta iš „travel'AIR", „Keltas" ir „Seni vairuotojai" serijų.

„Head On" fotografijos festivalis sujungia kelis šimtus renginių, žiniasklaidos jis tituluojamas kaip vienas didžiausių festivalių Australijoje. Lietuvių fotografijos projekcijos Australijoje ir paroda Naujojoje Zelandijoje – tai festivalių „Kaunas Photo" (Lietuva), „Head On" (Sidnėjus, Australija) ir „Auckland Festival of Photography" (Naujoji Zelandija) bendradarbiavimo rezultatas.

„Kaunas Photo" šiemet organizuojamas jau dvyliktą kartą. Jo pagrindiniai renginiai vyks rugsėjo 2-5 d., tačiau festivalio išleistų knygų pristatymai, parodos mūsų viešosiose erdvėse ir užsienyje vyksta ištisus metus.

„Nemuno" informacija

www.nemunas.net ▪ 2015 m. birželio 4–17 d., Nr. 13 (949)

„Ežiukas rūke“. Charkovo valstybinis akademinis lėlių teatras, Ukraina.

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Lėlės vėl susitiko Kaune

Vėlyvas pavasaris – pats keisčiausias laikas teatrams. Su jais negailestingą kovą pradeda šiltėjantys orai, ir į sales darosi vis sunkiau sukviesti žiūrovus. Tačiau Kauno valstybinis lėlių teatras jau dvidešimt pirmą kartą ėmėsi didelio ir reikšmingo renginio mėgindamas palaužti šias taisykles ir gegužės 29 d. – birželio 2 d. dovanoja žiūrovams ne šiaip kasdienius spektaklius, o visą įspūdingą jų rinkinį.

Tarptautinį lėlių teatrų festivalį lankyti smagu ir įdomu, galima tyrinėti užsieniečių darbus ir parodyti savo kūrinius kitiems. Tik organizuoti jį ne taip jau paprasta. Festivalio direktorius Sigitas Klibavičius prisipažįsta, kad juos šiam beveik pragariškam darbui skatina ilgametis įdirbis ir baimė pražudyti tai, kas taip kruopščiai buvo kuriama metų metus. 1991 m., atgavus nepriklausomybę, kai visi pasijuto laisvi, išalkę naujų žinių ir potyrių, su begaliniu entuziazmu surengtas pirmasis tarptautinis festivalis. Nuo to laiko kaskart pavyksta šią sėkmę pakartoti – net be ypatingo palaikymo iš šalies ir per kraštus jau nesiliejant entuziazmui. „Jei taip sunku, galite ir nedaryti“, – pasigirsta nuomonių. Galima, žinoma, nedaryti. Ir prarasti patį didžiausią lėlių teatrų festivalį Lietuvoje, be kurio liks tik keletas mažučių provincijos miestuose. Juk tokio neturi net Vilnius. „Jie per daug protingi. Gerai pagalvoja, ar verta užsimesti sau ant pečių tokią naštą. Sako, organizuokite, mes palaikysime, mielai atvažiuosime. Todėl ir šiais metais programoje turėsime naujausią Vilniaus „Lėlės“ teatro spektaklį „Smėlio žmogus“, kuris puikiai atrodo tarptautiniame kontekste, nes labai netikėtos formos“, – pasakoja S. Klibavičius. Į festivalį patekti nori daugelis, nes tai galimybė prisistatyti daug platesnei publikai nei paprastai. Organizatoriai jį net įvardija kaip savotišką mugę, kurioje mezgami kontaktai, o ne tik įprastą pramogą vaikams. Šiais metais į renginį atvyko užsienio šalių festivalių organizatoriai iš Danijos, Estijos, Slovėnijos, Rusijos, Lenkijos, todėl dalyvauti pakviesti beveik visi Lietuvos teatrai. Kad prisistatytų, o vėliau gal ir vaidintų užsienio scenose, pasidalytų patirtimi, kuri beveik visų šalių festivalių užkulisiuose labai panaši. Organizatoriai džiaugiasi, kad ir mes jau ne tik mokomės iš užsieniečių, bet ir visiškai lygiavertiškai demonstruojame jiems nematytų dalykų. Lietuvai su savo naujausiais spektakliais atstovavo Vilniaus teatras „Lėlė“, Vilniaus „Stalo teatras“, Klaipėdos lėlių teatras, Klaipėdos trupė „Lino lėlės“, Kauno „Psilikono“ teatras, Klaipėdos universiteto studentai lėlininkai, Kauno valstybinis lėlių teatras.

Prieš didžiulio renginio pradžią teatre tvyro nemenkas sąmyšis – visi kaip įmanydami bando užlopyti skyles, kurios kaip visada atsiveria dėl finansų stygiaus. Ir taip kasmet. Tik ar įmanoma prie to priprasti? Šiais metais festivalį vėl teko siaurinti, mažinti... Vietoj šešių dienų liko penkios ir viena iš jų atiteko moksleivių teatrams. Tai reiškia, kad programa perpildyta, dalyviai ir kritikai į spektaklius bėgiojo net uždusę ir nerado laiko kaip reikiant pabendrauti, pasikeisti informacija (o tokia ir yra viena pagrindinių festivalio funkcijų). Finansiniai reikalai labai svarbūs, nes seniai praeityje liko laikai, kai trupės į Lietuvą važiuodavo iš solidarumo, siekdamos palaikyti, todėl be atlygio. Dabar už viską reikia mokėti, tad programos sudarymas tampa savotiška loterija – surasti gero lygio teatrus, kurie tilptų į biudžetą. Per keturias dienas Kauno lėlių, Dramos, Muzikiniame, Kameriniame ir Mažajame teatruose parodyti vaikams ir suaugusiesiems skirti lėlių, vizualinio teatro spektakliai, statyti Lietuvoje ir kitose šalyse: Latvijoje, Rusijoje, Lenkijoje, Ukrainoje, Prancūzijoje, Čekijoje, Kroatijoje, Slovakijoje, Olandijoje, Izraelyje ir Kinijoje. Taigi beveik 20 profesionalių lėlių vaidinimų per kelias intensyvias dienas. Kai kurių temos taip pat labai netikėtos. Pavyzdžiui, slovakų „Piki“ teatro spektaklyje „Apie devynis mėnesius“ jauna moteris vaikams pasakoja istoriją apie kūdikį, kuris devynis mėnesius auga jos pilve. Ir ji skirta visai ne suaugusiesiems, o net mažučiams vaikams nuo 3 m. Latvijos valstybinis lėlių teatras pastatė spektaklį „Spąstai tėvams“, kuriame taip pat atskleidžia daug gyvenimo paslapčių. Šį kartą gana skaudžių. Apie tai, kaip vaikai gyvena pasaulyje, kuriame visiškai nuvertėja žmonių santykiai, kuriame nebesikalbama ir pagaliau išsiskiriama... Gardino apskrities lėlių teatro „Faustas. Sapnai“ ir Balstogės lėlių teatro „Montekiai ir Kapulečiai“ suaugusiems žiūrovams pristatė sunkiasvorius klasikinius kūrinius. Absoliučiai rimtai, o ne ironizuodami ar ypač stilizuodami.

„Matilda“. „Stuffed Puppet Theatre“, Olandija.

Anksčiau festivalyje būdavo du trys pastatymai suaugusiesiems, o dabar situacija priešinga. Nors šiaip Lietuvos teatruose spektakliai tokiai auditorijai nėra dažni, šis procesas niekaip neįgauna pagreičio, nes neturi tradicijų. Visi žino, jog lėlių teatras gimė kaip teatras suaugusiesiems, tad dabar būtų puiki galimybė parodyti, kokių neišsemiamų galimybių turi šis žanras. Vadinasi, lėlių teatrų festivalis yra viena iš nedaugelio progų tuo įsitikinti.

Renginio organizatoriai neturi tradicijos kviesti vis tuos pačius kolektyvus, jie į festivalį sugrįžta ne taip jau dažnai, todėl kasmet intensyviai vyksta paieškos. Pačiais įvairiausiais būdais. Vienas trupes pavyksta pamatyti gyvai kitų šalių festivaliuose, kitas rekomenduoja tarptautinės lėlininkų asociacijos UNIMA, o likusios tiesiog atrandamos renkant informaciją internete. Taip festivalio programoje šiais metais atsidūrė tarp pasaulio lėlininkų garsi „Kawasemiza“ trupė iš Japonijos – ji Kaune ne tik vaidino scenoje, bet ir su savo mažutėmis lėlėmis improvizavo tiesiog gatvėje. Japonų spektaklių prieš festivalį organizatoriai nematė, tačiau pa-

Lėlių ir kaukių paradas Laisvės alėjoje.

sitikėjo aplink juos sklandančiais susižavėjimo šūksniais ir vertinimais už aukščiausio lygio lėlių valdymo meistriškumą. 2011 m. Kaune viešėjo kinai, kurie taip pat paliko didžiulį įspūdį, nes šiose Rytų šalyse lėlininkai pradedami auginti dar beveik vaikystėje ir ilgainiui pasiekia tikrų profesinių aukštumų.

Festivalio programa, kad įtiktų plačiai publikai, atskleistų kuo didesnę stilistinę įvairovę, dėliojama iš labai skirtingų spektaklių. Todėl kaip savotišką japonų technikos preciziškumo antonimą galima įvardyti Belgijos trupę „Miaow Productions“ – ji spektaklį „Džonis ir Sibilė“ žiūrovams pristatė tiesiog miesto sode. Taip trumputį, paprastą, bet labai nuoširdų kūrinį pamatė tiesiog pro šalį ėję Laisvės alėjos praeiviai – nuo mažiausių iki seniausių. Ir visi jį suprato – žodžių neprireikė, kaip ir nebyliojo kino laikais, kurio stilistika buvo pasirinkta. Gera senamadiška komedija, kabaretas, viduramžius primenanti lauko scenelė ir šiais laikais gali žmones pralinksminti. Aktorė Saskia Thijs be paliovos pokštaudama (beje, gana pikantiškai) per pusvalandį suspėjo papasakoti juoko ašaras spaudžiančią melodramišką istoriją, paruošti mažiausiai du naujus aktorius iš scenos ir taip suvienyti žiūrovus, kad jie pasijuto jaukiai lyg kokiame giminės ar kaimynų vakarėlyje.

Daug sudėtingiau viskas atrodo Olandijos trupės „Stuffed Puppet Theatre“ scenoje. Jų spektaklis „Matilda“ – tikra magija, kuria patiki net skeptiškiausi suaugusieji. Neville'is Tranteris – garsus menininkas, sukūręs savitą teatrinę raišką, puikus persikūnijimo meistras, išugdęs lėlių teatro žvaigždę Dudą Paivą, viešėjusį ir Kauno scenoje. N. Tranteris mūsų mieste jau ne pirmą kartą, nes nuoširdžiai susižavėjo publika.

Jo Matilda – tai sena, irzli, viskuo nepatenkinta moteriškė, patekusi į slaugos namus ir savo pretenzijomis kankinanti kitus jų gyventojus bei niekšingą personalą. Moteris, kieta iš išorės, bet tokia trapi viduje, kur vis dar gyvena sena meilė ir romantiški prisiminimai, nepasiduoda net tada, kai jai sukanka šimtas dveji.

Senukų spektaklyje daug, o N. Tranteris – tik vienas. Tačiau tai netrukdo scenoje sukurti be galo polifonišką vaizdą. Aktorius persikūnija taip, kad užsimerkus niekaip nebūtų galima suprasti. Tačiau ne tai svarbiausia. Technikos preciziškumas čia rungiasi su nepaprastu jautrumu. Tema be galo sunki ir jaudinanti, o N. Tranteris lėles valdo taip, kad kiekvienas judesio centimetras tampa svarbus ir reikšmingas. Jis žiūrovus prajuokina, nes iš tų raukšlėtų senelių nesijuokti neįmanoma. Deja, juoktis – taip pat... Jautiesi kaltas, nes ligų kamuojami vėl vaikais bevirstantys senukai kelia gailestį ir gąsdina mintimi apie panašų likimą. Ir kai jau atrodo, kad kokio senolio monologas per ilgai užsitęsė, o jo monotoniškas frazių kartojimas šiek tiek erzina, supranti, kad tai ne spektaklio, o senatvės trūkumai, kuriuos turime išmokti suprasti.

Nukelta į 24 p.

„Džonis ir Sibilė“. „Miaow productions“, Belgija.

Trupės „Kawasemiza“ iš Japonijos improvizacija gatvėje.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. birželio 4–17 d., Nr. 13 (949)

Lėlės vėl susitiko Kaune

Festivalyje pristatyta knyga „Vitalijaus Mazūro aukso amžius“.

Atkelta iš 23 p.

Įdomiausia, jog kartais ant rankos užmautos lėlės pastebi patį N. Tranterį, kuris lyg ir kalbasi pats su savimi, lyg ir verčiamas prisiimti kokį nors vaidmenį, tačiau išlaviruoja likęs keistu *niekuo*.

Reaguojant į dramatiškus įvykius Ukrainoje dalyvauti festivalyje pakviestas dar 1939 m. įkurtas Charkovo lėlių teatras, pristatęs spektaklį „Ežiukas rūke“. Ukrainiečių spektaklis bendroje Europos šalių programoje išreiškė simbolinį visų menininkų solidarumą su kovojančia tauta. Dabar jų teatrai beveik negali pajudėti iš savo miestų, todėl tokia pagalba labai svarbi. Tačiau reikšminga ne tik idėjinė dalis. Vaikams parodytas ne taip dažnai pas mus regimos – „juodojo kabineto“ – stilistikos spektaklis. Scenoje matome tik specifiškai apšviestas lėles, o jas valdantys aktoriai skendi aklinoje tamsoje. Nors spektaklis skirtas vaikams nuo ketverių metų, jo trapų poetiškumą geriau perskaito vyresni žiūrovai, kurie jau gali susikaupti ir pastebėti net menkučius, bet labai svarbius niuansus. Pasaka apie laimę švelnaus humoro turi lygiai tiek, kiek ir svajokliško lyrizmo. O tai ir sudaro harmoningą turinį.

„Montekiai ir Kapulečiai“. Balstogės lėlių teatras, Lenkija.

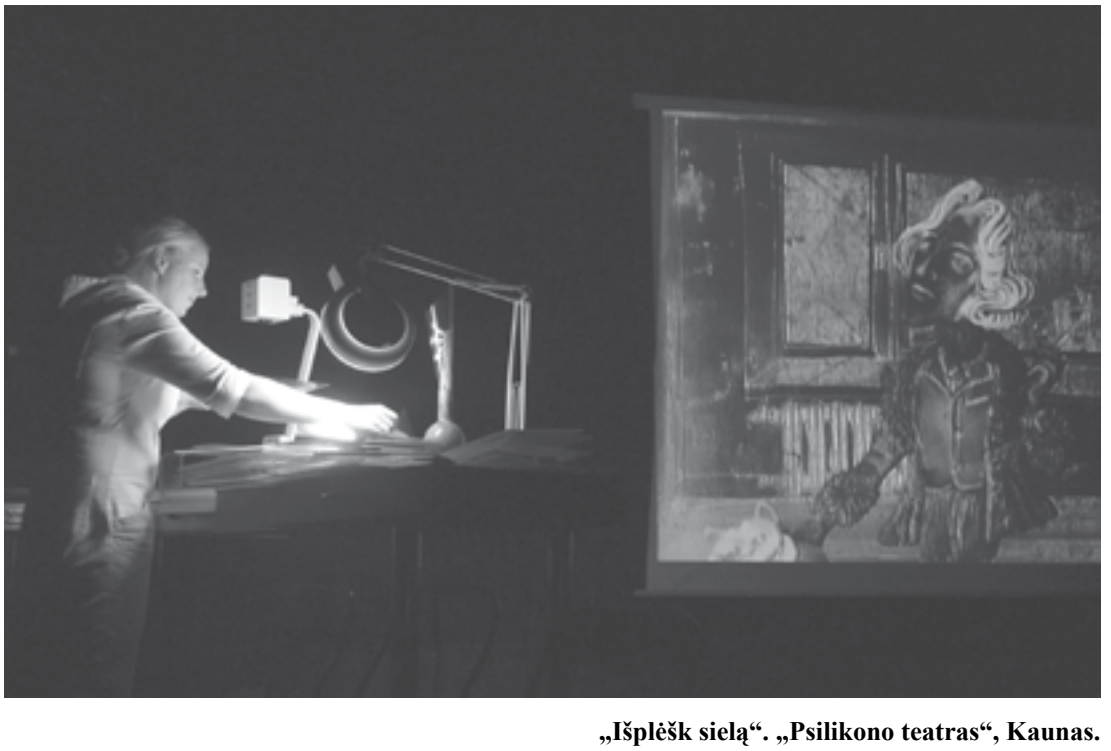

„Išplėšk sielą“. „Psilikono teatras“, Kaunas.

Tikrasis širminis teatras jau beveik išnykęs. Kai šalia lėlės scenoje yra aktorius, režisieriui atsiveria daug daugiau galimybių, techniškai tai daug paprasčiau įgyvendinamą, todėl tokia forma dažniausiai ir pasirenkama. Širminiams spektakliams reikalingas labai aukštas menininkų meistriškumas – šiuo metu, deja, jis nedažnas, o lėlė turi būti gyva. „Man labai gaila, kad nyksta tikrasis lėlinis teatras, ryškiausiai sukuriantis netikėtą stebuklo įspūdį. Vaikai patiki lėle, ir taip pasiekiamas visiškai kitoks spektaklio įtaigumas. Žmogus scenoje neabejotinai atima iš lėlės dalį dėmesio, tad taip šiek tiek nuskriaudžiame publiką“, – svarsto S. Klibavičius. Kita vertus, dabar matyti daug bandymų statyti klasiką suaugusiems žiūrovams. Lėlių teatras gyvybingas, nes nuolat atranda naujų formų, drąsiai eksperimentuoja, sieja skirtingus žanrus. Šių metų patirtis tai neabejotinai patvirtino.

Beje, festivalį sudaro ne tik spektakliai. Išskirtine jo tradicija tapo dėmesys šalies vaikų kūrybai. Profesionalaus teatro scena pirmą renginio dieną suteikiama geriausiems Lietuvos vaikų lėlių teatrų kolektyvams, atrinktiems respublikinėse apžiūrose. Dalyvavimas šventės programoje yra oficialus jų kūrybos įvertinimas ir suteikia naujų impulsų tolesnei veiklai.

Šiais metais surengtas ir specialus seminaras pedagogams lėlių terapijos klausimais „Su lėle ir pasaka žmogaus širdies link“, kurį vedė Salomėja Burneikaitė. Festivalio rengėjai pajuto akivaizdų pagalbos, praktiškų patarimų poreikį ir neapsiriko, nes lėlių teatrų vadovai, pedagogai ir specialistai vietas išgraibstė stulbinamai greitai. Gali būti, kad tai paskatins rengti daug platesnę edukacinę programą kitame festivalyje.

Dar vienas išskirtinis renginys – Audronės Girdzijauskaitės parengtos knygos „Vitalijaus Mazūro aukso amžius“ pristatymas. Albumas apie scenografą, lėlininką, režisierių, kuris dirbo Kauno ir Vilniaus teatrų scenose, paliko juose be galo ryškių kūrybos ženklų.

Lėlių teatras – kamerinis žanras, todėl sunku pritraukti gausybę žiūrovų. Deja, kai kurias pakviestas trupes galėjo išvysti labai nedaug žmonių, spektaklius mažojoje scenoje pamatė tik specialistai, kritikai. O vakarais jie dar rinkosi ir į jų aptarimus.

Festivalis – tai tam tikra kompensacija lėlių teatro žanrui, kuris tikrai nelepinamas išskirtiniu dėmesiu. Jo skleidžiamos idėjos tampa naujų impulsų generatoriumi kūrėjams. Ir itin plačia lėlių teatro panorama žiūrovams. Svarbu, kad liktų reikalingas.

Kauno valstybinio lėlių teatro nuotraukos

Jolanta SEREIKAITĖ

Vidinių buveinių link su šv. Terese Aviliete

Teresės Avilietės „Vidinių pilies buveinių“ rankraštis. Sevilija, basųjų karmeličių vienuolynas.

Kartais vykstame toli ne pamatyti šalies, bet norėdami nuodugniau pažinti kokią nors reikšmingą asmenybę. Prieš penkis šimtus metų kovo 28 d. gimusi Teresė Avilietė, ispanų vienuolė, mistikė, viena pirmųjų Ispanijos rašytojų, mums atrodo mįslinga ir galbūt įdomi tik Renesanso laikų tyrinėtojams ar religijos žinovams. Tačiau apie ją kalbėdami ispanai sako tiktai viena žodį: *santa* – šventoji, nes visiems savaime suprantama, apie ką šnekama. Apie jos asmenybę ir gyvenimą šios kelionės metu teko daugiau sužinoti, įveikus laiko atstumą, Ispanijos kultūrinio paveldo spindesį, gundantį pietų krašto orą bei savo menkas ispanų kalbos žinias.

Tą pačią dieną, kai skridome į Seviliją, Alpėse įvyko lėktuvo katastrofa, pilotas sudaužė lėktuvą su 150 žmonėmis. Taip buvo paženklinta ši kelionė, kai vieno žmogaus nenoras gyventi kainavo gyvybes visiems kitiems. Tą vakarą išgirdę apie šį įvykį nejaukiai tylėjome – užplūdo apmąstymai apie mūsų trapumą ir žmonių prigimties iracionalumą, žiaurumą, apgaubė abejonių šleifas – juk vykstame pamatyti šventosios paliktų ženklų, ir staiga žinia apie tokį kraupų įvykį...

Prieš kelionę perskaičiau į lietuvių kalbą išleistą brandžiausią Teresės Avilietės knygą, vieną iš krikščioniškosios mistikos šedevrų, „Vidinės pilies buveinės“, (Šventoji Jėzaus Teresė Avilietė, Jūratė Misevičiūtė, vertimas, UAB „Katalikų pasaulio leidiniai“, 2014), išleistą su komentarais, paaiškinančiais šio teksto rašymo istoriją ir vertimo subtilumus. Teko susipažinti ir su autobiografine jos knyga „Gyvenimas“. Skaityti tokius tekstus šiuolaikiniam žmogui nėra paprasta. Pravartu daugiau žinoti apie tą laikotarpį, istorines aplinkybes, mentalitetą. Reikėtų paminėti, kad Teresė Avilietė apmąstymus rašė tokiais nepalankiais laikais, kai vyravo įsitikinimai, jog moteris negali nieko vertingo išmąstyti ir juo labiau parašyti, o teisės į teologiją priklausė tik vyrams. Dėl to ir rašydama Teresė pabrėžia savo kaip moters neišmanymą, lyg taip pasiteisindama ar nenorėdama kam nors užkliūti.

Būsima šventoji gimė visai nedaug laiko praėjus po arabų iš Pirėnų pusiasalio išvijimo ir Naujojo pasaulio atradimo. Granadoje paskutinis arabų įkurtas kalifatas laikėsi iki 1492-ųjų. Tais pačiais metais Kristupas Kolumbas atrado Ameriką. Andalūzijoje, po kurią teko keliauti, – daugybė puošnios arabiškos ornamentikos ženklų, architektūros paminklų. Sevilijos katedra pastatyta mečetės vietoje, apie religijos permainas byloja ir jos minaretas, paverstas varpine. Kopiau į šį bokštą viršun kylančiu grindiniu – senovėje į jį užjodavo arkliais. Apačioje – kvapnus apelsinmedžių sodas, kažkada ši vieta buvo skirta musulmonų ritualiniam apsiprausimui. Beje, šioje katedroje palaidotas ir Kristupas Kolumbas, ispaniškai vadinamas Christobalu Colonu.

Būdama devyniolikos metų Teresė įstojo į Aviloje esantį karmeličių Įsikūnijimo vienuolyną. Šis ordinas save kildina iš Šventosios žemės Karmelio kalno, jie savo legendiniu pirmtaku laiko pranašą Eliją. Iš pradžių vienuoliai buvo griežti atsiskyrėliai. Tačiau Teresės laikais karmelitai nesilaikė regulos, turtingos merginos vienuolynuose gyvendavo patogiai kaip savo namuose. XVI a. daug vyrų išplaukė į Ameriką, jaunikių trūko. Merginos noriai ėjo į vienuolynus, nes galėjo arba ištekėti, arba tapti vienuolėmis.

Nukelta į 26 p.

Kryžiaus Jono portretinė skulptūra Granadoje, buvusioje Kankinių vienuolyno vietoje.

Vaizdas, atsivėręs užlipus į kalną, kuriame pasivaikščioti ir medituoti mėgdavo šv. Kryžiaus Jonas.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. birželio 4–17 d., Nr. 13 (949)

Vidinių buveinių link su šv. Terese Aviliete

Teresės Avilietės jubiliejui skirtas plakatas Aviloje.

Atkelta iš 25 p.

Tačiau Teresės atvejis kiek kitoks. Jos tėvas nenorėjo, kad išsilavinusi ir iš turtingos šeimos kilusi daili mergina leistų gyvenimą už vienuolyno sienų, jis matė ją kaip puikią partiją vedyboms. Vis dėlto Teresė buvo neperkalbama, ji pabėgo iš namų ir įstojo į vienuolyną. Vėliau maištavo ir prieš savo ordiną, sumanė jį reformuoti.

Teresė Avilietė po ilgų vienuolyne praleistų metų, mistinių maldos patirčių išgirdo vidinį kvietimą kai ką keisti. Ji siekė į vienuolynus sugrąžinti pirmykštę regulą, šalinti iš jų pasaulietišką chaosą.

Apelsinmedžiai vos pradeda skleisti žiedus, tačiau vaisiai dar kybo. Tiesa, ši apelsinų rūšis dekoratyvinė, jie karstelėję ir rūgštūs. Štai tokia toji Sevilija su daugybe siaurų painių senamiesčio gatvelių, mažų balkonėlių, melsvų glazūruotų plytelių ir gyvūnų teisių gynėjams galvos skausmą keliančia korida.

Tačiau šis pilnas reginių miestas nepatiko čia atvykusiai ir sumaniusiai įsteigti vienuolyną šv. Teresei. Ji, kaip citavo mūsų gidas vienuolis Valdas, rašė: „Nesuprantu žmonių iš Andalūzijos, jie keisti ir melagiai.“ XVI a. čia virė intensyvus gyvenimas, laivai plaukė ir vežė turtus iš Naujojo pasaulio. Sevilijoje per 100 000 gyventojų, kai, tarkim, Vilniuje XIX a. pradžioje gyveno 35 000.

Sevilijos karmeličių vienuolyno bažnyčios sanktuariume gulėjo atverstas „Vidinės pilies buveinių“ rankraštis. Tokia tvirta kaligrafinė rašysena, o tais laikais buvo įprasta rašyti be skyrybos ženklų, kaip vientisą tekstą. „Vidinės pilies buveinės“ parašytos su pertrūkiais per du mėnesius. Teresei dirbant prie šio veikalo, jos prieš trylika metų rašytas „Gyvenimo“ rankraštis buvo paimtas inkvizicijos, o ši nauja knyga gimė kaip tekstas, skirtas vienuolėms, aiškinantis apie vidinę maldą.

Stoviu prie teksto, nors traukia ir kiti daiktai – jos portretas, tapytas Skurdo Jono, beje, labai nepatikęs Teresei. „Tegul Dievas tau atleidžia“, – taip pasakė šventoji, pamačiusi čia save tokią negražią. Tiesa, jis tapė ją jau brandaus amžiaus. Vėliau prie to portreto kiti pritapė pamaldžiai sudėtas rankas ir balandžio pavidalo Šventąją Dvasią.

Kelionė tarsi pradėta nuo atgalios, o juk reikėtų keliauti iš Avilos. Sevilija – ne pirmas Teresės kelionių po Ispaniją taškas. Bet toliau laukė Granada. Prisiminiau Federicą Garcią Lorcą, tą ryškų Pietų Ispanijos vaizdą jo eilėse, žalios spalvos proveržį, jausmų įtampą... Granados pavadinimas kilęs nuo Granato medžio. Granadoje – turtingas arabų, vadinamųjų maurų, palikimas, įspūdingo grožio rūmai – pilis Alhambra. Ejome palei jos sienas. Tačiau mūsų tikslas kitas: parkas, kuriame kažkada stovėjo Kankinių vienuolynas, o jame gyveno šv. Kryžiaus Jonas, „Tamsiosios nakties“ ir kitų teologinių, mistinių tekstų bei poezijos autorius, Ispanijos poetų globėjas. Teresė rašė paprasta šnekamąja kalba, o šv. Kryžiaus Jonas buvo išsilavinęs teologas, studijavęs Salamankos universitete. Bet juk tų laikų moterims šitoks išsilavinimas buvo neprieinamas. Jos net negalėjo skaityti Šventojo Rašto, o Teresės komentarus, parašytus „Giesmių giesmei“, liepta sudeginti. Teresė buvo nuolanki, sudegino tą inkviziciją suerzinusį tekstą, tačiau išliko jo nuorašas, o juk kopijos niekas neliepė sunaikinti...

Neužbaigta Teresei Avilietei skirta bazilika. Joje buvo įrengta šiam jubiliejui skirta ekspozicija.

Šv. Kryžiaus Jonas visiškai kitoks nei tvirto ir ugningo charakterio Teresė Avilietė. Jis be galo romus, švelnus, lyriškas...

Daug Ispanijos literatūrai nuveikę Teresė Avilietė ir Kryžiaus Jonas nelaikė savęs rašytojais ir poetais. Pastarasis daugiau laiko skirdavo statyboms ar menkai išmanančiųjų katekizmą dvasiniam palydėjimui nei savo svarbių veikalų baigimui. Granadoje, buvusioje Kankinių vienuolyno vietoje, išlikęs akvedukas, kurį savo paties rankomis galėjo statyti šv. Kryžiaus Jonas. Čia šalimais stovi ir jo skulptūrinis portretas, sukurtas pagal jo kaukolę. Kryžiaus Jonas šioje vietoje parašė „Meilės liepsną“ ir užbaigė „Tamsiąją naktį“. Jo kūrybai būdinga ir tai, kad jis perkurdavo liaudies dainas, į jas įliedavo dvasinio, mistinio turinio. Kryžiaus Jonas mirė Ubedoje išsekęs, atstumtas vienuolyno vyresniųjų, tiesa, pasakojama, kad jį žeminęs prioras, pamatęs Kryžiaus Jono nuolankumą ir tyrumą, prie mirštančio šventojo vėliau apgailestavo dėl tokio savo elgesio.

Vakare per akmenuotą Toledo grindinį bildėjo mūsų lagaminų ratukai, visa grupė ieškojo „Carmelitas Descalzas“ aikštės, kurioje įsikūręs vyrų vienuolynas. Dažnas vyrų vienuolynas neįsileidžia moterų, tačiau čia viskas kiek kitaip. Įžengus į prieškambarį mus pasitinka vienuoliai, jie, beje, be abitų. Vidinis vienuolyno kiemas – restauruotas, su stikliniu stogu, koridoriuose – senoviniai meno kūriniai. Vienuolyno prioras – dailininkas ir restauruotojas, jo sukurta ir šiuolaikinė besilaukiančios Dievo Motinos skulptūra. Šio vienuolyno karmelitas vedžiojo po Toledo gatveles – užėjome į vietą, kurioje gyveno Teresės senelis, turtingas audinių pirklys, atsivertęs į krikščionybę žydas. Įsikūrus Toledе inkvizicijai, dingo pakantumo atmosfera. Visi atsivertėliai – žydai ir maurai – tapo įtariamaisiais. Manyta, kad jie slapta laikosi senųjų papročių, o juk daugelis ir atsivertė ne savo noru. Būdamas labai įžvalgus Teresės senelis rašė laiškus savo bičiuliams vyskupams. Jam patarė pačiam prisipažinti, tuomet gausias lengviausią

bausmę. Toji bausmė – vaikščioti su atgailautojo ašutine po Toledo gatves, lydint jo paties vaikams. Paskui tą drabužį pakabindavo kur nors viešoje vietoje, kad visi žinotų, kokia tai šeima. Aišku, tokios šeimos atstovai negalėjo padaryti karjeros. Tačiau Teresės senelis nenorėjo pasiduoti: ar ne iš jo ir Teresė paveldėjo atkaklumą ir gyvenimišką išmintį? Senelis su šeima persikraustė į Avilą, ten pakeitė pavardę, nusipirko ir dokumentą, įrodantį, kad yra kilęs ne iš atsivertėlių maurų ar žydų. Tačiau tas sertifikatas galiojo tik Aviloje. Jame įrašyta *solamente* – tiktai senelis pakeitė į kitą žodį *especificamente* – ypatingai.

Teresė grįžo į savo protėvių miestą, čia, Tolede, steigė vienuolyną, čia pradėjo rašyti „Vidinės pilies buveines“ (parašė penkis jo skyrius). Kryžiaus Jonas, pagrobtas senosios regulos karmelitų ir uždarytas Toledo kalėjime, parašė „Dvasinę giesmę“. Geriausi kūriniai gimsta iš kančios, patiriant visuomenės atstūmimą. Abiem ispanų literatūros pradininkams nebuvo gerų sąlygų rašyti. Teresė dirbo atsiklaupusi ant skrynios, šaltyje, nes vidurio Ispanijos klimatas žiemą atšiaurus, ranką pasišildydama ant indelio dangčio, kuriame buvo karštos anglys. Patys giliausi tekstai gimsta sutemose, kenčiant išorinius nepatogumus ir dvasinę įtampą.

Teresei teko kovoti dėl Toledo karmelitų vienuolyno įkūrimo, tenkintis menkais dalykais: pradžioje ji teįstengė nupirkti du paveikslus ir keturis suplėkusius čiužinius. Toledo basųjų karmeličių vienuolyne eksponuojamas Teresės antspaudas, parašas, vienas iš dviejų paveikslų, kurį ji įsigijo naujai steigiamam vienuolynui, jos abitas, skrynia, ant kurios rašė „Vidinę pilį.“ Laiko rašyti turėjo, nes kurį laiką buvo įkalinta savo įsteigtame vienuolyne... Ji buvo sumani ir mokėjo kitus įtikinti. Sumaniusi steigti Tolede vienuolyną, iš pradžių tikėjosi paramos iš vienos didikės bičiulės, tačiau toji, sužinojusi, kad Teresė bendrauja su prastos reputacijos asmenimis – tas asmuo buvo į krikščionybę atsivertęs žydas, nusigręžė nuo jos. Tačiau Teresė taip lengvai nepasidavė, eidama Toledo gatvėmis, ji netikėtai sutiko laikinąjį vyskupijos administratorių, nes Toledo vyskupas žydas buvo uždarytas inkvizicijos kalėjime. Iš pradžių tas nenorėjo net klausyti apie vienuolyno steigimą, tačiau Teresė atkakliai jam dėstė savo prašymą, net ėmė koneveikti ir pamokslauti, taigi tas galiausiai sutiko.

Teresė žinojo savo sudėtingą giminės praeitį. Ji rašė savo broliui Lorencui, esančiam Naujajame pasaulyje: „Esu Tolede. Jei kažkuo tave įtartų – tu nepakeltum. Geriau važiuok į Avilą, tik nepirk brangių arklių, pinigus naudok geriau vaikų lavinimui.“ Ispanijoje sklandė gandai, esą kažkokia moterėlė keliauja po Ispaniją ir steigia vienuolynus... Toks neįprastas reiškinys tais laikais.

Teresės Avilietės skulptūra prie jos vardu pavadintos neužbaigtos bazilikos Alboje de Tormes.

Viena iš daugybės Teresei Avilietei skirtų skulptūrų. Avila.

Teresė keliavo po Ispaniją traukiamu galvijų vežimu per kalnuotą, akmenuotą be normalių kelių kraštą. Sunki buvo toji kelionė, ypač šešiasdešimtmetei, daugybę sveikatos problemų turinčiai moteriai.

Toledas garsėja turtingu krikščionių, žydų, arabų, paveldu, taip pat dailininko El Greco kūriniais. Toledo katedros zakristijoje galime pamatyti krūvas šedevrų: ne vieną El Greco tapybos kūrinį, Goya'os, Titiano, Velázquezo, Raphaelio, Bellini'o paveikslus.

Segovija garsėja didingu romėnų laikų akveduku, taip pat šv. Kryžiaus Jono kapu. Žvelgdama į viduramžių pilį pagalvojau – juk Teresę įkvėpdavo tokie Ispanijos pilių vaizdai, kažkada paauglystėje ji skaitė daug riterių romanų. Nenuostabu, kad vidinę sielos erdvę ji prilygino piliai. Mes lipome į kalną, kuriuo mėgdavo pasivaikščioti Kryžiaus Jonas: atsiveria erdvus vaizdas su pilimi ir paskutine meno istorijoje gotikine katedra. Vakaras, auksinė šviesa. Žemiau yra ola, kurioje Kryžiaus Jonas meditųodavo ir melsdavosi. Įeiname į ją – ji nemaža, tuščia. Čia tik klintys ir smėlis, erdvė be ženklų – nieko – „nada“ (isp.). Dvasinis kelias, apie kurį rašė Kryžiaus Jonas, yra atsiribojimas nuo visų išorinių ir susikurtų vaizdinių. Beje, į lietuvių kalbą išversti ir jo raštai: „Kopimas į Karmelio kalną. Smulkieji raštai.“ Leidykla „Aidai“, 2013.

Avila apsupta aštuoniasdešimt aštuonių bokštų (UNESCO paveldas), čia geriausiai išsilaikiusios viduramžių sienos. Joje stovėjo ir Teresės tėvo namai – dabar virš jų pastatyta bažnyčia. Ispanai neįsivaizduoja velykinės savaitės ir švenčių be eisenų, ji vyko ir Teresės gimimo dieną. Trisdešimt vyrų nešė platformą su šventosios statula. Keliavome lėtai, žvalgydamiesi į tolius, apylinkes, link jos įkurto Šv. Juozapo vienuolyno. Moterys ir vyrai šoko tautinius šokius, grojo orkestras – pietietiškas laimės pojūtis, kai reikia minios šurmulio, muzikos, gėlių, judėjimo ir saulės. Aviloje daug Teresės ženklų – mačiau ne vieną jos statulą, yra ir modernių. Mes kažkodėl net savo kunigaikščių neįsivaizduojame kitaip nei konservatyviai, o čia net siurrelistinė šventosios skulptūra puikiai dera prie senovinių pastatų. Prieš įvažiuojant į Avilą – kolonos ir kryžius, ženklinantys Teresės vaikystės nuotykį, kai ji, būdama septynerių, su mylimu broliu Rodrigu, prisiskaitę šventųjų gyvenimų, sugalvojo tapti kankiniais ir ryžosi eiti pėsčiomis pas maurus. Tik juos netoli nuėjusius pačiupo jų dėdė ir grąžino namo. Mes juokavome, kad šį dėdę taip pat reikėtų paskelbti šventuoju, nes jis galbūt išgelbėjo vieną garsiausių Ispanijos ir pasaulio moterų.

Alba de Tormes, miestas, kuriame Teresė palaidota. Verbų sekmadienis, ispanai jame nešasi ne palmių, o laurų lapų šakas. Miestas nedidelis, tačiau čia nemažai paveldo: karmelitų bažnyčia, kurios altoriuje aukštai ilsisi Ispanijos globėjos palaikai. Pasirodo, galima ir arčiau prieiti – kitoje pusėje yra muziejaus priestatas, saugantis gausybę sakralaus meno kūrinių: paveikslų, statulų, liturginių daiktų, relikvijorių. Pakliūvame į puošniai ištapytą nedidelę patalpą, už grotų ir stiklo guli šv. Teresės relikvijos. Ispanai saugo jos palaikus – daug kas norėtų priglausti jos kūno dalelę – raktus nuo šios jiems brangios vietos turi keturi žmonės, gyvenantys skirtingose vietose: Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje. Norint atrakinti šventosios amžinojo poilsio vietą, kurioje atskirai puošniame barokiniame relikvijoriuje saugoma jos širdis (sakoma, joje galima įžvelgti angelo, perdūrusio šventosios širdį jos regėjimo metu, strėlės žymę), reikėtų, kad visi tie garbingi asmenys, tarp kurių vienas turi garsią Albos pavardę, su keturiais raktais susirinktų vienoje vietoje....

Alboje de Tormes dėmesį patraukia keistai atrodanti bestogė bažnyčia, šalia jos sienų stovinti moderni Teresės skulptūra su balandžiu – tokia aštri, dantyta, stipri, energinga kaip ir jos asmenybė. Pati bažnyčia, išties Teresės vardu pavadinta bazilika, neužbaigta. Nežinau, kodėl jos neužbaigė, tačiau tos kiaurymės veikia mistiškai – tuščia erdvė, ovalo, o gal nimbo forma tarsi kvietimas ieškoti Absoliuto, Dievo, sunkiai mūsų protu suvokiamos amžinybės. Ant šios nebaigtos katedros – plakatai, kviečiantys aplankyti Teresei skirtą ekspoziciją: ispanai rimtai pasiruošė šventosios jubiliejui, ne viename mieste vyksta jai skirti renginiai, koncertai, parodos, surinkta įvairių daiktų, paveikslų, knygų, liudijančių apie Teresę ir jos aplinką bei tuometinį laikotarpį. Eksponatai atkeliavę iš įvairių jos steigtų vienuolynų, bažnyčių, bibliotekų, muziejų.

Paskutinė diena vėl Aviloje. Nueinu į šventosios veiklos pradžių pradžią – Įsikūnijimo vienuolyną, į kurį ji įstojo prieš tėvo valią. Greitai šešios, bet mes dar spėjame į bažnyčią, koplyčią, skirtą mistinei Teresės patirčiai: angelui, pervėrusiam jos širdį. Už pinučių vienuolės gieda vakarinę valandų liturgiją, visai kaip prieš penkis šimtus metų... Turime palikti užrakinamą bažnyčią, bet mus dar įleidžia į šalia esantį muziejų, kuriame gausybė daiktų – Teresės Avilietės relikvijos, jos celės raktas, ąsotis, kuriuo Didįjį ketvirtadienį plaudavo vienuolėms kojas, Kristaus figūros skulptūros, kurios ją privertė permąstyti savo gyvenimą ir prabusti iš letargo, visokie dokumentai, gaidos, net rąstas, kurį šventoji naudodavo vietoj pagalvės laikydamasi asketinių praktikų. Vis dėlto Teresė didžiausiu tikėjimo įrodymu laikė ne griežtas askezės formas, nors tokių kaip to laiko žmogus neatsisakė, o tarpusavio meilę. Ji steigė mažus vienuolynus, po dvylika merginų – kaip apaštalių, nors atėjo į Įsikūnijimo vienuolyną, kuriame gyveno keli šimtai vienuolių.

Išeinu į kiemą. Akmeniniame grindinyje matomi septyni ratai, viduryje kryžius. Užrašyti skaičiai ir „Las moradas“ – buveinės. Galiu vaikščioti ir šokinėti kaip koks vaikas po šią aikštę, įsivaizduodama, kad klajoju po savo sielos vidinę pilį. Gal tai ir yra kelionės tikslas – atrasti tą giliausiąją savastį.

Autorės nuotraukos

www.nemunas.net ▪ 2015 m. birželio 4–17 d., Nr. 13 (949)

Vilniaus miesto mero premijos laureatas – Vitalijus Asovskis už eilėraščius apie Vilnių ir knygą „Осенняя бухгалтерия“ („Rudens buhalterija“).

Poezijos pavasario prizas už pasaulio poezijos vertimus į lietuvių kalbą skirtas Jonui LINIAUSKUI – už Vladzimiro Niakliajevo knygos „Polonezas“ vertimą į lietuvių kalbą.

Angelai
Atėjo laikas –
aš pas Dievą traukiau,
Trys Angelai manęs prie kelio laukė.

Paklausė vienas: ,,Kurgi tu eini?..“
O kitas: ,,Ką nešies su savimi?..“

Tik trečias nieko jau manęs neklausė.
Gal - nebylys,
gal žino, kur keliausiu.

Iš baltarusių k. vertė J. Liniauskas

Dionizo Poškos premiją pelnė poetas Stasys JONAUSKAS.

Šviesa ant vandens

Nusileido – užgeso languos,
Negirdėti – želia veja,
Ir tyliai alsuoja dangus,
Mirgėdamas vandenyje.

Pakyla ji vėl iš gelmės
Į viršūnę žieve rupia.
O vanduo – kaip ir mes –
Vieną kartą – šita upe.

Tuoj pumpurai šilti
Sprogs – išmušta valanda:
Šviesa, amžinai ta pati
Du kartus ant vandens – niekada.

Zenono BALTRUŠIO ir Benedikto JANUŠEVIČIAUS nuotraukos

6 d., šeštadienį, 12 val. Kauno miesto muziejaus skyriuje Juozo Gruodžio memorialiniame muziejuje (Salako g. 18) – bendruomenių šventė-gegužinė „Sveikiname vasarą!“

4 d., ketvirtadienį, 19 val. Ryšių kiemelyje „837“ (Rotušės a. 20) – festivalio „Senamiesčio Žiogas“ atidarymas. Dalyvaus Neda Malūnavičiūtė ir Olegas Ditkovskis, Aidas Giniotis, Mindaugas Ancevičius ir grupė, grupė „Pramanai“. Kol tėveliai mėgausis muzika, „Paukščio spinta“ kvies vaikučius sudalyvauti kūrybinėse keramikos dirbtuvėlėse „Kaip pas močiutę virtuvėje…“ Bilietų kainos – nuo 31,08 Lt / 9 Eur. Bilietus platina „Tiketa“.

7 d., sekmadienį, 13 val. Lietuvos liaudies buities muziejuje Rumšiškėse vyks VI Lietuvos vaikų ir moksleivių – liaudies kūrybos atlikėjų – konkurso „Tramtatulis 2015“ laureatų koncertas, skirtas Etnografinių regionų metams ir Tarptautinei tėvo dienai. Šventėje koncertuos per 70 jaunųjų liaudies tradicijų mylėtojų iš visų Lietuvos regionų.

9 d., antradienį, 16 val. Kauno miesto muziejaus skyriuje Kauno pilyje (Pilies g. 17), IV aukšto parodinėje erdvėje atidaroma talentingos menininkės Sigitos Grabliauskaitės stiklo paroda „Alsavimas savimi“. Paroda veiks iki birželio 30 d. Pilies darbo laikas: II–VI 10–18 val., VII 10–16 val.

5 d., penktadienį, 18 val. Nacionalinėje dailės galerijoje (Konstitucijos pr. 22, Vilniuje) atidaroma paroda „POPKunst For Ever! Estų popmenas septintojo ir aštuntojo dešimtmečių sandūroje“. Paroda veiks iki rugsėjo 6 d.

Lietuviško kino panorama Krokuvos kino festivalyje

Birželio 1 d. Krokuvos kino festivalyje Lietuva pradėjo savo kaip specialios šio renginio viešnios programą „Focus on Lithuania“. Tai ir lietuviško kino pristatymo Lenkijoje šiais metais pradžia. Startavęs Krokuvoje lietuviško kino turas tęsis kituose žinomuose tarptautiniuose šios šalies kino festivaliuose – Vroclave bei Gdynėje.

„Džiaugiamės Krokuvoje pradėdami lietuviško kino pristatymą Lenkijoje. Mūsų tikslas – ne tik kaimyninės šalies žiūrovams pristatyti šiuolaikinį lietuvišką kiną. Siekiame padėti Lietuvos ir Lenkijos kino industrijos atstovams užmegzti ryšius, ieškoti galimybių bei sąlygų bendrai kaimyninių šalių kino gamybai“, – sako Lietuvos kino centro direktorius Rolandas Kvietkauskas.

55-ajame Krokuvos kino festivalyje Lietuva pristato specialią šiuolaikinio dokumentinio kino programą. Jos centre – 17 naujausių ilgo ir trumpo metro dokumentinių filmų, sukurtų per pastaruosius trejus metus.

Oficialiai Lietuvos programą atidarė Giedrės Žickytės juosta „Kaip mes žaidėme revoliuciją“. O naujausias šios režisierės darbas, savaitgalį pelnęs net keturias „Sidabrines gerves“, – „Meistras ir Tatjana“ – varžosi konkursinėje festivalio programoje, kurios vienas žiuri narių – režisierius Audrius Stonys.

Lietuviško dokumentinio kino programa Krokuvos kino festivalyje pristato ryškiausius pastaraisiais metais sukurtus filmus: „Raminas“ (rež. A. Stonys), „Sėkmės metai“ (rež. R. Gruodis), „Stebuklų laukas“ (rež. M. Survila), „Pietūs Lipovkėje“ (rež. L. Mikuta), „Liza, namo!“ (rež. O. Buraja), „Galutinis tikslas“ (rež. R. Marcinkus), „Barzakh“ (rež. M. Kvedaravičius).

Trumpametražių filmų programoje – šeši stipriausi pastarųjų metų darbai: „Triukšmadarys“ (rež. K. Kaupinis), „Šuns dienos“ (rež. I. Veiverytė), „Etiudas“ (rež. A. Urbaitė), „Kaltė“ (R. Bartkutė), „Neeuklidinė geometrija“ (rež. S. Jakaitė, S. Masteikaitė), „Dešimt priežasčių“ (rež. A. Blaževičius). Vaikams skirtoje programoje – režisieriaus A. Juzėno juosta „Ekskursantė“.

Krokuvos festivalyje dalyvauja gausi mūsų šalies kino kūrėjų delegacija. Ji ne tik pristatys filmus, diskutuos su žiūrovais, bet ir dalyvaus kino industrijai skirtuose renginiuose. Festivalio metu vyks speciali konferencija, kurios dėmesio centre – Lietuva. Joje bus pristatoma ir analizuojama dokumentinio kino aplinka Lietuvoje, filmų finansavimo, gamybos, sklaidos sąlygos. Lietuvos prodiuseriai, kino platintojai bei rodytojai, taip pat kino kritikai, tarp kurių D. Vildžiūnaitė, I. Keidošiūtė, A. Tumaitė, V. Levickaitė, R. Kvietkauskas dalinsis savo įžvalgomis bei patirtimi. Daug dėmesio bus skiriama ir Lietuvos bei Lenkijos bendradarbiavimo galimybėms.

Kino industrijos renginyje „Doc Lab Start“, skirtame tarptautinį potencialą turinčių dokumentinių projektų tobulinimui, lietuviai pristatys du projektus. Tai P. Juočerio ir V. Puidoko „Aleksandras Didysis“ bei A. Žegulytės ir G. Burokaitės „Apie žmones, žvėris ir daiktus“. Pristatyme dalyvauja Lenkijos bei kitų šalių prodiuseriai, Lenkijos televizijų, regioninių fondų bei institucijų, remiančių dokumentikos kūrybą atstovai, tarpautiniai ekspertai.

„Nemuno“ informacija

Žemaitė – originalus, savaimingas talentas, ištryškęs iš neišsemiamų liaudies kūrybinių versmių. Bet Žemaitė – tai ir visas ryškus puslapis, pirmasis, toks svarbus puslapis mūsų nacionalinės prozos raidoje, etapinė gairė literatūrinės kalbos formavimesi. Pirmoji kaimietė inteligentė, pirmoji ir vienintelė – tiesiai iš sodžiaus į literatūros klasikes...

Donatas Sauka

MAIRONIO LIETUVIŲ LITERATŪROS MUZIEJUS

kviečia

birželio 9 d., antradienį, į renginį, skirtą rašytojos

Julijos Žymantienės-Žemaitės

170-osioms metinėms paminėti.

Programoje:

17 val. Lietuvos ūkininkių draugijos Kauno krašto moterų parengtos parodos **„Skarelių žydėjimas“** atidarymas.

Žemaičių dainas atliks folkloro ansamblis **„Kupolė“** (Vadovė **Daiva Bradauskienė**).

17.30 val. parodos **„Žemaitė ir jos epocha“** atidarymas. Pristatys – Senosios literatūros skyriaus vedėja **Regina Mažukėlienė**.

18 val. neskelbto rašytojos **Aldonos Ruseckaitės** biografinio romano **„Pasaulis pagal Žemaitę“** ir Žemaitės kūrybos ištraukų skaitymai.

Atliks aktoriai **Vilija Grigaitytė**, **Martyna Gedvilaitė**, **Henrikas Savickis**.

Renginį ves muziejaus direktorė **Aldona Ruseckaitė**.

Laukiame Jūsų!

NACIONALINIS KAUNO DRAMOS TEATRAS

4 d., ketvirtadienį, 12 d., penktadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Maxo Friscio „Biografija: vaidinimas“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Gintaras Varnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietų kainos – 13,81, 20,72, 41,43, 48,34 Lt / 4, 6, 12, 14 Eur.

5 d., penktadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – „Barbora“. Dviejų dalių spektaklis pagal Juozo Grušo dramą „Barbora Radvilaitė“. Režisierius Jonas Jurašas. Adaptacijos autorė Aušra Marija Sluckaitė. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietų kainos – 13,81, 20,72, 41,43, 48,34 Lt / 4, 6, 12, 14 Eur.

6 d., šeštadienį, 18 val. Rūtos salėje – „Plėšikai“. Vienos dalies antidekalogas pagal Friedrichą von Schillerį (N-16). Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilieto kaina – 24,17 Lt / 7 Eur, moksleiviams ir studentams – 13,81 Lt / 4 Eur.

9 d., antradienį, 10 d., trečiadienį, 13 d., šeštadienį, 19 val., 14 d., sekmadienį, 17 val. Ilgojoje salėje – „Palata“. Vienos dalies spektaklis pagal Antono Čechovo kūrybą. Inscenizacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieto kaina – 58,70 Lt / 17 Eur.

11 d., ketvirtadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – „Gentis“. Vienos dalies spektaklis pagal Ievos Simonaitytės romaną „Aukštujų Šimonių likimas“. Režisierius Agnius Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietų kainos – 13,81, 20,72, 31,08, 48,34 Lt / 4, 6, 9, 12 Eur.

Teatro kasa dirba kasdien nuo 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina „Tiketa“.

KAUNO mažasis teatras

4 d., ketvirtadienį, 19 val. Frankos Rame ir Dario Fo „Laisvoji pora“ (N-16). Režisieriai Rima Januškevičiūtė ir Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietų kainos – 27,62, 34,53 Lt / 8, 10 Eur.

Teatro kasa dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – dvi valandos prieš spektaklį, tel.: 40 84 70. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt*.

Kauno kamerinis teatras

4 d., ketvirtadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Be galo švelni žmogžudystė“. Dviejų dalių juodoji komedija pagal Ray’aus Bradbury kūrybą. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietų kainos – 27,62, 34,53 Lt / 8, 10 Eur.

5 d., penktadienį, 18 val. Giovanni Boccaccio „Dekameronas“. Komiškos novelės (N-16). Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietų kainos – 27,62, 34,53 Lt / 8, 10 Eur.

7 d., sekmadienį, 11 d., ketvirtadienį, 18 val. atsisveikinimas su spektakliu: Daivos Čepauskaitės „Kavinė „Pas Blezą“. Pasimatymas po dvidešimties metų. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietų kainos – 27,62, 34,53 Lt / 8, 10 Eur.

12 d., penktadienį, 18 val. Eugène’o Ionesco „Plikagalvė dainininkė“. Vienos dalies absurdo komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietų kainos – 27,62, 34,53 Lt / 8, 10 Eur.

Teatro kasa dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt.*

Kauno valstybinis muzikinis teatras

4 d., ketvirtadienį, 18 val. premjera! Johanno Strausso „Žydrasis Dunojus“. Dviejų dalių baletas. Choreografė ir režisierė Eglė Špokaitė, dirigentas Julius Geniušas, scenografas ir vaizdo projekcijų autorius Gintaras Makarevičius, kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, šviesų dailininkas Audrius Jankauskas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietų kainos – 6,08, 8,98, 14,48, 17,09, 30,12 Eur.

5 d., penktadienį, 18 val. Franko Wildhorno „Grafas Montekristas“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Kęstutis Jakštas, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas ir videoprojekcijų autorius Gintaras Makarevičius, kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, choreografai Dainius Bervingis ir Gintaras Visockis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 6,95, 11,87, 19,98, 22,88, 44,89 Eur.

6 d., šeštadienį, 18 val. Johanno Strausso „Šikšnosparnis“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Janina Malinauskaitė. Spektaklio trukmė – 3.20 val. Bilietų kainos – 4,05, 8,98, 13,03, 14,48, 30,12 Eur.

7 d., sekmadienį, 18 val. Paulo Abrahamo „Balius Savojoje“. Dviejų dalių operetė. Režisierius Andrius Žiurauskas, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografė, kostiumų ir grimo dailininkė Kotryna Daujotaitė, choreografė Aušra Gineitytė. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 6,95, 11,87, 19,98, 22,88, 44,89 Eur.

Teatro kasa dirba II–VII 11–14, 15–18 val., tel. 20 09 33. Bilietų galima įsigyti ir internetu *www.muzikinisteatras.lt*.

XX Pažaislio muzikos festivalis

6 d., šeštadienį, 17 val. Kauno valstybinėje filharmonijoje – Vienos klasikos legendos „Trio-VanBeethoven“ (Austrija): Clemens Zeilinger (fortepijonas), Verena Stourzh (smuikas), Franz Ortner (violončelė). Programoje: Ludwig van Beethoven, Johanna Doderer, Johannes Brahms. Bilietų kainos – 10,36, 17,26, 24,17 Lt / 3, 5, 7 Eur.

7 d., sekmadienį, 15 val. Skarulių Šv. Onos bažnyčioje – kamerinis ansamblis „Vilniaus arsenalas“: Laima Šulskutė (fleita), Rolandas Romoslauskas (altas), Sergejus Okruško (klavesinas). Solistė Joana Gedminaitė (sopranas). Programoje: Johann Sebastian Bach, Georg Friedrich Händel, Antonio Vivaldi, Giedrius Kuprevičius, Dalia Kairaitytė, Gioachino Rossini. Įėjimas nemokamas.

12 d., penktadienį, 18 val. Kauno valstybinėje filharmonijoje – Kauno miesto simfoninis orkestras (vyr. dirigentas Constantine Orbelian (JAV-Armėnija), vadovas Algimantas Treikauskas). Solistai: Asmik Grigorian (sopranas), Gegham Grigoryan (tenoras, Armėnija). Dirigentas Constantine Orbelian (JAV-Armėnija). Bilietų kainos – 34,53, 51,79, 69,06 Lt / 10, 15, 20 Eur.

14 d., sekmadienį, 17 val. Pažaislio vienuolyno bažnyčioje – Gabriel Fauré „Requiem“. Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras Bingelis). Solistai: Asta Krikščiūnaitė (sopranas), Liudas Mikalauskas (bosas). Dalyvaus Beata Andriuškevičienė (vargonai). Dirigentas Petras Bingelis. Įėjimas nemokamas.

16 d., antradienį, 18 val. Rietavo r. savivaldybės kultūros centre, 17 d., trečiadienį, 18 val. Kauno valstybinėje filharmonijoje – Martynas Levickis (akordeonas). Dalyvaus styginių kvartetas „SinChronic“: Giedrė Žarėnaitė (I smuikas), Simas Tankevičius (II smuikas), Mintautas Kriščiūnas (altas), Ignė Pikalavičiūtė (violončelė). Programoje: Antonio Vivaldi, Johann Sebastian Bach, Wolfgang Amadeus Mozart, Giuseppe Verdi, Georges Bizet, Ástor Piazzolla, Carlos Gardel. Bilieto kaina Rietave – 17,26 Lt / 5 Eur (parduodami tik Rietavo kultūros centro kasoje), Kaune – 24,17, 34,53, 51,79 Lt / 7, 10, 15 Eur.

Bilietų galima įsigyti Kauno valstybinės filharmonijos kasoje (II–VII 14–18 val., tel. 8 (37) 20 04 78, el. p. *info@kaunofilharmonija.lt*), renginio vietoje vieną valandą prieš renginį ir bet kurioje „Tiketos“ kasoje.

12 d., penktadienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – Juttos Noak novelių knygos „Du lagaminai“ sutiktuvės. Kartu su autore dalyvaus Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos redaktorė Janina Riškutė, rašytoja Aldona Ruseckaitė, pianistas Viktoras Orestas Vagusevičius.

KAUNO MENININKŲ NAMAI

17 d., trečiadienį, 18.30 val. pasaulinio garso olandų fleitininko Jaquez Zoon ir jo šeimos – žmonos Iseut Chuat (violončelė), sūnaus Emmanuel Zoon (smuikas) ir dukros Noemi Zoon (fortepijonas) – koncertas. Skambės J. Brahmso, J. S. Bacho, F. Shuberto, W. A. Mocarto, G. Fauré, B. Bartoko P. I. Čaikovskio, H. Vienavski kūriniai. Įėjimas nemokamas.

KAUNO KINO CENTRAS ROMUVA

4 d., ketvirtadienį,

18 val. 2015 m. „Oskarui“ nominuoti trumpametražiai vaidybiniai filmai „Telefono skambutis“, „Aja“, „Bugalu ir Grehemas“, „Aliejinė lempa“, „Parvaneh“, 123 min. Originalo kalba su lietuviškais subtitrais.

20.15 val. „1944“ („1944“). Karinė drama, Estija, Suomija, 2015 m., 96 min. (N-13). Originalo kalba su lietuviškais subtitrais.

5 d., penktadienį,

18 val. „Nuo 5 iki 7. Įsimylėjėlių laikas“ („5 to

7“). Komedija, drama, romantinis, JAV, 2014 m., 95 min. (N-16). Anglų kalba su lietuviškais subtitrais.

20 val. „LT trumpai: trumpametražiai iš Lietuvos 2014–2015“: „Man dvim keli“, „Miškas“, „Triukšmadarys“, „Mėgėjai“, „Apytiksliai“, „After Rave“. Vaidybiniai, dokumentiniai ir animaciniai, 2014, 96 min. Lietuvių kalba.

6 d., šeštadienį,

14 val. „Ieškojimai“ („The Search“). Karinė drama, Prancūzija, Gruzija, 2014 m., 134 min. (N-13). Anglų, prancūzų, rusų, čečėnų kalbomis su lietuviškais subtitrais.

16.30 val. „Zils Marijos debesys“ („Clouds of Sils Maria“). Drama, Šveicarija, Vokietija, Prancūzija, 2014 m., 123 min. (N-13). Prancūzų ir anglų kalbomis su lietuviškais subtitrais.

18.45 val. „Džema Boveri“. Komedija, drama, romantinis, Prancūzija, 2014 m., 99 min. (N-16). Prancūzų ir anglų kalbomis su lietuviškais subtitrais.

20.30 val. „Gazelės“ („Les gazelles“). Komedija, Prancūzija, 2014 m., 100 min. (N-16). Prancūzų kalba su lietuviškais subtitrais.

7 d., sekmadienį,

16 val. „Samba“ („Samba“). Komedija, drama, Prancūzija, 2015 m., 120 min. (N-13). Prancūzų kalba su lietuviškais subtitrais.

18.15 val. „Septintas veiksmas“ („The Humbling“). Drama, JAV, 2014 m., 110 min. (N-16). Anglų kalba su lietuviškais subtitrais.

9 d., antradienį, 19 val. premjera „Problemų tvarkytojas“. Veiksmo komedija, 2015 m., 75 min. Įėjimas – auka filmo kūrybinei komandai.

10 d., trečiadienį, 18 val. Kino klasikos klubas: „Marš, marš, tra-ta-ta“. Komedija, Lietuva, 1964 m., 78 min. Nemokamai.

20 val. „Nuo 5 iki 7. Įsimylėjėlių laikas“ („5 to 7“). Komedija, drama, romantinis, JAV, 2014 m., 95 min. (N-16). Anglų kalba su lietuviškais subtitrais.

11 d., ketvirtadienį,

18 val. „Džema Boveri“. Komedija, drama, romantinis, Prancūzija, 2014 m., 99 min. (N-16). Prancūzų ir anglų kalbomis su lietuviškais subtitrais.

20 val. „Ieškojimai“ („The Search“). Karinė drama, Prancūzija, Gruzija, 2014 m., 134 min. (N-13). Anglų, prancūzų, rusų, čečėnų kalbomis su lietuviškais subtitrais.

12 d., penktadienį,

17.45 val. „Zils Marijos debesys“ („Clouds of Sils Maria“). Drama, Šveicarija, Vokietija, Prancūzija, 2014 m., 123 min. (N-13). Prancūzų ir anglų kalbomis su lietuviškais subtitrais.

20 val. „Samba“ („Samba“). Komedija, drama, Prancūzija, 2015 m., 120 min. (N-13). Prancūzų kalba su lietuviškais subtitrais.

13 d., šeštadienį,

14 val. „Nuo 5 iki 7. Įsimylėjėlių laikas“ („5 to 7“). Komedija, drama, romantinis, JAV, 2014 m., 95 min. (N-16). Anglų kalba su lietuviškais subtitrais.

16 val. „Septintas veiksmas“ („The Humbling“). Drama, JAV, 2014 m., 110 min. (N-16). Anglų kalba su lietuviškais subtitrais.

18 val. „Džema Boveri“. Komedija, drama, romantinis, Prancūzija, 2014 m., 99 min. (N-16). Prancūzų ir anglų kalbomis su lietuviškais subtitrais.

20 val. „Gazelės“ („Les gazelles“). Komedija, Prancūzija, 2014 m., 100 min. (N-16). Prancūzų kalba su lietuviškais subtitrais.

14 d., sekmadienį,

14 val. „Samba“ („Samba“). Komedija, drama, Prancūzija, 2015 m., 120 min. (N-13). Prancūzų kalba su lietuviškais subtitrais.

16.15 val. „Zils Marijos debesys“ („Clouds of Sils Maria“). Drama, Šveicarija, Vokietija, Prancūzija, 2014 m., 123 min. (N-13). Prancūzų ir anglų kalbomis su lietuviškais subtitrais.

18.30 val. „1944“ („1944“). Karinė drama, Estija, Suomija, 2015 m., 96 min. (N-13). Originalo kalba su lietuviškais subtitrais.

In memoriam

ONA DOVIDAVIČIŪTĖ-PUČENIA

(1939 08 20–2015 05 21)

Užgeso poetės Onos Dovidavičiūtės-Pučenios gyvybė. Poetė gimė 1939 m. rugpjūčio 20 d. Skaudvilėje, Tauragės raj. 1956 m. baigė Skaudvilės vidurinę mokyklą, 1958 m. – Klaipėdos pedagoginę mokyklą, 1976 m. – lituanistiką VU. Nuo 1959 m. mokytojavo Juodkrantės L. Rėzos pagrindinėje mokykloje.

Respublikinėje spaudoje debiutavo 1959 m. Nuo 1999 m. – LRS narė. Pirmoji jos eilėraščių knyga „Laiškai į jūrą“ pasirodė 1989 m. Ji, kaip ir antroji poezijos knyga – „Altorius prie jūros“ (1998), – apie jūrą, meilę, ilgesį ir kuršių kraštą. Ji rašė ir eilėraščių knygeles vaikams: „Marių rankšluostėlis“ (1992), „Pamario maldelės“ (1993), „Jūrinukas“ (2005). Tekstuose nuoširdžiai ir intymiai apdainavo pamario gamtą.

Skurdūs biografijos faktai, už kurių slepiasi visas poeto pasaulis, turtingas spalvų, garsų ir vaizdų. Onutė man visą laiką asocijavosi su pamario pušimi, draskoma likimo vėjų, nelepinama skurdžios pamario dirvos, bet atlaikanti audras ir be galo *mylinti* jūrą. Yra sakiusi: „Turėjau galimybių išvykti, tačiau palikti Juodkrantę – ne mano jėgoms. Čia su manimi kalbasi jūra, kartais audroje prašo mano patarimo, bet dažniausiai aš ateinu pas ją atsakymų. Jūra mane išmokė nuostabiausio jausmo – ilgesio.“

Tokia ir liks mūsų atmintyje. Tegul Jai būna lengva pamario žemė.

Onutė rašė: „Atlaja ar jausmų pilnatis / Jūra manęs nepalieka / už prielankumą paprašo gyvenimo / Daugiau nieko.“

Lietuvos rašytojų sąjungos Valdybos vardu
Juozas Šikšnelis

Mirus poetei
Onai DOVIDAVIČIŪTEI-PUČENIAI,
nuoširdžiai užjaučiame velionės šeimą
ir artimuosius.
Lietuvos rašytojų sąjunga

4 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno tautinės kultūros centre (A. Jakšto g. 18) – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“: portretas. Veda dailininkas Gvidas Latakas.

5 d., penktadienį, 18 val. KTKC – Rokiškio tautodailininkių audėjų ir dailiųjų amatų klubo narių sambūris. Parodų „Mūsų raštai“ ir „Vasariškos spalvos“ pristatymas.

6 d., šeštadienį, 15 val. KTKC – paskaita „Pasaka ir vaiko psichologinis – dvasinis vystymasis“. Lektorius Aleksandras Žarskus.

9 d., antradienį, 17.30 val. KTKC – menininko Gvido Latako tapybos darbų parodos „Nutikimai“ atidarymas. 18 val. mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“: tapyba ant šilko. Veda Daiva Vainauskienė.

11 d., ketvirtadienį, 18 val. KTKC – vakaronė „Šokim ir dainuokim“: Joninių papročiai. Veda Vilius Marma. 18 val. tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“: portretas. Veda dailininkas Gvidas Latakas.

13 d., šeštadienį, 15 val. KTKC – paskaita „Kupolė ir Rąsos. Vasarvidžio virsmas“. Lektorius Aleksandras Žarskus.

15 d., pirmadienį, 18 val. KTKC Etninės veiklos studijoje (Kalniečių g. 180) – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“: „Vasarvidis“ (koliažas). Veda dailininkė Dalia Žiurkelienė.

16 d., antradienį, 18 val. KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“: tapyba ant šilko. Veda Daiva Vainauskienė.

Parodų lankymas: I–IV 9–17, V 9–15. Į parodas ir renginius įėjimas nemokamas.

Nemunas **ISSN 0134-3149**

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.
Išeina ketvirtadieniais

M. Daukšos g. 34, 44283 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: http://www.nemunas.net

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negrąžiname.

Vyriausiasis redaktorius
Viktoras Rudžianskas –
tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255
Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė
tel.: (8-37) 322266
Referentė – Aurina Venislovaitė –
tel. (8-37) 322244
Naujienų redaktoriai:
Audronė Meškauskaitė –
tel. (8-37) 322235, (8-615) 24983
Andrius Jakučiūnas –
tel. (8-611) 98945,
el. paštas: jakuciunas@gmail.com
Apžvalgos, korektūra – Neringa Butnoriūtė –
tel. (8-627) 54244
Maketuotojas – Juozas Pužauskas –
tel. (8-656) 38529
Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –
tel. (8-37) 322266, (8-656) 41705
Talkininkai:
Romualdas Rakauskas (fotografija)
Eugenija Žakienė (muzika)
Gediminas Jankauskas (kinas)
Gediminas Jankus (teatras)
Zenonas Baltrušis (fotografija)
Lina Navickaitė (kalba)

Rėmėjai:

KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖ

LIETUVOS KULTŪROS TARYBA

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

28 500 Eur
3-5, 8-23, 27,28 p.

„Nemuno“ sąskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji sąskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė sąskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė sąskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 2,6 Eur (9 Lt)
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Birželio 4 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Kauno fotografijos galerijoje atidaroma tapytojų fotografijų paroda „Daugiau šviesos“ bei pristatomas darbų katalogas. Parodos idėjos autorius ir kuratorius Povilas Ramanauskas.

„Daugiau šviesos“ – grupinė tapytojų fotografijų paroda, susiejanti kelių kartų menininkus. Tiek fotografams, tiek tapytojams vaizdas – neišvengiama kūrybos dalis, be to, ir šviesa yra tapybos bei fotografijos bendras vardiklis.

Kūrybos procese – nuo kasdienių pastebėjimų, idėjos, motyvo atsiradimo iki galutinio rezultato – neišvengiamai dalyvauja fiksuotas vaizdas. Tapytojai dažnai naudoja fotografijos mediją savo pastebėjimams fiksuoti, tačiau tai nebūtinai yra konkretus vaizdas, daiktas – gali būti ir menininko „pagauta“ nuotaika, spalva, šviesa, šešėlis, kuris bus atspirties taškas tapant.

Nors šios fotografijos yra darbinė tapytojo medžiaga, kūrybos „dokumentai“, dažnai jos gali būti laikomos ir baigtiniais kūriniais.

Menininkai, pasitelkdami fotografiją, savo kūryboje atveria temporalią perspektyvą, išreiškia nenumaldomą žmogiškosios tikrybės troškulį, kylantį reginių ir paviršutiniško vizualumo kultūroje.

Integruota į tapybą, fotografija padeda plėsti konceptualią raišką ir išryškinti laiko slinktis, praeities ir dabarties sankirtas, individualios ir kolektyvinės atminties tematiką ir žmogaus egzistavimo laikiškumą.

Parodoje pristatomi Arūno Vaitkūno darbai, taip pat dalyvauja: Laima Drazdauskaitė, Eimutis Markūnas, Aušra Barzdukaitė-Vaitkūnienė, Jūratė Jarulytė, Židrija Janušaitė, Agnė Jonkutė, Jovita Aukštikalnytė-Varkulevičienė, Milda Gailiūtė, Giedrius Zaura, Aistė Dabkevičiūtė, Karolis Vaivada, Povilas Ramanauskas, Rosanda Sorakaitė.

Paroda veiks iki birželio 28 d.

Aistė DABKEVIČIŪTĖ. „Būsenos“. 2014 m.

Agnė JONKUTĖ. „Mano namai maži, ir, kas iš jų išėjo vieną kartą, nebegali sugrįžti. „Aukojimo giesmė“. 2014 m.

Arūnas VAITKŪNAS. „Klausykla“. 1983-1989 m.

Aušra BARZDUKAITĖ-VAITKŪNIENĖ. „Motyvas. Rūkas“. 2007 m.